

REPUBLIKA HRVATSKA

**NACIONALNI STRATEŠKI REFERENTNI
OKVIR 2013.**

ZAGREB, LIPANJ 2013.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	7
2. MAKROEKONOMSKI KONTEKST.....	9
2.1. EKONOMSKI RAŠT	9
2.2. INFLACIJA I TEČAJ	11
2.3. ZAPOŠLJAVANJE I KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA.....	11
2.4. FINANCIJSKI SUSTAV	12
2.5. IZRAVNA STRANA ULAGANJA.....	13
3. ANALIZA SOCIOEKONOMSKOG STANJA.....	15
3.1. SOCIOEKONOMSKO STANJE U MJERODAVNIM SEKTORIMA.....	15
3.1.1. <i>Promet</i>	15
3.1.2. <i>Okoliš</i>	21
3.1.3. <i>Regionalna konkurentnost</i>	27
3.1.4. <i>Razvoj ljudskih potencijala</i>	32
3.2. SOCIOEKONOMSKO STANJE U HRVATSKIM REGIJAMA	39
3.3. SWOT ANALIZA.....	45
4. STRATEŠKI OKVIR	46
4.1. OPĆI CILJ NSRO-a.....	46
4.2. STRATEŠKI CILJEVI NSRO-a	47
4.3. TEMATSKI PRIORITETI NSRO-a.....	49
4.3.1. <i>Razvoj suvremenih prometnih mreža i povećana pristupačnost regija</i>	49
4.3.2. <i>Poboljšanje okolišne infrastrukture i kvalitete povezanih usluga</i>	50
4.3.3. <i>Veća konkurentnost MSP-a i podrška gospodarstvu zasnovanom na znanju</i>	51
4.3.4. <i>Poboljšanje učinkovitosti tržišta rada, razvoj ljudskog kapitala i jačanje socijalne uključenosti</i>	54
4.4. USKLAĐENOST SA STRATEŠKIM SMJERNICAMA ZAJEDNICE O KOHEZIJI 2007. – 2013.	56
4.5. ISKUSTVO IZ PROŠLOG I TEKUĆEG PROGRAMSKOG RAZDOBLJA.....	58
5. OPERATIVNI PROGRAMI	60
5.1. OPERATIVNI PROGRAM „PROMET“	60
5.2. OPERATIVNI PROGRAM „OKOLIŠ“	60
5.3. OPERATIVNI PROGRAM „REGIONALNA KONKURENTNOST“	61
5.4. OPERATIVNI PROGRAM „RAZVOJ LJUDSKIH POTENCIJALA“	62
5.5. KOMPLEMENTARNOSTI I RAZGRANIČENJE.....	63
5.5.1. <i>Koordinacija između Operativnih programa</i>	63
5.5.2. <i>Koordinacija s IPARD-om i EFR-om</i>	64
6. FINANCIJSKI PLAN.....	67
6.1. FINANCIJSKE ALOKACIJE	67
6.2. PREDVIĐENI IZDACI PREMA LISABONSKOJ STRATEGIJI	68
6.3. EX ANTE PROVJERA DODANOSTI.....	70
7. INSTITUCIONALNI OKVIR	73
7.1. PREGLED INSTITUCIONALNOG OKVIRA.....	73
7.2. OPĆA KOORDINACIJA	75
7.3. NADZOR	76
7.4. EVALUACIJA	77
7.5. FINANCIJSKI TIJEKOVI	80
7.6. OVJERAVANJE IZDATAKA.....	82
7.7. REVIZIJA	82

7.8. MJERE PREDVIĐENE ZA JAČANJE ADMINISTRATIVNE UČINKOVITOSTI.....	83
DODACI	85
Dodatak 1. Osnovni statistički podaci.....	85
Dodatak 2. Strukturni pokazatelji i mjerljivi ciljevi na razini tematskih prioriteta	88
Dodatak 3. Komplementarnost između OP-a i razgraničenje između aktivnosti financiranih sredstvima EFRR-a, KF-a, ESF-a i IPARD-a za 2013.	91
Dodatak 4. Financijski tijekovi	94

POPIS KRATICA

AMTR	aktivne mjere tržišta rada
ARPA	Agencija za reviziju sustava provedbe programa Europske unije
BDP	bruto domaći proizvod
BDIIR	bruto domaći izdaci na istraživanje i razvoj
BDV	bruto dodana vrijednost
CPI	indeks potrošačkih cijena (eng. Consumer Price Indeks)
CŽU	cjeloživotno učenje
DZS	Državni zavod za statistiku
EFR	Europski fond za ribarstvo
EIB	Europska investicijska banka
EK	Europska komisija
EFRR	Europski fond za regionalni razvoj
ESF	Europski socijalni fond
EU	Europska unija
EUR	euro
FDI	direktna strana ulaganja (eng. Foreign direct investment)
FZOEU	Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost
GSV	Gospodarsko-socijalno vijeće Republike Hrvatske
HKO	Hrvatski kvalifikacijski okvir
HNB	Hrvatska narodna banka
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
IGK	indeks globalne konkurentnosti
ILO	stopa nezaposlenosti
IR	istraživanje i razvoj
IKT	informacijsko-komunikacijske tehnologije
IoGK	Izvešće o globalnoj konkurentnosti
IPA	Instrument pretpristupne pomoći
IPARD	Instrument pretpristupne pomoći za ruralni razvoj
IPP	institucija poslovne podrške
IRI	istraživanje, razvoj i inovacije
JAP	Zajednička procjena politika zapošljavanja u Republici Hrvatskoj
JIE	Jugoistočna Europa
KF	Kohezijski fond
kn	hrvatska kuna
MINPO	Ministarstvo poduzetništva i obrta
MIS	informacijski sustav upravljanja
MRRFEU	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU
MSP	malo i srednje poduzetništvo
MZOIP	Ministarstvo zaštite okoliša i prirode
MZOS	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
NPPZ	Nacionalni plan za poticanje zapošljavanja
NSRO	Nacionalni strateški referentni okvir
NUTS	nomenklatura prostornih jedinica za statistiku
OCD	organizacija civilnog društva
OUS	Okvir za usklađivanje strategija
OP	Operativni program
RH	Republika Hrvatska
SEETO	Prometni opservatorij za Jugoistočnu Europu
SOO	strukovno obrazovanje i osposobljavanje
SOR	Strateški okvir za razvoj
STFIS	financijski informacijski sustav Državne riznice
SWOT	snage, slabosti, prilike, prijetnje
TEN-T	Transeuropska prometna mreža
WEEE	otpad elektroničke i električne opreme
ZzP	zahtjev za plaćanje

POPIS SLIKA

Slika 2-1:	Realne stope rasta BDP-a u odabranim zemljama	9
Slika 2-2:	BDP po stanovniku PPS-u, u odabranim zemljama	10
Slika 2-3:	Inflacija u Hrvatskoj (CPI) i EU (HICP)	11
Slika 2-4:	Stopa nezaposlenosti (ILO) u odabranim zemljama	12
Slika 2-5:	FDI po stanovniku u odabranim zemljama	14
Slika 3-1:	Ulaganja javnog sektora u promet u Hrvatskoj	16
Slika 3-2:	Teretni promet po modalitetima u Hrvatskoj (u tkm)	16
Slika 3-3:	Teretni promet po modalitetima kopnom u Hrvatskoj (u tkm)	17
Slika 3-4:	Teretni promet po modalitetima u Hrvatskoj (u t)	17
Slika 3-5:	Putnički promet po modalitetima u Hrvatskoj (u pkm)	18
Slika 3-6:	Putnički promet po modalitetima u Hrvatskoj (u br. putnika)	18
Slika 3-7:	Izdaci za okoliš po javnim sektorima	22
Slika 3-8:	Proizvodnja komunalnog otpada (kg/stanovniku)	23
Slika 3-9:	Proizvodnja komunalnog otpada u Hrvatskoj (kg/ stanovniku)	23
Slika 3-10:	Odlagališta po količini otpada i operativnom statusu	25
Slika 3-11:	Proizvodnja opasnog otpada po gospodarskim aktivnostima	26
Slika 3-12:	Regionalni BDP, po NUTS 2 regijama	28
Slika 3-13:	Bruto domaći izdatak za IR kao postotak BDP-a	31
Slika 3-14:	Produktivnost rada po zaposlenima	34
Slika 3-15:	Razina obrazovanja mladih	36
Slika 3-16:	Cjeloživotno učenje	37
Slika 3-17:	NUTS 2 regije u Hrvatskoj	40
Slika 3-18:	Stopa nezaposlenosti u hrvatskim županijama	41
Slika 3-19:	Županije rangirane po konkurentnosti i BDP-u po stanovniku	44
Slika 6-1:	Podjela prema temama	67

POPIS TABLICA

Tablica 3-1:	Dužina cesta i željezničkih pravaca u odabranim zemljama EU-a i RH	19
Tablica 3-2:	Kretanja tržišta rada u Hrvatskoj	33
Tablica 3-3:	Hrvatske županije (NUTS 3 razina) prema indeksu razvoja	42
Tablica 3-4:	Neto migracija između županija i prirodni prirast	43
Tablica 4-1:	Doprinos OP-a strateškim ciljevima NSRO-a	47
Tablica 4-2:	Usklađenost sa Strateškim smjernicama Zajednice o Koheziji 2007. - 2013.	57
Tablica 6-1:	Indikativne godišnje financijske alokacije po fondovima i po OP-ima	67
Tablica 6-2:	Indikativne alokacije sufinanciranja EU-a po kategoriji intervencije koje pridonose Lisabonskoj strategiji	68
Tablica 6-3:	Ex ante verifikacija dodatnosti	72
Tablica 7-1:	Pregled tijela u sustavu upravljanja i kontrole za korištenje strukturnih instrumenata EU-a u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2007. - 2013.	74

1. UVOD

Svrha dokumenta

Nacionalni strateški referentni okvir (NSRO) obuhvaća razdoblje od datuma pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji do 31. prosinca 2013. godine, te daje okvir za korištenje instrumenata Kohezijske politike Europske unije (EU) nakon pristupanja. Cilj mu je osigurati usklađenost pružene pomoći kako s ciljevima i smjernicama Europske unije kao i nacionalnim. NSRO je referentni dokument za pripremu Operativnih programa za razdoblje od 2007. do 2013. godine, kojima se određuju prioriteti koji će se zajednički financirati iz sredstava EU-a i nacionalnih sredstava.

Kontekst

NSRO je osmišljen tako da u jedinstvenom dokumentu razmotri specifičnu situaciju u kojoj se Hrvatska nalazi zbog pristupanja na kraju financijske perspektive EU-a 2007. – 2013., kao i istovremeno korištenje sredstava dostupnih nakon pristupanja i onih dostupnih u sklopu Instrumenta za pretprijetnu pomoć (IPA) od 2007. godine do 30. lipnja 2013. godine.

Priprema

Rad na pripremi NSRO-a započeo je u listopadu 2008. godine. Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova EU (MRRFEU) je tijelo nadležno za pokretanje, organizaciju i nadzor procesa programiranja u skladu sa zahtjevima Uredbe Vijeća o utvrđivanju općih odredaba o Europskom fondu za regionalni razvoj, Europskom socijalnom fondu i Kohezijskom fondu (br. 1083/2006) te kao glavni kontakt za svu komunikaciju između hrvatskih tijela i mjerodavnih službi Europske komisije (EK). Mandat ministarstva uključuje određivanje rasporeda za provedbu aktivnosti povezanih s programiranjem, osiguranje partnerstva s mjerodavnim strukturama i tijelima tijekom pripreme programskih dokumenata, uspostavu funkcionalne strukture koja se sastoji od svih mjerodavnih struktura i tijela s jasnom podjelom njihovih zadaća i nadležnosti, određivanje sadržaja NSRO-a i Smjernica za pripremu NSRO-a.

Proces je nastavljen s uspostavom Koordinacijskog tijela za izradu NSRO-a nadležnog za osiguranje strateških smjernica i nadzor pripreme NSRO-a (Odluka Vlade koju je Vlada Republike Hrvatske usvojila 27. studenog 2008. godine) i Radne skupine za izradu NSRO-a. MRRFEU je organizirao i upravljao radom Koordinacijskog tijela za izradu NSRO-a i Radne skupine za izradu NSRO-a.

Za vrijeme intenzivnog rada MRRFEU-a i Radne skupine za izradu NSRO-a, o dokumentu se u nekoliko navrata raspravljalo na razini Koordinacijskog tijela za izradu NSRO-a, a dokument je predstavljen i EK-u. Nakon nekoliko krugova konsultacija s EK-om, nacrt NSRO-a predstavljen je široj javnosti 18. lipnja 2010. godine za vrijeme konferencije pod nazivom „Zajedno prema strukturnim fondovima EU-a“ u organizaciji MRRFEU-a. Rasprava o predmetu i sadržaju NSRO-a nastavljena je tijekom javne rasprave o Operativnim programima (OP). Sudionici konferencije¹ bili su predstavnici različitih partnera na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini kao i iz gospodarskog, socijalnog, okolišnog i drugih područja koji su aktivno sudjelovali u raspravama o NSRO-u i povezanim OP-ima tijekom plenarnog sastanka i tematskih panela o tematskim prioritetima NSRO-a. Rasprave su rezultirale s nekoliko prijedloga koji su kasnije ugrađeni u NSRO i mjerodavne OP-e.

¹ Više od 250 predstavnika državnih tijela, regionalnih i lokalnih tijela, socijalnih i gospodarskih partnera i ostalih skupina, kao što su regionalni timovi za planiranje u koje su uključene brojne različite organizacije od sektorskog i/ili regionalnog interesa, predstavnici poslovne zajednice. Na konferenciji su također sudjelovali i predstavnici međunarodnih financijskih institucija (MFI) koje djeluju u Hrvatskoj, a konferencija je bila otvorena za medije i širu javnost.

Osim toga, nacrt NSRO-a dostupan je javnosti putem internetskih stranica MRRFEU-a, a svim zainteresiranim stranama najavljena je mogućnost doprinosa dodatnih prijedloga. Razne organizacije (ministarstva, jedinice lokalne samouprave, regionalne razvojne agencije, znanstvene organizacije, organizacije civilnog društva) i građani uputili su svoje primjedbe, koje su se, osim iskazivanja priznanja za pripremu dokumenta i provedbu sveobuhvatnih javnih rasprava, u većini odnosile na operativne programe

U izradi dokumenta korišteni su rezultati intenzivnog procesa interakcije s predstavnicima ministarstava i regija, kao i brojnim gospodarskim i socijalnim partnerima i civilnim društvom koji su bili uključeni u proces od samoga početka kroz Radnu skupinu za izradu NSRO-a i proces javnih rasprava. Proces programiranja zahtijevao je ulaganje značajnih napora i predanosti od strane svih sudionika uključenih u nekoliko krugova izrade i ispravljanja nacрта, te intenzivne koordinacije s procesom izrade odnosnih operativnih programa.

Rad na NSRO-u nastavljen je tijekom cijele 2012. godine i tekao je istovremeno s daljnjom razradom operativnih programa. Predmet i sadržaj dokumenta su prilagođeni kako bi prikazali stanje stvari u odnosu na datum pristupanja, dogovoreni obuhvat i sadržaj operativnih programa, odnosno financijske alokacije i imenovane upravljačke strukture. Radilo se i na izradi metodologije o izračunu javne ili jednakovrijedne strukturne potrošnje u svrhe dodanosti, prema zahtjevu iz članka 15. Uredbe Vijeća br. 1083/2006 i provedbe ex ante evaluacije NSRO-a.

NSRO je pripremljen u skladu s mjerodavnim nacionalnim sektorskim strateškim dokumentima i drugim dostupnim strateškim dokumentima od nacionalnog značaja. Korištena su i postignuća i iskustvo programiranja i provedbe pretprijetne pomoći, odnosno IPA-e, dostupne u razdoblju od 2007. do 2013. godine. Ovom se poveznicom nastoji osigurati da se u pojedinačnim sektorima i područjima intervencije i u razdoblju nakon pristupanja pronađu odgovarajuća rješenja za razvojne potrebe i smjerove politike koji su utvrđeni u procesu integracije u EU u pretprijetnom razdoblju, a u cilju promicanja stvarne konvergencije između Hrvatske i Europske unije.

Republika Hrvatska je u 2013. godini suočena s izazovom istovremene provedbe IPA programa, pripremom prve generacije strukturnih i Kohezijskog fonda te s pripremom strateških dokumenata strukturnih i investicijskih fondova za financijsku perspektivu 2014.-2020. Pravovremeni početak provedbe investicija planiranih u okviru NSRO-a 2013. uključujući dobro funkcioniranje sustava upravljanja i kontrole bit će od ključnog značaja za nesmetani dovršetak programiranja za 2014.-2020., čime će se uspostaviti provedbene strukture za buduće operativne programe ali i za planiranje mjera koje će osigurati dostupnost dovoljnih i zrelih projektnih prijedloga.

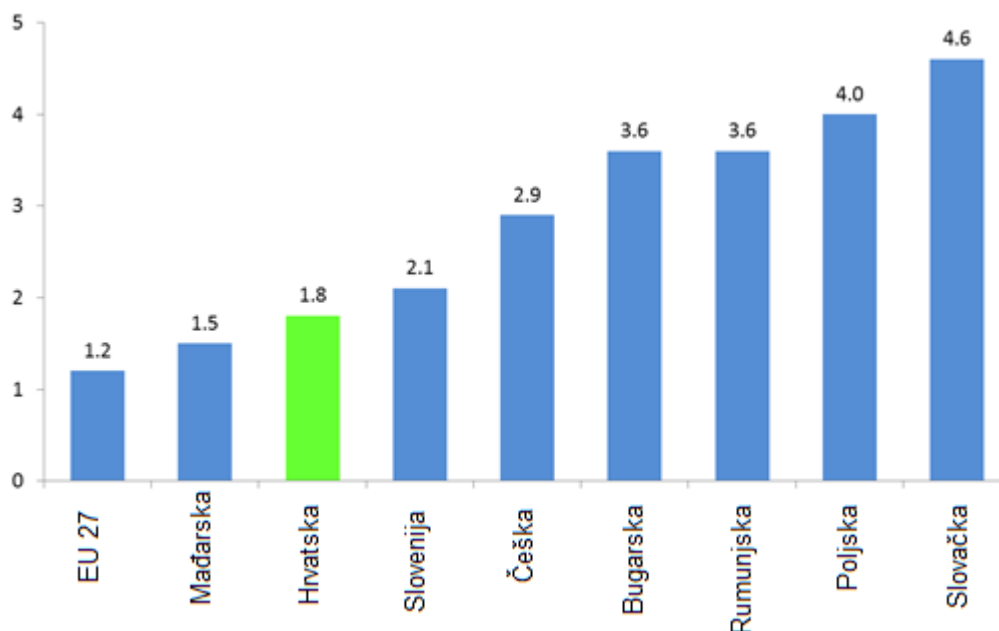

2. MAKROEKONOMSKI KONTEKST

2.1. EKONOMSKI RAST

Hrvatsko gospodarstvo smatra se malim gospodarstvom, s 4,3 milijuna stanovnika i bruto domaćim proizvodom u tekućim cijenama od 44 milijarde eura². U razdoblju od 2000. – 2008. zabilježen je relativno stabilan razvojni put popraćen niskom inflacijom; prosječna stopa rasta realnog bruto domaćeg proizvoda (BDP) iznosila je 4,2%. Međutim, nakon stope rasta od 5,1% u 2007. godini i 2,4% u 2008. godini, kao posljedica gospodarske krize, BDP je u 2009. godini realno pao za 6,9%. Slabljenje gospodarskih aktivnosti bilo je značajno, a oporavak prilično spor. U 2010. godini realna stopa rasta BDP-a iznosila je –2,3%, a u 2011. godini 0,0%, dok je u 2012. godini BDP ponovno pao za 2,0%³. Tako je prosječna stopa rasta u razdoblju od 2002. do 2012. godine iznosila 1,8%, dosta skromno u usporedbi s drugim odabranim državama članicama (Slika 2-1).

Slika 2-1: Realne stope rasta BDP-a u odabranim zemljama (prosjeci 2002. –2012.)

Izvor: Eurostat

Struktura bruto dodane vrijednosti (BDV) po sektorima pokazala je da se hrvatsko gospodarstvo mijenja u smjeru prosječne strukture u razvijenim zemljama⁴. U razdoblju od 2000. do 2012. godine i primarni i sekundarni sektor zabilježili su smanjenje udjela ukupne BDV; primarni sektor sa 6,48% na 4,89% a sekundarni sektor sa 29,20% na 25,72% ukupne BDV u 2012. godini. U istom razdoblju tercijarni sektor povećan je sa 34,26% na 37,41%, dok se kvartarni sektor nije značajno mijenjao jer se kretao oko 29% ukupne BDV.

Proteklih godina rast proizvodnje pokretan je rastom domaće potražnje, posebno rastom investicija i osobne potrošnje. Tijekom razdoblja između 2000. i 2008. godine, investicije u dugotrajni kapital rastle su prosječnom stopom od 8,7% dostigavši udio stvaranja bruto dugotrajnog kapitala od 8,7% u 2008. godini. Međutim, s obzirom na sve manja ulaganja u

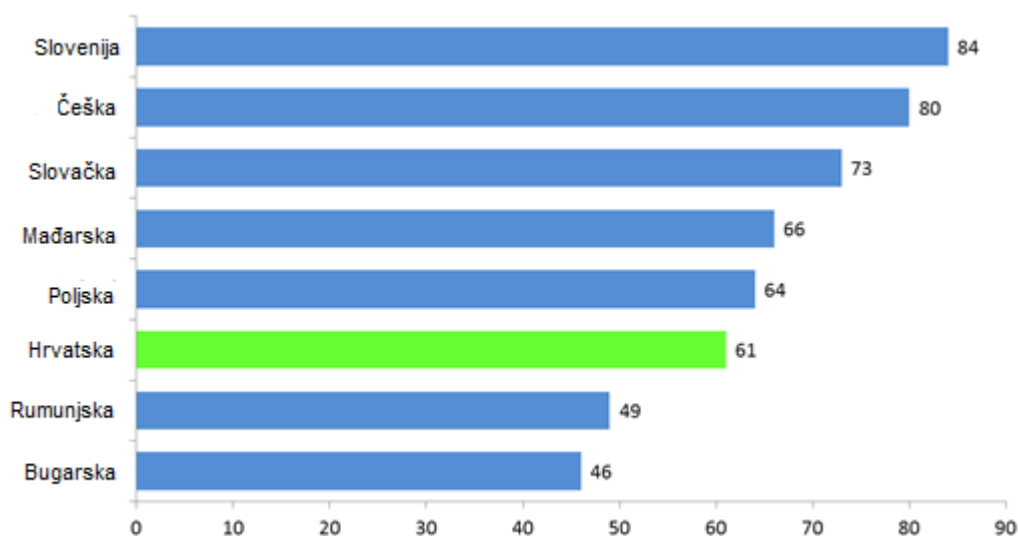
² Osnovni makroekonomski pokazatelji prikazani su u Dodatku 1., Tablica 1.

³ Privremeni podaci za 2011. i 2012.

⁴ Struktura pojedinog sektora uz njegov udio u ukupnoj bruto dodanoj vrijednosti prikazana je u Dodatku 1., Tablica 2. i Tablica 3.

dugotrajni kapital, od 2009. godine bilježi se značajno smanjenje: -14,2% (2009.), -15,0% (2010.), -6,4% (2011.) i -4,6% (2012.). Stabilan gospodarski rast popraćen neprekinutim razdobljem krize doveo je do smanjenja razlike u dohotku u odnosu na EU-27 (Slika 2-2).

Slika 2-2: BDP po stanovniku prema standardu kupovne moći (PPS), u odabranim zemljama (2011.), EU-27=100

Izvor: Eurostat

Trgovinski manjak hrvatskog gospodarstva (prosječni manjak na tekućem računu u razdoblju od 2001. – 2011. iznosio je 5,0%) pokazuje putanju rasta i ovisnost domaćih gospodarskih djelatnosti o uvozu. Glavne kategorije uvoza su kapital, poluproizvodi i energija, koji su ujedno i glavni pokretači rasta. Doprinos neto izvoza rastu tijekom prošlih nekoliko godina uglavnom je negativan jer je hrvatsko gospodarstvo visoko ovisno o uvozu. Doprinos ukupnog izvoza pao je s 1,7% u 2008. na -16,2% u 2009., da bi se ponovno povećao na 2,0% u 2011. godini. Doprinos ukupnog uvoza također je pao s 4,0% u 2008. godini na -21,4% u 2009. godini, a zatim je ponovno porastao na 1,2% u 2011. godini. Usprkos snažnom rastu izvoza usluga, višak na računu usluga nije bio dovoljno velik da bi ublažio negativne utjecaje trgovinskog manjka. U 2011. robni izvoz iznosio je 9,6 milijardi eura dok je robni uvoz iznosio 16,3 milijarde eura (oboje bilježi godišnje povećanja od 7,6%). S druge strane, usprkos određenom ubrzanju izvoza i rasta tijekom nekoliko godina prije izbijanja svjetske krize i dalje su prisutne poteškoće izvoznog sektora u ostvarivanju snažnijeg širenja na inozemna tržišta. Razlozi za to povezani su s konkurentnosti izvoznog sektora, njegovoj sposobnosti za inovativnost, ali i s činjenicom da je priljev izravnih inozemnih *greenfield* ulaganja vrlo nizak.

Zbog toga je trajni jaz između investicija i štednje doveo do velikog manjka tekućeg računa i gomilanja vanjskog duga. U razdoblju od 2000. do 2007., prosječni manjak tekućeg računa bio je 5,1% BDP-a. Krajem 2008. godine, manjak tekućeg računa dosegao je najvišu točku od 9,0% BDP-a, a krajem 2009. godine pao je na 5,1% BDP-a. U iduće dvije godine ustalio se na -1,0% (2010.) i -0,9% (2011.). Vanjski dug je posljedično porastao, te je krajem 2009. godine bio 101,0% BDP-a, a krajem 2011. dosegao je 101,8% BDP-a. U cilju sprječavanja prekomjerne kreditne aktivnosti, koja se uglavnom financira kroz zaduživanje poslovnih banaka u inozemstvu, što je potaknulo rast vanjskog duga, Hrvatska narodna banka (HNB) poduzela je brojne mjere u cilju odvratanja banaka od dodatnog vanjskog zaduživanja.

Daljnja fiskalna konsolidacija i dalje se smatra najvažnijim sredstvom podrške procesu rješavanja vanjskih neravnoteža. Od 2004. godine, fiskalna politika nastavlja s procesom

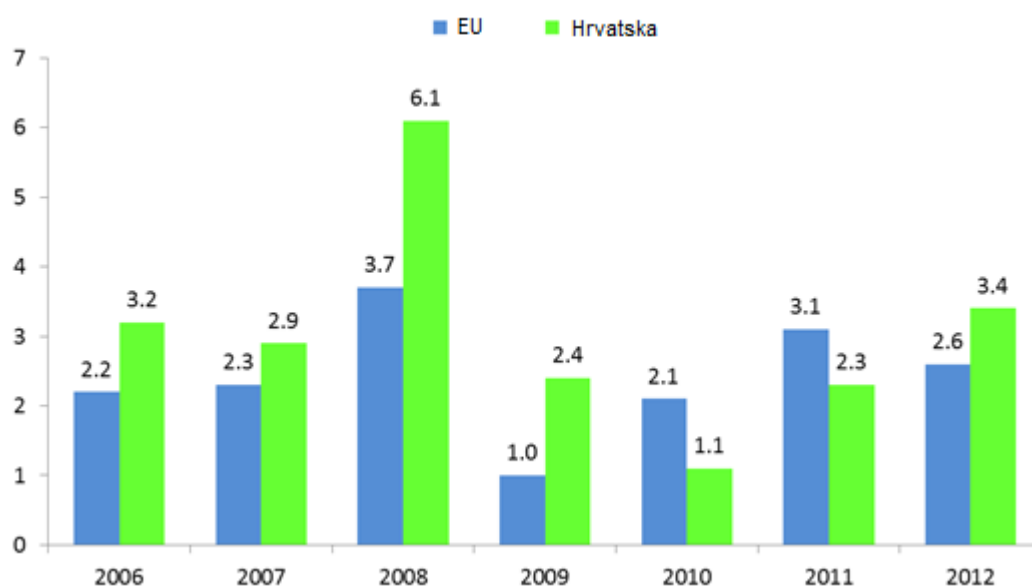
fiskalne konsolidacije, koja je omogućila smanjenje konsolidirane bilance opće države s -4,1% BDP-a u 2002. godini na -1,4% u 2008. godini⁵. Uslijed negativnih utjecaja krize, 2009. godine zabilježeno je novo smanjenje od -4,1% BDP-a, što se nastavilo i u proteklom razdoblju kada je u 2011. godini iznosila -5,1% BDP-a. Negativni trend je zaustavljen 2012. godine kada je bilanca proračuna opće države iznosila -3,8%.

2.2. INFLACIJA I TEČAJ

Inflacija u Republici Hrvatskoj mjerena indeksom potrošačkih cijena (CPI) u razdoblju od 2000. – 2007. bila je umjerena, uglavnom zbog aprecijacije tečaja kune u odnosu na euro, sporog povećanja nominalnih plaća, blagog rasta produktivnosti rada i intenzivnog tržišnog natjecanja u trgovini na malo. Nastavljeno povećanje cijena prehrambenih proizvoda i energije na svjetskom tržištu uzrokovalo je značajan rast indeksa potrošačkih cijena od 6,1% u 2008. godini. Međutim, 2010. godine CPI se smanjio na 1,1% ali se u sljedećem razdoblju (2011. – 2012.) ponovno povećao kada je iznosio 2,3% u 2011. i 3,4% u 2012. godini (slika 2-3).

Hrvatska primjenjuje politiku upravljano plivajućeg tečaja. Hrvatska narodna banka održava stabilan tečaj izravnim deviznim intervencijama i reguliranjem likvidnosti bankovnog sustava. Relativno snažan dotok inozemnog kapitala i rast proizvodnje uvjetovani su postupnom realnom aprecijacijom tečaja. U razdoblju od 2001. – 2012. prosječni tečaj kune u odnosu na euro kretao se između 7,22 i 7,56 kuna za euro.

Slika 2-3: Inflacija u Hrvatskoj (CPI) i EU (HICP)

Izvor: Eurostat

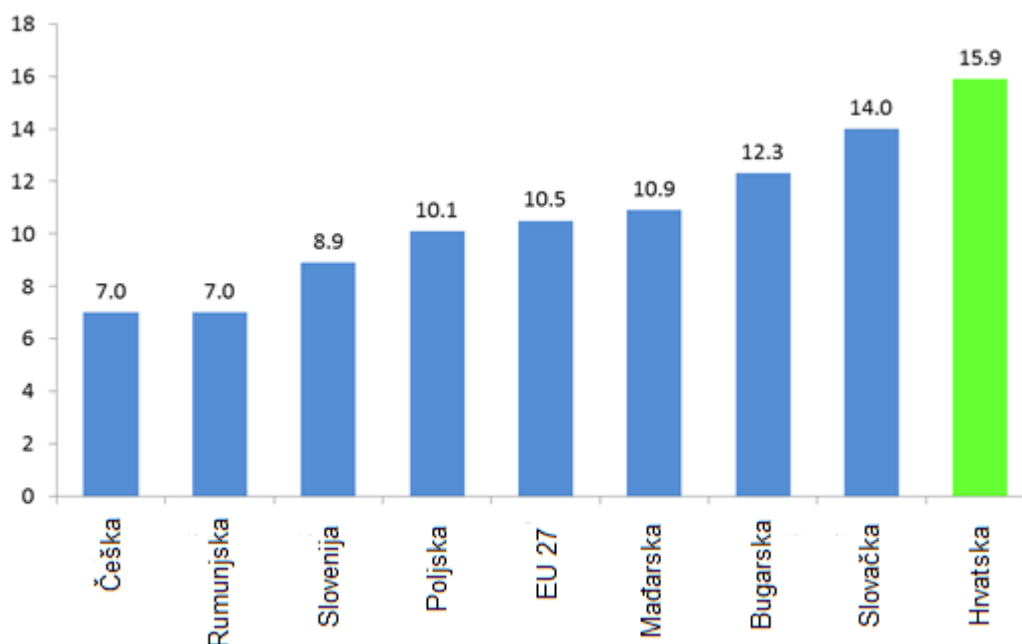
2.3. ZAPOŠLJAVANJE I KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA

Zbog relativno stabilnog gospodarskog rasta u razdoblju prije krize, tržište rada bilježilo je pozitivna kretanja, a broj zaposlenih se povećavao, dok se stopa nezaposlenosti od 2000. godine kontinuirano smanjivala, kada je dostigla najviših 16,1% (mjereno ILO usporedivom

⁵ Prema metodologiji ESA 95.

stopom). Povoljna kretanja na tržištu rada nastavila su se i u 2008. godini kada je stopa nezaposlenosti iznosila 8,4% i dostigla svoju najnižu razinu u prethodnih 15 godina. Međutim, 2009. godine dugotrajan trend smanjenja nezaposlenosti prekinut je zbog krize. ILO usporediva stopa nezaposlenosti prvo se povećala na 9,1% 2009. godine, a zatim je nastavila rasti do 13,5% u 2011. pa sve do 15,9% 2012. godine, što je najviša stopa nezaposlenosti u usporedbi s drugim odabranim državama članicama (Slika 2-4). Kriza je najsnažnije pogodila proizvodnu i građevinsku industriju koje uglavnom zapošljavaju mušku radnu snagu.

Slika 2-4: Stopa nezaposlenosti (ILO) u odabranim zemljama (2012.)

Izvor: Eurostat

Osim po trenutačno visokoj cikličkoj nezaposlenosti, hrvatsko tržište rada specifično je i po nekoliko ustrajnih strukturnih problema. Ukupna stopa zaposlenosti od 55,3% u 2012. godini još uvijek je relativno niska, što odražava nedovoljnu aktivnost, usprkos pozitivnim kretanjima tijekom nekoliko proteklih godina. Stopa nezaposlenosti mladih i žena relativno je visoka, djelomično zbog prepreka u njihovom pristupu zapošljavanju. Udio dugotrajne nezaposlenosti (osobe nezaposlene 12 mjeseci i više) u 2012. godini iznosila je 10,3%, što odražava nedostatak zapošljivosti, općenito smanjene aktivnosti i ograničen pristup zapošljavanju.

2.4. FINANCIJSKI SUSTAV

Banke imaju dominantnu ulogu u financijskom sustavu Hrvatske što pokazuje veličina bankovnog sustava mjerena udjelom imovine banaka na kraju 2011. godine kada je iznosila 122% BDP-a, što ga čini jednim od najvećih bankovnih sustava među zemljama u tranziciji. Bankovni sustav je odgovarajuće kapitaliziran te je zadržao stabilnost tijekom krize premda su većinom velike i srednje velike banke ostale profitabilne. U usporedbi s razdobljem prije krize, stopa rasta imovine banaka 2011. godine iznosila je relativno niskih 2,6%, što je bio odraz nesigurnog okruženja i nastavka povećanja gubitaka u kreditnom portfelju. Godine 2009. krediti banaka odobreni poduzećima značajno su se smanjili, kako je godišnja (na kraju godine) stopa promjene pala sa 26,1% u 2006. godini na 1,95%. U idućem razdoblju (2010. – 2011.) oporavila se na 9,84%, što je imalo glavni utjecaj na rast ukupnog iznosa

kredita. Većina novih kredita izdana je u svrhu financiranja obrtnih sredstava i refinanciranja postojećih obveza. Međutim, kvaliteta kredita se pogoršala, tako da su banke značajno smanjile kredite državi, javnim poduzećima i drugim velikim i sigurnim klijentima.

Na hrvatskom financijskom tržištu vrijednosnim papirima (dionicama i obveznicama) trguje se na Zagrebačkoj burzi, čija je ukupna tržišna kapitalizacija 2011. godine iznosila 25,8 milijardi eura⁶. Prije svjetske financijske krize godišnji promet dionicama u 2007. godini dosegao je povijesno visokih 3,02 milijarde eura⁷, broj transakcija se udvostručio a burzovni indeks, CROBEX, dosegao je najviše zabilježenu razinu. Kao posljedica krize tijekom 2008. godine CROBEX je izgubio 67,1% svoje vrijednosti u odnosu na kraj prethodne godine a godišnji promet dionicama smanjen je za 23,4%. Ovaj negativni trend nastavio se i u 2009. godini, kada je godišnja stopa prometa dionicama dodatno smanjena za 55,9%, ali uz oporavak CROBEX-a koji je povećan za 16,4%. U razdoblju od 2011. – 2012. godine, tržište nije zabilježilo značajan oporavak jer je godišnji promet dionicama smanjen za 9,4% (2011.) a zatim za 44,3% (2012.). U istom razdoblju CROBEX je pao 17,6% (2011.) dok je u 2012. ostao na istoj razini u odnosu na 2011. godinu.

2.5. IZRAVNA STRANA ULAGANJA

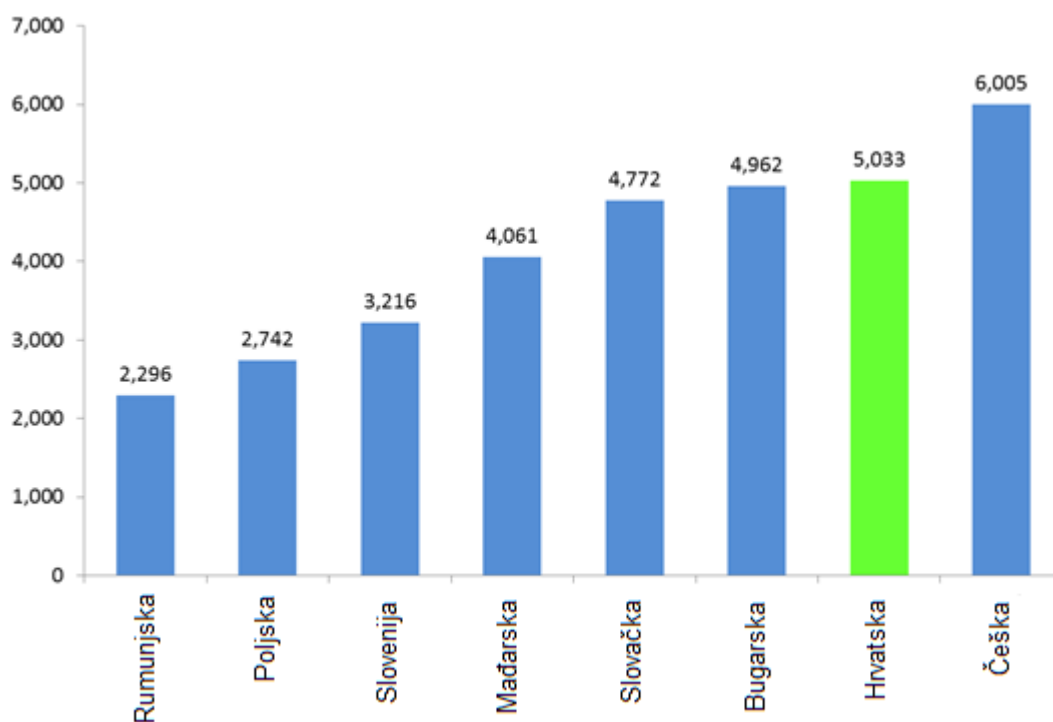
Izravna strana ulaganja (FDI) smatraju se glavnim izvorom inozemnog financiranja a financiraju veliki dio manjka tekućeg računa. U razdoblju od 2000. – 2011. godine u Hrvatskoj su izravna strana ulaganja ukupno dosegla iznos od 22,3 milijarde eura ili 5.033 eura po stanovniku (Slika 2-5). Tijekom 2008. godine, Hrvatska je primila 4,2 milijardi eura izravnih stranih ulaganja, što je bio najveći godišnji priljev u posljednjih 15 godina. Kriza je donijela smanjenje, kada je godišnji priljev izravnih stranih ulaganja iznosio 2,4 milijarde eura u 2009. i 0,3 milijarde eura u 2010. godini. U 2011. godini, priljev je ponovno porastao na 1,1 milijardu eura.

---

⁶ Izračunato primjenom prosječnog godišnjeg tečaja kune za euro od 7,434204 u 2011. godini, na iznos od 191.574.3 milijuna kuna.

⁷ Izračunato primjenom prosječnog godišnjeg tečaja kune za euro od 7,434204 u 2011. godini, na iznos od 22.496.5 milijuna kuna.

Slika 2-5: FDI po stanovniku u odabranim zemljama (2000. – 2011.)

Izvor: Hrvatska narodna banka

U slučaju Hrvatske, ulagači su poticaj za izravna strana ulaganja u velikoj mjeri nalazili u strateškim ulaganjima tijekom procesa privatizacije, ali nisu ih privlačili niski troškovi rada. Za razliku od novih država članica, priljev izravnih stranih ulaganja u Hrvatsku uglavnom predstavljaju *brownfield* ulaganja. Više od 56% ukupnog iznosa priljeva izravnih stranih ulaganja u razdoblju 2000. – 2011. godine ostvarili su sektori financijskog posredovanja, trgovine na veliko i posredovanja u trgovini na veliko, kao i u poslovanju s nekretninama. Prepoznata je potreba za poboljšanjima poslovne i investicijske klime zajedno s potrebom za strukturnim reformama koje će povećati konkurentnost sveukupnoga gospodarstva.

3. ANALIZA SOCIOEKONOMSKOG STANJA

3.1. SOCIOEKONOMSKO STANJE U MJERODAVNIM SEKTORIMA

3.1.1. Promet

Hrvatska ima specifičan zemljopisni položaj jer je smještena na važnim paneuropskim prometnim koridorima kao i na Jadranskom moru. Zbog ovog posebnog položaja razvoj prometa i popratnih aktivnosti ima veliki potencijal kao važan pokretač gospodarskog rasta.

Sljedeći glavni prometni koridori i njihovi ogranaci prolaze kroz Hrvatsku:

- Koridor X (Salzburg – Villach – Ljubljana – Zagreb – Beograd – Skopje – Solun)
- Koridor VII (Rijeka Dunav s pritokama / Rijeka Sava)
- Koridor Xa ogranak (Graz – Maribor – Zagreb)
- Koridor Vb ogranak (Rijeka – Zagreb – Budimpešta)
- Koridor Vc ogranak (Ploče – Sarajevo – Osijek – Budimpešta)

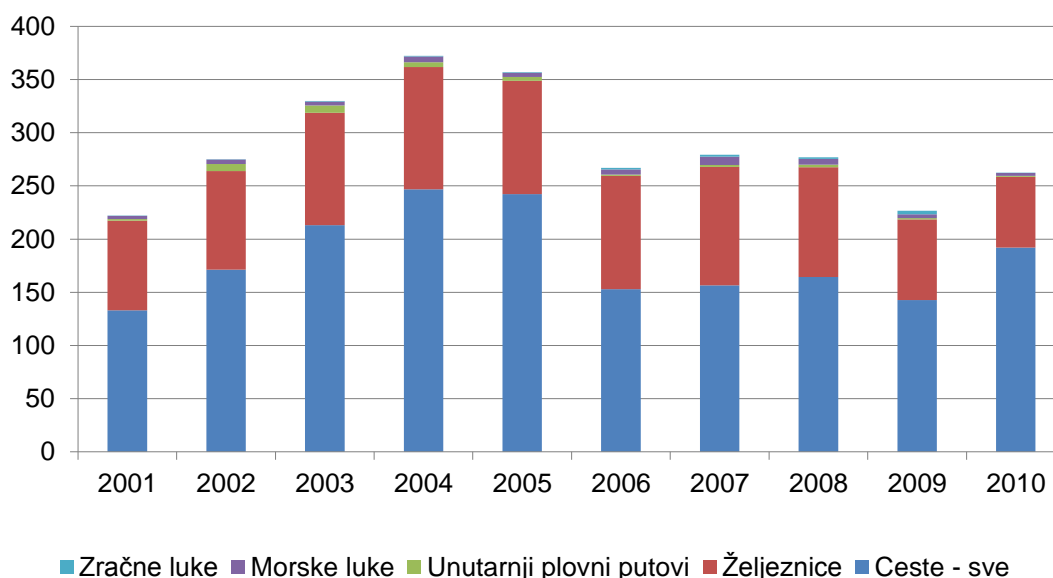
Prometna mreža Republike Hrvatske može se ukratko opisati pomoću sljedećih podataka⁸:

- Mreža javnih cesta ukupne dužine 29.410 km
- Željeznička mreža ukupne dužine 2.722 km tračnica
- Mreža plovnih putova unutarnjih voda ukupne dužine 1.017 km, uključujući četiri luke (Sisak, Slavonski Brod, Vukovar i Osijek)
- Šest velikih morskih luka (Rijeka, Zadar, Šibenik, Split, Ploče i Dubrovnik)
- Sustav zračnog prometa – devet zračnih luka, od kojih je sedam međunarodnih zračnih luka (Zagreb, Rijeka, Split, Dubrovnik, Osijek, Pula i Zadar) i dva zračna pristaništa (Brač i Mali Lošinj)

Velika ulaganja javnog sektora u prometnu infrastrukturu izvršena su od 2001. godine u iznosu od prosječno 1,150 milijuna eura godišnje. Cestovni pod-sektor primio je najveći dio javnog ulaganja u promet u razdoblju od 2001. do 2010. godine, s prosječno oko 63% ukupnog iznosa godišnje (Slika 3-1). Za razliku od cestovnog sektora, u razdoblju od 2001. do 2010. godine u željeznički pod-sektor utrošeno je skromnih 34% a u pod-sektor unutarnje plovidbe 1% ukupnog iznosa. Ti su iznosi bili dovoljni za osnovno održavanje i manje infrastrukturne izmjene, ali tijekom navedenog razdoblja nije bilo većih ulaganja.

⁸ Izvor: Eurostat, DZS; podaci za 2011.

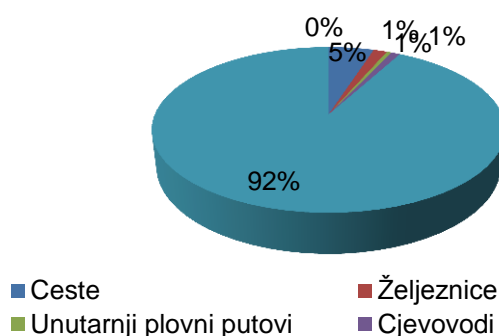
SLIKA 3-1: Ulaganja javnog sektora u promet u Hrvatskoj (u milijunima eura)

Izvor: DZS

Analizirajući teretni promet po načinima prijevoza (modalitetima) u 2010. godini (u tonskim kilometrima), u EU-27 u prijevozu tereta prevladavao je cestovni promet (46%), dok je u Hrvatskoj iznosio tek 5%. U Hrvatskoj je udio željezničkog prometa iznosio 1%, dok je u EU iznosio 10%. Dok je u Hrvatskoj pomorski teretni prijevoz imao modalni udjel od 92% (Slika 3.2), u EU je ista kategorija zauzimala udio od 37%. Teretni promet unutarnjim plovnim putovima i zračni teretni promet predstavljali su relativno mali udio kako u Hrvatskoj tako i u EU. Analizirajući teretni promet po kopnenim modalitetima u 2010. godini (Slika 3-3), značajno prevladava cestovni promet (63%), dok je 19% roba prevezeno željeznicom, a promet cjevovodima je iznosio 12% te unutarnjim plovnim putovima 7%.

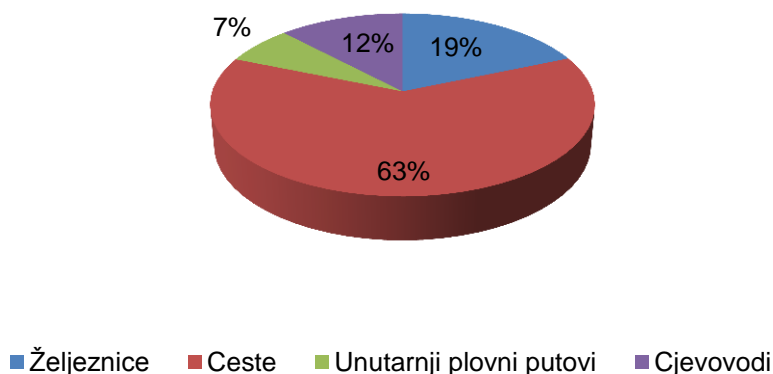
SLIKA 3-2: Teretni promet po modalitetima u Hrvatskoj u 2010. godini (u tonskim kilometrima)

Izvor: GU za mobilnost i promet, DZS

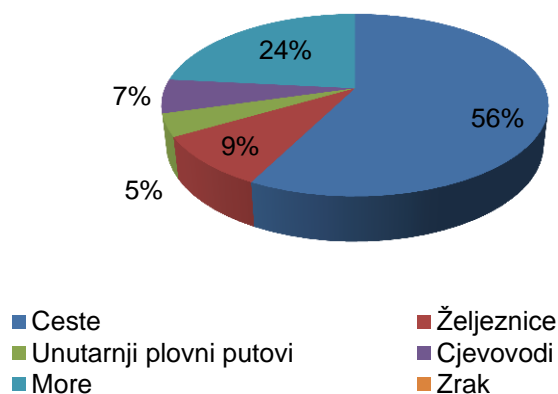
SLIKA 3-3: Teretni promet po modalitetima kopnom u Hrvatskoj u 2010. godini (u tonskim kilometrima)

Izvor: DZS

Analizirajući teretni promet po modalitetima (u tisućama tona), cestovni promet i dalje prevladava u 2010. godini s 56%, dok je udio pomorskog prometa iznosio 24%. Udio željezničkog prometa iznosio je 9%, cjevovoda 7% a unutarnjih plovni putova 5%. Zračni prijevoz roba je neznatan, kako je to prikazano na Slici 3-4.

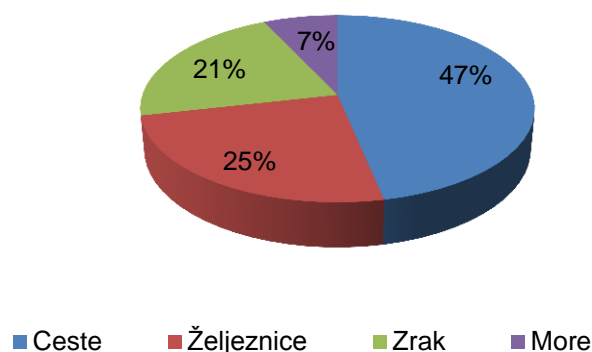
SLIKA 3-4: Teretni promet po modalitetima u Hrvatskoj u 2010. godini (u 000 tona)

Izvor: DZS

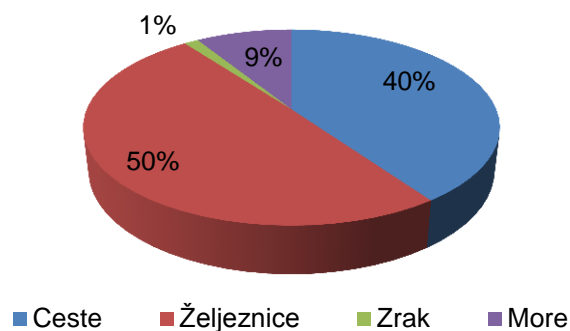
Analizirajući putnički promet po modalitetima (u putničkim kilometrima), cestovni promet imao je značajan udio u ukupnom prometu u EU u 2010. godini od 85%, dok je u Hrvatskoj taj udio iznosio 47% (Slika 3-5). Dok je željeznički promet obuhvaćao 25% svih prevezenih putnika u Hrvatskoj, u EU je taj udio iznosio samo 6%. Nadalje, zračni prijevoz putnika u Hrvatskoj iznosio je 21%, u EU udio je bio manji i iznosio 8% ukupnog prometa. Pomorski prijevoz u Hrvatskoj prevezao je 7% putnika, a u EU iznosio je samo 1%. Analizirajući prijevoz putnika prema modalitetima u 2010. godini (u tisućama putnika) 90% putnika putovalo je cestom ili željeznicom. Željeznički promet zauzima 50% a cestovni 40% cjelokupnog putničkog prometa. Pomorski promet pridonosi s 9% a zračni s 1%, kako je prikazano na Slici 3-6.

SLIKA 3-5: Putnički promet po modalitetima u Hrvatskoj u 2010. godini (u putničkim kilometrima)

Izvor: GU za mobilnost i promet, DZS

SLIKA 3-6: Putnički promet po modalitetima u Hrvatskoj u 2010. godini (u 000 putnika)

Izvor: DZS

S 1.254 km autocesta u 2011. godini, Hrvatska je zemlja s najdužom mrežom autocesta u usporedbi s EU-12 (Tablica 3-1). Na razini EU-27, Hrvatska zauzima 12. mjesto. Također je i među vodećim zemljama u EU-27 u pogledu razine izgrađenosti autocesta u odnosu na veličinu zemlje i broj stanovnika. Godine 2011. gustoća autocesta u Hrvatskoj iznosila je 29,3 km na 100.000 stanovnika, što je dvostruko više od gustoće autocesta u EU-27 u 2011. godini. Autoceste su izgrađene duž paneuropskih prometnih koridora i prilaznih cesta, X, Xa, Vb, Vc, osnovne mreže Jugoistočne Europe (JIE).

S druge strane, od 29.410 km javne cestovne mreže u Hrvatskoj, 2011. godine dužina državnih cesta bila je 6.843 km, dok su županijske i lokalne ceste obuhvaćale 21.313 km. Od ukupne dužine, 2.058 km klasificirano je kao e-cesta, koje uglavnom prate državne ceste umjesto autocesta (Tablica 3-1). Osnovna cestovna mreža sastoji se od šest glavnih osi s vezama prema lukama unutarnjih voda, morskim lukama i cestovnoj mreži u susjednim zemljama. Zbog ograničenih ulaganja u modernizaciju cesta ostalih kategorija osim autocesta, često nisu spojene na europske prometne koridore a njihova kvaliteta i dalje je prilično nezadovoljavajuća (40,8% državnih cesta smatra se da je u dobrom stanju) dok poboljšanje uvjeta sigurnosti na cestama nije pratilo povećanje od 58% u teretnom prometu koji je zabilježen u razdoblju 2000. - 2010.

TABLICA 3-1: Dužina cesta i željezničkih pravaca u odabranim zemljama EU-a i RH u 2011. godini (u kilometrima)

	Auto-ceste	E-ceste	Državne ceste	Ostale ceste*	Željeznice (u upotrebi)	Elektrificirane željeznice
Bugarska	458	2.977	19.054	0	5.661	67,36%
Hrvatska	1.254	2.058	6.843	21.313	2.722	36,15%
Republika Češka**	734	2.636	6.255	123.682	9.568	33,57%
Estonija	115	995	16.397	41.975	2.164	6,10%
Latvija	0	202	20.112	38.684	2.202	29,43%
Litva	309	1.642	20.949	61.653	2.184	11,09%
Poljska	1.070	5.500	18.801	393.463	38.053	66,11%
Rumunjska	350	6.188	16.690	66.663	20.129	42,29%
Slovenija	768 ^p	624 ^{***}	5.962	32.314	2.177	59,16%

Izvor: Eurostat, DZS

Napomena:

* Uključuje regionalne i općinske ceste; definicija vrste cesta razlikuje se od zemlje do zemlje

** 2010.

*** 2008.

p – privremeno

Željeznička mreža u Hrvatskoj u 2011. godini obuhvaćala je ukupno 2.722 km tračnica, od kojih je 9,3% dvostrukih tračnica i 90,7% km jednostrukih tračnica, a 984 km ili 36,15% je elektrificirano. Hrvatska ima drugi najveći udio (26%) osnovne željezničke mreže JIE, ukupne dužine 4.264 km. Željeznički Koridor X, također na osnovnoj mreži JIE, je dug 1.058 km i predstavlja oko 50% ukupne dužine Koridora X. Hrvatski dio željezničkog koridora X na središnjoj mreži JIE proteže se od Savskog Marofa na zapadnoj granici preko Zagreba i Vinkovaca do Tovarnika na istočnoj granici i dug je 317 km. Dio Koridora Vb proteže se od Botova preko Zagreba do Rijeke, dok Koridor Vc prolazi od Belog Manastira do Slavenskog Šamca, a zatim od Metkovića do Ploča. Osnovnu željezničku mrežu trenutačno čini pet glavnih osi s vezama prema lukama unutarnjih voda, morskim lukama i željezničkim vezama s prometnom mrežom susjednih zemalja. U pogledu gustoće željezničke mreže, Hrvatska nadilazi prosjek EU-a sa 63,53 km na 100.000 stanovnika, prema 42,4 km na 100.000 stanovnika u EU-27 2010. godine. Osim toga, Hrvatska ima 48 km pravaca na 1.000 km² svog teritorija. Ulaganja u željezničku infrastrukturu tijekom proteklih 40 godina bila su vrlo mala, jedini radovi bili su remont i redovno održavanje. Prijevoz putnika željeznicom u 2011. godini iznosio je 1.486 milijuna putničkih kilometara dok je prijevoz roba željeznicom iznosio 2.438 milijuna tonskih kilometara⁹. Komercijalna brzina teretnih vlakova je oko 26 km/h a prosječno kašnjenje je 1 sat na svakih 100 kilometara. Trajno ograničenje brzine najbolji je pokazatelj lošeg stanja željezničke mreže. Problem smanjenih operativnih brzina dosta je ozbiljan:

- Operativna brzina na željezničkom dijelu Koridora X u Hrvatskoj trenutačno se kreće između 60 km/h i 120 km/h, niža je od predviđenih standarda od 160 km/h temeljnih na AGC i AGTC sporazumima;
- Najniža je brzina na dionicama: Savski Marof - Zaprešić - Zagreb i Dugo Selo – Novska.

Ukupna dužina unutarnjih vodnih putova unutar hrvatskih granica je 1.017 km. Hrvatski vodni putovi uključeni u europsku mrežu unutarnjih vodnih putova prema AGN-u su dugi 601,2 km i uključuju:

- Vlc – Dunav od Batine do Iloka (137,5km)

⁹ Izvor: DZS

- IV - Drava do Osijeka (22km)
- Vb – Budući višenamjenski kanal Dunav – Sava od Vukovara do Šamca (61,5km)
- IV - Sava od Račinovaca do Siska (380,2km).

Najznačajniji unutarnji plovni putovi u Hrvatskoj su rijeke Dunav i Sava, ali oni su kao prometni resursi relativno neiskorišteni. Plovni put Dunava dio je paneuroskog koridora VII, koji povezuje Sjeverno more i Crno more, a jedan je od glavnih europskih prometnih pravaca za prijevoz tereta sa značajnim potencijalom rasta. Glavne riječne luke smještene duž tih unutarnjih vodnih putova su: Osijek, Sisak, Slavonski Brod i Vukovar. Sve četiri ove luke klasificirane su kao TEN-T i međunarodne luke. Hrvatska mreža unutarnjih vodnih putova također uključuje jezera Visovac i Kozjak smještena u nacionalnim parkovima Krka i Plitvička jezera, koja su otvorena za turističku plovidbu. Premda ukupna gustoća mreže iznosi 18 km na 1.000 km², što je relativno gusto u usporedbi s prosječnom gustoćom mreže plovni putova unutarnjih voda u EU od 9,4 km do 1.000 km², rijeke u Hrvatskoj su relativno slabo iskorištene kao prometni koridori. Udio teretnog prometa plovnim putovima unutarnjih voda u ukupnoj unutarnjoj plovidbi iznosio je 0,53% tona-kilometara u 2011. godini, što je dosta niže u odnosu na 3,85% tona-kilometara u EU-27¹⁰. Nadalje, promet rijekom Savom je ograničen zbog niske sigurnosti plovidbe uslijed ostataka oštećenja od rata i lokalno visokih razina sedimentacije. Osim loših uvjeta plovidbe, infrastruktura luka unutarnjih voda, koje su pretrpjele veliku štetu tijekom rata, u lošem je stanju pa stoga ne može pružiti odgovarajuće kvalitetne usluge. Hrvatska ima dvije međunarodne riječne luke, Luku Vukovar na Koridoru VII i Luku Slavonski Brod, koja je smještena na raskrižju dva paneuropska koridora (X i Vc). Pod nepromijenjenim uvjetima, potencijal korištenja unutarnjih plovni putova u kombinaciji sa željezničkim prijevozom kao alternativa trenutačno prevladavajućoj cestovnoj mreži, te u kombiniranim prometnim aktivnostima ostaje neiskorišten.

S obalom duljine 1.400 km i pomorskim sustavom sa šest velikih luka (Rijeka, Zadar, Šibenik, Split, Ploče i Dubrovnik) koje predstavljaju važan dio mreže TEN-T u zemlji, razvoj pomorskog prometa i morskih luka od velikog je značaja za zemlju. Od 2000. do 2011. godine pomorski prijevoz roba bio je prilično nestabilan. Udio pomorskih usluga u ukupnoj strukturi prijevoza roba kretao se od 34,6% u 2001. do 23,7% u 2011. godini. Jedan od razloga za pad prijevoza roba u razdoblju od 2001. do 2011. godine bio je najvjerojatnije pristupanje Slovenije, Mađarske, Slovačke i Republike Češke u EU 2004. godine, što je dovelo do davanja prednosti lukama EU-a. Međutim, ulažu se stalni naponi u stvaranje boljih veza pomorskih luka sa željezničkom i cestovnom mrežom, što bi preusmjerilo značajan dio prijevoza roba s cesta prema drugim prometnim modalitetima. Istovremeno, između 2000. i 2011. godine putnički promet bilježio je stalan rast od 140.085 tona-kilometara u 2000. do 155.437 tona-kilometara u 2011. godini.

Statistički podaci o zračnom prometu pokazuju značajan trend rasta sa 2.348.000 putnika 2001. godine na 5.578.771 u 2011. godini. U razdoblju od 2001. do 2011. godine, zračni prijevoz putnika povećao se za 2,4 puta. Republika Hrvatska ima sedam međunarodnih zračnih luka (Zagreb, Rijeka, Split, Dubrovnik, Osijek, Pula i Zadar) i dva zračna pristaništa (Brač i Mali Lošinj). Tih sedam najvećih zračnih luka su kategorije 4E ICAO, opremljene uređajima i opremom koja odgovara međunarodnim standardima sigurnosti i osiguranja, ali i dalje moraju poraditi na poboljšanju razine sigurnosti, kvalitete usluga i efikasnosti poslovanja s postećom infrastrukturom s ciljem prihvata povećanog putničkog prometa.

Kontinentalnu Hrvatsku presijeca europski željeznički Koridor X (Savski Marof – Zagreb – Tovarnik). Dužina hrvatskog dijela Koridora X je 317 km. Brzina na ovoj dionici (60-120km/h) niža je od predviđenog standarda od 160 km/h. Ovo područje ima velik potencijal u prometu na unutarnjim vodama zbog značajne gustoće mreže unutarnje plovidbe u usporedbi s državama članicama EU-a. Rijeke Sava, Drava i Dunav čine europsku mrežu plovni putova,

¹⁰ Izvor: Eurostat, DZS

dok su luke u Vukovaru, Slavanskom Brodu, Sisku i Osijeku dio mreže luka otvorenih za međunarodni promet. Cestovna infrastruktura također je značajna: 58% svih cesta i 51% autocesta u Hrvatskoj nalazi se na ovom području. Dvije međunarodne zračne luke smještene su u kontinentalnoj Hrvatskoj (Zagreb i Osijek).

Ogranci željezničkih koridora Vb i Vc presijecaju jadransku Hrvatsku. Koridor Vb važan je teretni pravac povezan s Lukom Rijeka, a Vc s Lukom Ploče. U razdoblju od 2005. do 2008. godine gotovo 80% ukupnih ulaganja u autoceste izvršeno je u ovom području. Zbog tih ulaganja 49% ukupnih hrvatskih autocesta nalazi se u jadranskoj Hrvatskoj¹¹. Glavne teretne luke na ovom području (Rijeka i Ploče) bilježe značajan promet, kao i tri glavne putničke luke (Zadar, Split i Dubrovnik). Pet od sedam međunarodnih zračnih luka nalazi se na ovom području (Rijeka, Split, Dubrovnik, Pula i Zadar).

3.1.2. Okoliš

Hrvatska je smještena na jugoistoku europskog kontinenta, između Sredozemlja, središnje Europe i Balkana. Njen geofizički položaj određuje okolišne značajke zemlje koja ima dugačko obalno područje, primorsko brdsko-planinski prostor i visoravni u središnjoj Hrvatskoj. Bogata prirodna raznolikost u Hrvatskoj ima značajan utjecaj na razvoj turizma¹² a istovremeno i na cjelokupni gospodarski rast zemlje. U svrhu održivog razvoja i općeg napretka Republike Hrvatske važno je ulagati u očuvanje okoliša.

Pitanja okoliša nisu samo od visokog značaja za gospodarski rast, već i za ljudsko zdravlje i dobrobit. Glavni zadaci hrvatske okolišne politike su zaštita hrvatskog prirodnog naslijeđa i prirodnih resursa, kao i poticanje efikasnosti resursa i ugrađivanje okolišnih pitanja u ostala područja politike.

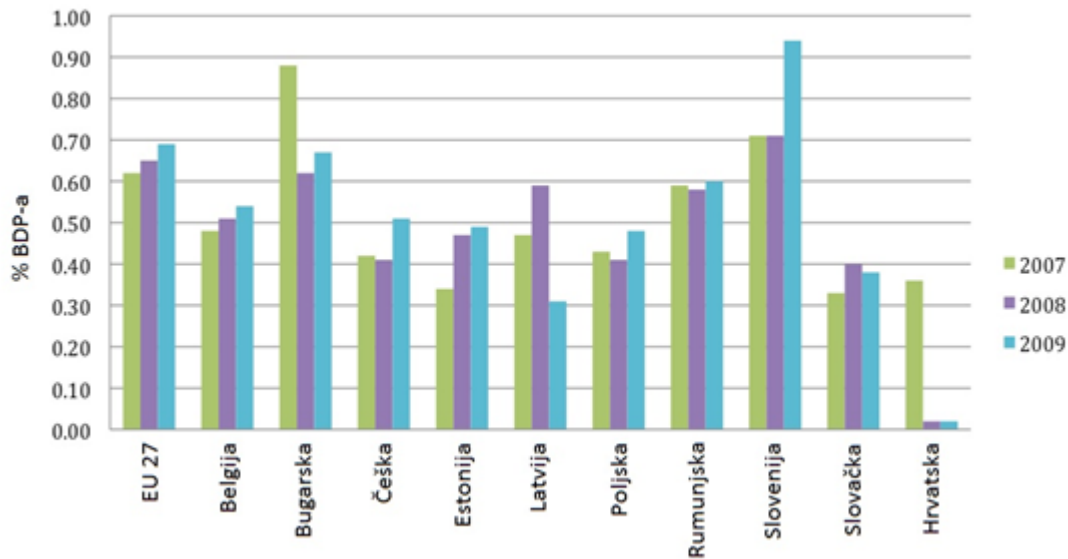
To su ozbiljni zadaci jer je stupanj zaštite okoliša u Hrvatskoj i dalje niži od ostalih razvijenih europskih zemalja. Ulaganja u zaštitu okoliša i postojeći izdaci javnog sektora iznosili su prosječno između 0,6% - 0,7% BDP-a u EU-27 tijekom razdoblja od 2007. do 2009. godine. Kako je prikazano na Slici 3-7, Hrvatska je daleko ispod ovog prosjeka.

---

¹¹ Prema podacima iz 2011.

¹² Hrvatska je među zemljama koje privlače posjetitelje visokom kvalitetom svojih prirodnih bogatstava i bogatstvom kulturnog i povijesnog naslijeđa prije nego kvalitetom, dostupnosti odnosno raznolikosti turističkih atrakcija izgrađenih ljudskom intervencijom.

SLIKA 3-7: Izdaci za okoliš po javnim sektorima

Izvor: Eurostat

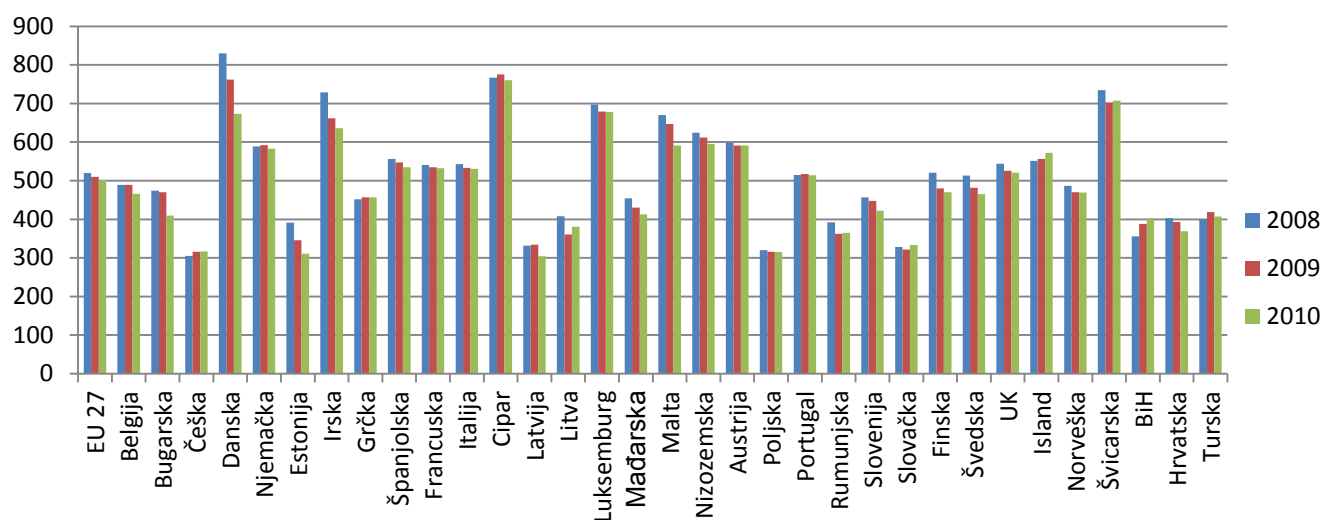
Razvoj prometa i turizma, povećana potrošnja energije, društveni i materijalni procesi međusobno su povezani i srodni čimbenici koji nameću sve veće zahtjeve pred okolišnu strukturu u Hrvatskoj, posebno visokokvalitetne i pouzdane okolišne usluge, kao što je to opskrba vodom i zbrinjavanje otpadnih voda, gospodarenje krupnim otpadom, održavanje čistog zraka u okolišu, čisto more i očuvanje prirodnog staništa. Tijekom proteklih godina, sustav zaštite okoliša u Hrvatskoj se stalno poboljšava. Međutim, i dalje su potrebne značajna ulaganja u okolišnu infrastrukturu kako bi se dostigle odgovarajuće razine okolišnih usluga i standarda te kako bi se u potpunosti uskladile s pravnom stečevinom Europske unije.

Općenito se može reći da je okoliš dobro očuvan, ali je razinu zaštite okoliša i dalje potrebno povećati kako bi dostigla razinu u EU. Odgovarajuća okolišna infrastruktura jedan je od preduvjeta za daljnji socioekonomski razvoj zemlje, ali i postojeći pokazatelj životnog standarda stanovništva. U svrhu unaprjeđenja okolišne infrastrukture potrebno je rješavati glavne probleme u okolišnim pod-sektorima, što se uglavnom odnosi na otpad i vode. Prema okolišnim pitanjima otpada i voda, dalje u tekstu utvrđeno je i opisano nekoliko glavnih problema.

Otpad

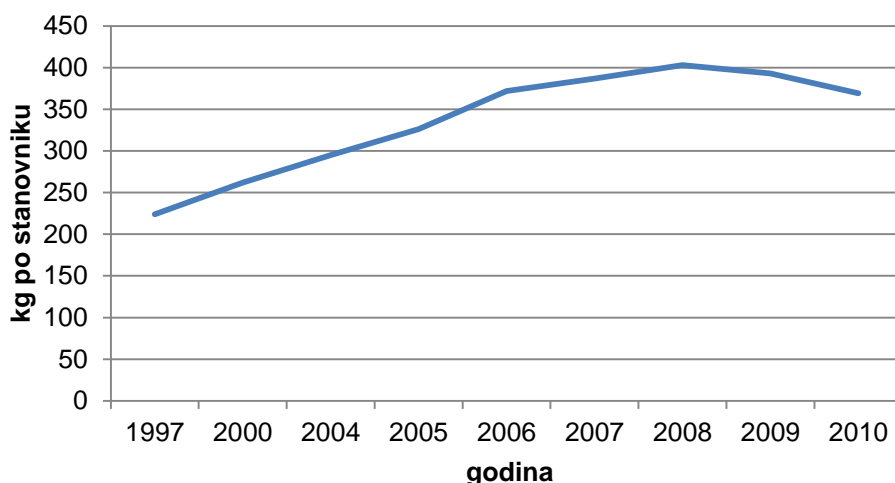
Kada je riječ o sustavu gospodarenja otpadom u Hrvatskoj, jedan od glavnih problema također je odlaganje velike količine komunalnog otpada na odlagališta dok sustav odvojenog sakupljanja još nije dovoljno razvijen da bi dostigao standard EU-a. Proizvodnja komunalnog otpada u Hrvatskoj povećavala se do 2008. godine (1,79 milijuna tona proizvedenih u 2008. godini), nakon čega je uslijedilo smanjenje uglavnom uzrokovano gospodarskom krizom i smanjenjem opće potrošnje. U 2010. godini proizvedena je količina od 1,63 milijuna tona komunalnog otpada, što znači 369 kg po stanovniku godišnje – i dalje značajno niže od prosjeka EU (502 kg po stanovniku godišnje) (Slike 3-8 i 3-9). Odlaganje na odlagališta i dalje je primarni izbor kod zbrinjavanja komunalnog otpada. Od 2008. godine količina otpada zbrinutog na odlagalištima u Hrvatskoj stalno je u blagom opadanju, a u 2010. godini na odlagalištima je zbrinuto 1,54 milijuna tona. Gotovo sva količina biorazgradivog komunalnog otpada (papir, zeleni i kuhinjski otpad) trenutačno se odlaže na odlagalištima.

SLIKA 3-8: Proizvodnja komunalnog otpada (kg/stanovniku)

Izvor: Eurostat

SLIKA 3-9: Proizvodnja komunalnog otpada u Hrvatskoj (kg/stanovniku)

Izvor: Eurostat

Odvojeno sakupljanje komunalnog otpada je u porastu, posebno u pogledu ambalažnog otpada i otpada električne i elektroničke opreme (WEEE). Količina odvojeno sakupljenih vrsta komunalnog otpada (vrsta koje nisu miješani komunalni otpad, npr. glomazni otpad) u 2010. godini iznosila je 14% (227 651 t). Međutim, dio ove količine i dalje završava na odlagalištima. Postotak stanovništva koje koristi usluge organiziranog sakupljanja komunalnog otpada 2010. godine bio je 96%, što predstavlja povećanje u usporedbi s procijenjenih 86% 2004. godine i posebno 57% 1995. godine.

Razbacana i neodgovarajuća odlagališta, kao i velik broj „divljih“ odlagališta, predstavljaju ozbiljnu prijetnju zdravlju ljudi i okolišu. Od ukupnog broja od 301 službenog odlagališta, početkom 2012. godine dovršena je sanacija 107 odlagališta (otpad je u potpunosti uklonjen sa 66 lokacija). Otpad je aktivno zbrinut na 148 službenih odlagališta. Od 3000 procijenjenih divljih odlagališta, 750 ih je sanirano (uklanjanje otpada) (Slika 3-10).

Procjenjuje se da je ukupna količina zbrinutog otpada na svim službenim odlagalištima povećana s prosječnih 35,5 milijuna kubičnih metara u 2004. godine na 41 milijun kubičnih metara u 2010. godini. Količina otpada koji se zbrinjava na odlagalištima postupno je rasla zbog većeg omjera stanovništva koje koristi usluge organiziranog sakupljanja otpada, kao i zbog povećane količine proizvedenog otpada po stanovniku.

Infrastruktura koja je trenutačno dostupna za gospodarenje otpadom je nedovoljna i neodgovarajućeg standarda. Nedostatak pogona za obradu otpada predstavlja prepreku za uspostavljanje integriranog sustava gospodarenja. Sustav gospodarenja otpadom nije u potpunosti u funkciji, premda su u proteklih nekoliko godina uvedena poboljšanja, uključujući početak uspostave centara za gospodarenje otpadom koji stvaraju uvjete za djelotvoran rad integriranog sustava gospodarenja otpadom. Otpad se uglavnom odlaže na odlagališta najbliža mjestu na kojem je otpad proizveden. Nedostaju i specijalizirana područja za odlaganje opasnog otpada, a, potrebno je i sanirati devet visoko onečišćenih odlagališta također poznata kao „žarišta“.

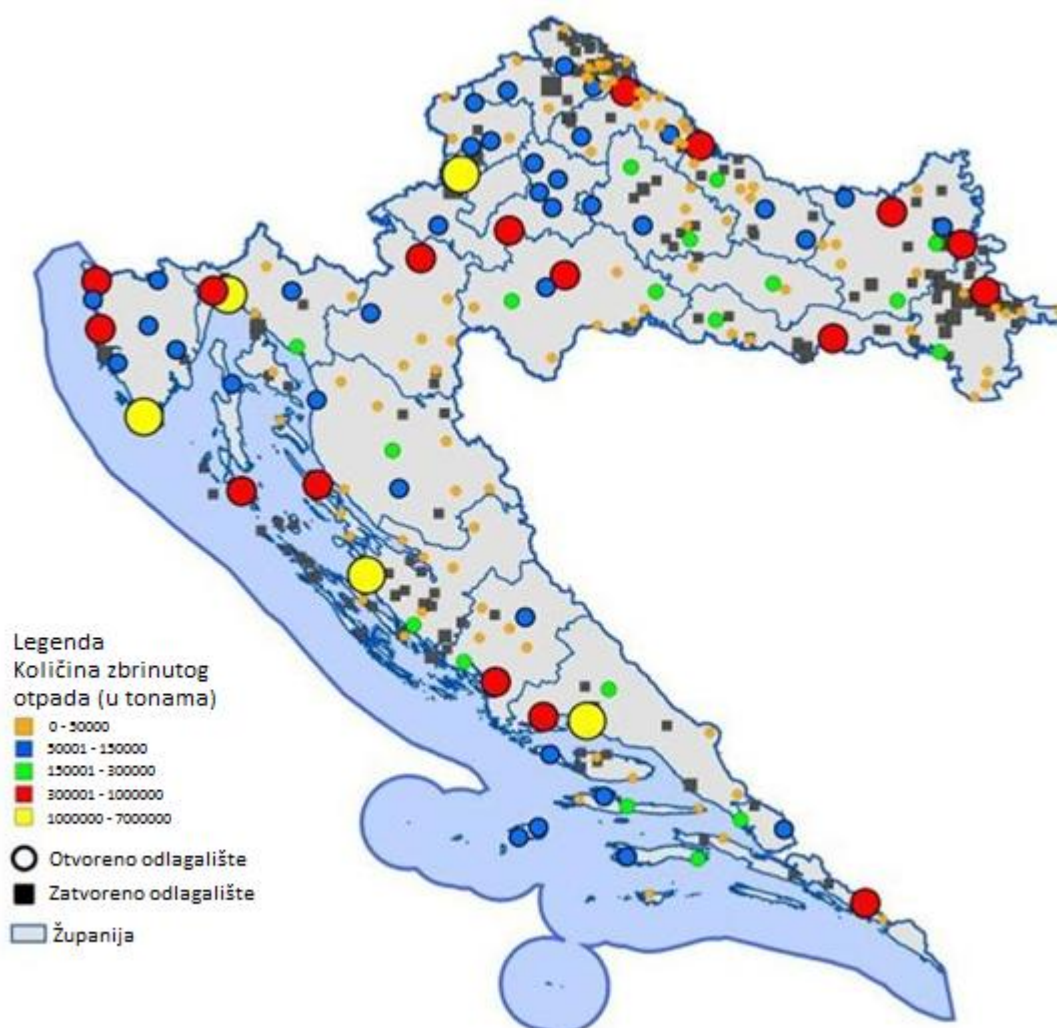
Naslijeđe iz prošlosti poseban je problem „žarišta“, lokacija onečišćenih otpadom, koja predstavljaju moguću opasnost za zdravlje ljudi i okoliš. Sanacija devet takvih prioritarnih lokacija određena je u Planu gospodarenja otpadom. Strategija gospodarenja otpadom i Plan gospodarenja otpadom Republike Hrvatske navode devet prioritarnih lokacija („žarišta“) s visokim rizikom nastalim zbog dugotrajne neodgovarajuće politike gospodarenja otpadom. U vezi s tim problemom, vlasti su naložile sanaciju za šest lokacija opasnog otpada: 1) Tvornica Salonit d.d. (otpad azbestnog cementa) u stečaju i Mravinačka kava; 2) bazen s crvenim muljem i otpadnom lužinom bivše tvornice aluminija u blizini Obrovca; 3) neuređeno odlagalište s većim količinama opasnog otpada Lemić brdo kraj Karlovca; 4) lokacija deponija šljake i pepela šljake u Kaštelanskom zaljevu; 5) jama Sovjak kod Rijeke – priprema dokumentacije za sanaciju sufinancirane kroz IPA-u; 6) zemljište onečišćeno koksnim katranom i uljem na dijelu kemijske sekcije koksare u Bakru. Tri preostala „žarišta“ dovršit će njihovi vlasnici: „Plomin“ odlagalište šljake (sanirao vlasnik), odlagalište fosfo-gipsa „Petrokemija Kutina“ (sanacijski program pripremljen kroz projekt Phare 2006), zauljeni mulj „Botovo“ (početni program izrađen, još potrebno dodatno istraživanje).

Mjere za odvojeno sakupljanje pojedinih elemenata otpada su provedene, ali se općenito može reći da je razina odvojenog sakupljanja i recikliranja niska u usporedbi s EU. Niz propisa o posebnim kategorijama otpada usvojeno je između 2005. i 2008. godine čime je u gospodarenju tim vrstama otpada uvedeno načelo „onečišćivač plaća“.

Za takve posebne kategorije otpada, količine sakupljene i obnovljene/reciklirane u 2011. godini iznosile su: 125.258 t za ambalažu i ambalažni otpad, 35.104 t starih vozila, 17.233 t otpada električne i elektroničke opreme, 16.754 t starih guma, 8.480 t istrošenih baterija i akumulatora, 6.391 otpadnih maziva i 1.196 t jestivih ulja.

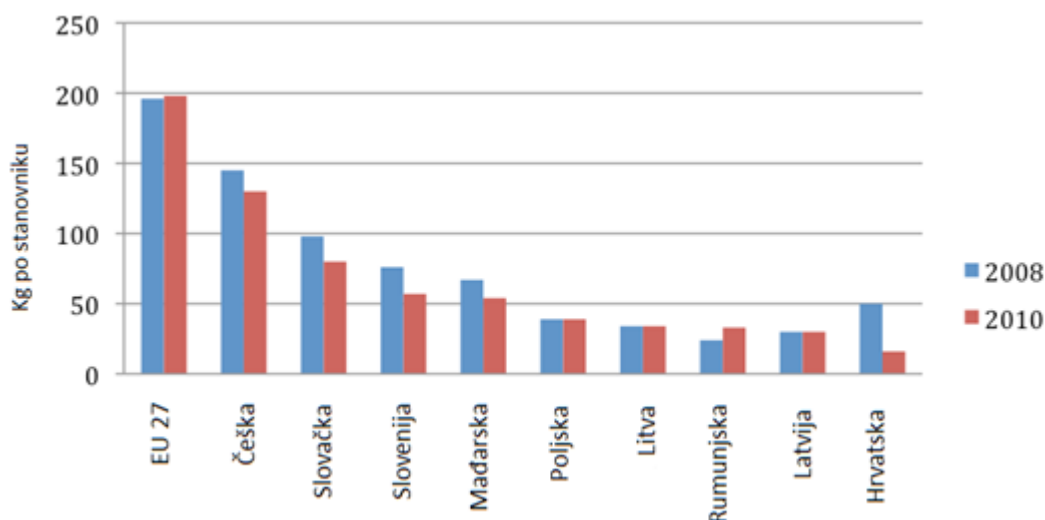
SLIKA 3-10: Odlagališta po količini otpada i operativnom statusu (2011.-2012.)

U pogledu opasnog otpada, još ne postoji odgovarajuća infrastruktura za odlaganje pa se zbog toga opasan otpad, koji se ne može reciklirati niti obnoviti u Hrvatskoj, šalje za izvoz. U 2010. godini izvezeno je 18 937 t opasnog otpada.

Prosječna količina opasnog otpada proizvedenog u zemljama EU-a bila je 196 kilograma po stanovniku u 2008. godini, dok je u 2010. ta količina iznosila 198 kilograma po stanovniku. Hrvatska daleko zaostaje za tom razinom. 2008. godine, opasni otpad proizveden u Hrvatskoj bio je 15 kilograma po stanovniku a 2010. bilo je 16 kilograma po stanovniku proizvedenog opasnog otpada, kako je prikazano na Slici 3-11.

SLIKA 3-11: Proizvodnja opasnog otpada po gospodarskim aktivnostima

Izvor: Eurostat

Voda

Još jedno važno pitanje politike okoliša je suočavanje s problemima javne opskrbe vodom. Hrvatska pripada skupini zemalja koje su relativno bogate vodom, a vodni resursi još nisu postali ograničavajući čimbenik razvoja¹³. Površinske i podzemne vode najvažniji su izvori vode u javnoj vodoopskrbi. No prema količini, postoji velika prostorna i sezonska razlika između površinskih i podzemnih voda.

Dok je 1990. postotak prosječne opskrbe iz javnog vodovodnog sustava u Hrvatskoj iznosio samo 63%, 2006. dosegao je vrijednost od 80%¹⁴, što odgovara procijenjenom prosjeku EU¹⁵. Ostatak stanovništva opskrbljuje se djelomično iz lokalnih vodovoda ili pojedinačno iz vlastitih bunara, a u oba slučaja bez odgovarajuće kontrole kvalitete pitke vode. U cijeloj zemlji uočavaju se velike regionalne razlike. Najviša razina opskrbe vodom je u Istarskoj županiji (oko 99%) a najniža u Bjelovarsko-bilogorskoj (samo 31%). Sva urbana središta imaju relativno visok stupanj opskrbe vodom. Gubici količina vode do potrošača u Hrvatskoj procjenjuju se na oko 40% zbog gubitaka u mreži.

Stopa priključaka stanovništva na sustav odvodnje u Hrvatskoj je 43,6% dok je u EU ta stopa uglavnom između 50 do 80%. I tu postoje značajne razlike između regija s najvišim brojem priključaka u priobalnom području i kotlinama Istre (58% stanovništva) i najnižim brojem u kotlinama Dalmacije (samo 31% stanovništva). Stopa priključaka zadovoljavajuća je u naseljima s više od 10.000 stanovnika gdje je razina priključenosti bila oko 75 - 80%. Veći problemi s odvodnjom otpadnih voda javljaju se u manjim naseljima do 2.000 stanovnika koja naseljava 40% stanovništva. U Hrvatskoj postoji izuzetno velik broj naselja s manje od 500 stanovnika (5.387 naselja) koja nastanjuje oko 800.000 stanovnika. Zbog tehničkih, tehnoloških i financijskih ograničenja, izgradnja i rad centraliziranih javnih sustava odvodnje u takvim naseljima teško je isplativa. Velik dio sustava odvodnje u gradovima je zastario i znatno je propustan. Samo 28% komunalnih otpadnih voda u Hrvatskoj obrađuje se u uređajima za pročišćavanje otpadnih voda, dok u većini država članica EU-a taj broj nije niži od 60-70%, kako je prikazano na Slici 17. Dodatni izazov predstavlja velik broj (135)

¹³ Prema UNESCO-u (2003.) Hrvatska je na 5. mjestu u Europi i na 42. mjestu u svijetu u pogledu bogatstva vodnih resursa.

¹⁴ Strategija gospodarenja vodama

¹⁵ Strukturni pokazatelj EUROSTAT-A o vodi ne daju prosječnu vrijednost za EU-27 već samo postotak za određeni broj zemalja.

komunalnih društava koja djeluju u ovom sektoru (neka od njih ujedno i u sektoru javne vodoopskrbe), što za posljedicu ima neučinkovitost. Zbog toga su 2012. godine pokrenute mjere povezane s preustrojem sektora komunalnih voda. Ova reforma u vodnom sektoru provodit će se u razdoblju od 2012. do 2016. godine.

3.1.3. Regionalna konkurentnost

Tijekom prošlog desetljeća, sporim ali ujednačenim tempom hrvatsko gospodarstvo je povećalo produktivnost i ostvarilo višu razinu ulaganja u usporedbi s prethodnim desetljećima. Bez obzira na to, opća konkurentnost hrvatskog gospodarstva je pala. U razdoblju od 2009. – 2011. godine, Hrvatska kao malo i otvoreno gospodarstvo teško je pogođena svjetskom krizom a sada je izložena izazovima restrukturiranja. Posljedice svjetske krize i dalje su prisutne a oporavak je još neizvjestan. Strukturna ranjivost gospodarstva zahtijeva ubrzanje nastojanja iz proteklih nekoliko godina za povećanje opće konkurentnosti.

Izvešće o globalnoj konkurentnosti (IoGK) 2012. – 2013.¹⁶ ocjenjuje konkurentno okruženje 144 gospodarstava analizirajući čimbenike koji određuju razinu njihove produktivnosti i napretka. S indeksom globalne konkurentnosti (IGK)¹⁷ od 4,0 u 2011. godini, Hrvatska zauzima 81. mjesto i smatra se zemljom u tranziciji iz „gospodarstva pokretanog učinkovitosti“ u „gospodarstvo pokretano inovacijama“ poput njenih potencijalno usporedivih konkurenata iz središnje i istočne Europe: Estonije, Mađarske, Latvije, Litve i Poljske. Rezultat konkurentnosti i dalje je stabilan u odnosu na 2010. godinu kada je iznosio 4,0 i 2009. godinu kada je iznosio 4,1, dok je prema mjestu na ljestvici konkurentnosti zabilježen pad sa 76. na 77. mjesto za svaku odnosnu godinu.

Rezultati Izvešća o globalnoj konkurentnosti pokazuju da je Hrvatska u padu u pogledu infrastrukture i tehnološke spremnosti, dok rezultati u zdravlju i primarnom obrazovanju i dalje predstavljaju problem. Rangiranja prema stupovima konkurentnosti, poput efikasnosti financijskog tržišta, poslovne sofisticiranosti i institucija, ocijenjena su kao nedovoljno optimalna, dok visoko obrazovanje, efikasnost tržišta dobara i veličina tržišta predstavljaju stupove u stagnaciji. Pad ocjene inovativnosti je zaustavljen, dok je došlo do poboljšanja u ocjeni efikasnosti tržišta rada, premda je i dalje na nižoj razini. Premda postoje određene konkurentne prednosti koje se uglavnom nalaze pod stupom infrastrukture, stupom zdravlja i primarnog obrazovanja kao i stupom tehnološke spremnosti, da bi ostalo konkurentno hrvatsko gospodarstvo će se posebno trebati usmjeriti na povećanje poslovne sofisticiranosti i inovativnosti.

Otkako je u Hrvatskoj u 2002. godini započelo praćenje regionalne konkurentnosti, Hrvatska je na ljestvici regionalne konkurentnosti stalno u padu. Hrvatska je od 2002. do 2006. godine zauzimala prosječno 60. mjesto, ali je 2009. pala na 72., 2010. na 77., a 2011. na 81. mjesto¹⁸. Niska produktivnost poslovnog sektora¹⁹ i stalna prisutnost raznih prepreka u poslovnom okruženju²⁰, što je prije svega uzrokovano neučinkovitim sustavima pravosuđa i

---

¹⁶ Objavio Svjetski gospodarski forum u rujnu 2012. godine.

¹⁷ Konkurentnost se mjeri indeksom globalne konkurentnosti (IGK) (na ljestvici od 1-7), kojim se mjere različiti vidovi podijeljeni u 12 stupova konkurentnosti: institucije, infrastruktura, makroekonomski pokazatelji, zdravlje i primarno obrazovanje, visoko obrazovanje i stručno usavršavanje, efikasnost tržišta dobara, efikasnost tržišta rada, efikasnost financijskog tržišta, tehnološka spremnost, veličina tržišta, poslovna sofisticiranost i inovativnost.

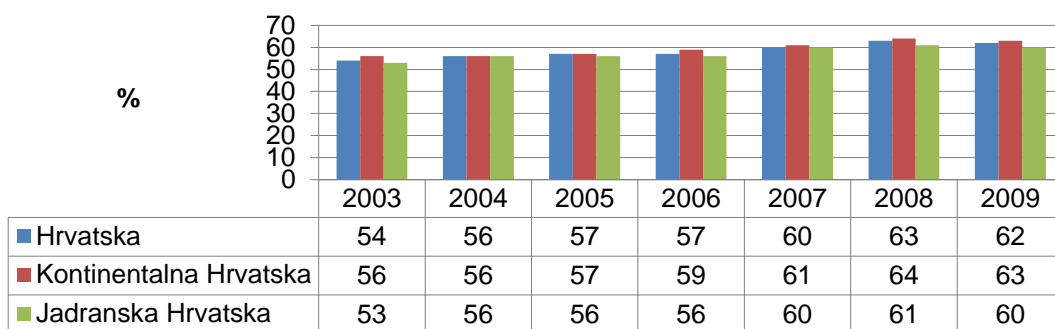
¹⁸ Nacionalno vijeće za konkurentnost, Godišnja izvješća o konkurentnosti Republike Hrvatske

¹⁹ Produktivnost rada u Hrvatskoj bila je 59,2% prosjeka EU-25 (2006.). Međutim, Hrvatska još više zaostaje po produktivnosti rada kada se usporedi s prosjekom EU-15, koji je 106% prosjeka EU-25. (“Path to Faster Convergence: Challenges and Cooperation Overview“, Svjetska banka, Zagreb, siječanj 2008., str. 18.)

²⁰ Istraživanje Svjetske banke o lakoći poslovanja smješta Hrvatsku na 103. mjesto među 183 zemlje. „Doing Business“, Svjetska banka, 2010.

javne uprave, korupcijom, nedostatkom sposobnosti za usvajanje novih znanja, tehnologije, inovacija i neučinkovitosti tržišta rada, sve to otežava jačanje konkurentnosti.

SLIKA 3-12: Regionalni BDP, po NUTS 2 regijama (PPS p/s u % prosjeka EU-27)

Izvor: Eurostat

Premda u Hrvatskoj ne postoje značajne razlike između ključnih gospodarskih pokazatelja na razini NUTS II (Slika 3-12 prikazuje BDP po NUTS 2 regijama), kada se usporede kontinentalna i jadranska Hrvatska, proaktivna regionalna politika zasnovana na konvergenciji, konkurentnosti i suradnji vrlo je važna zbog postojanja značajnih i dugotrajnih unutarnjih razvojnih razlika jer hrvatske županije nisu ujednačeno razvijene.

Demografske promjene i depopulacija pokazuju da Hrvatska ima značajno nepovoljna demografska kretanja u odnosu na razvijeniji dio Europe. Za područja iz kojih se stanovništvo iseljava karakteristična je nerazvijena infrastruktura koja pokazuje da je rasprostranjena i učinkovita infrastruktura glavni pokretač konkurentnosti. Kvaliteta i rasprostranjenost infrastrukture ima utjecaj na gospodarski rast i smanjuje nejednakosti u dohotku i siromaštvo. Istočni dio kontinentalne Hrvatske najviše je pogođen u ovom pogledu, pokazujući brojne razlike u infrastrukturi i bilježeći stalno smanjenje broja stanovnika. Konkurentnost hrvatskog gospodarstva na nacionalnoj razini je tako odraz konkurentnih kapaciteta lokalne i regionalne razine, što samo povećava značaj i potrebu za regionalnim i lokalnim razvojem u zemlji. Osim toga, uzimajući u obzir razliku između razina EU-a i razina ostvarenih kako u kontinentalnoj tako i u jadranskoj Hrvatskoj, jasno je da dodatni resursi za razvoj ne mogu biti usmjereni samo na jednu regiju.

Hrvatski poduzetnici postaju sve više svjesni činjenice da međunarodni protok roba, usluga, tehnologije i ideja, kao i okolišne inicijative, predstavljaju jedinstvene prilike za one koji su sposobni uspješno se natjecati na tržištu. U ovom se poglavlju daje pregled glavnih područja interesa u smislu regionalne konkurentnosti.

Malo i srednje poduzetništvo (MSP)

Malo poduzetništvo je u proteklom razdoblju bilo jedan od osnovnih pokretača hrvatskog gospodarstva, i imalo važnu ulogu u restrukturiranju industrije, konkurentnosti i inovativnosti, kao i u stvaranju novih radnih mjesta. U protekla dva desetljeća hrvatsko gospodarstvo obilježio je proces tranzicije i prelaska postojećih poslovnih subjekata iz državnog u privatno vlasništvo, te istovremeno osnivanje novih malih poduzeća u privatnom vlasništvu. Ukupan broj MSP-a sporo se povećava, a 2011. godine dosegao je 99,76% (u EU-15 99,8%) svih registriranih poduzeća i ostvaruje 50% BDP-a, dok u ukupnom izvozu sudjeluju sa 41%²¹. Osnovna osobina tog razdoblja je velik broj poduzetnika gubitaka (41,9%)²². Najaktivniji sektori su trgovina na veliko i trgovina na malo (24,35% poduzeća), iza kojih slijede

²¹ FINA, podaci DZS-a o Hrvatskoj 2010./2011.

²² SBA fact sheet Croatia 2010/2011

posredovanje u prodaji nekretnina i proizvodnja (13,27%)²³. Podaci o mjestu gospodarske djelatnosti na županijskoj razini mjereni registriranim poslovnim subjektima pokazuju da su MSP-i koncentrirani u nekoliko velikih urbanih središta (Zagreb, Split, Rijeka, Osijek i okolna područja).

Usprkos napretku iskazanom u sektoru MSP-a tijekom proteklih godina, nekoliko je izazova uspješnosti MSP-a koje je potrebno svladati ukoliko Hrvatska želi u potpunosti iskoristiti pogodnosti članstva u EU i učinkovito odgovoriti na izazove tržišta EU-a i svjetskog tržišta.

Dvije trećine MSP-a u Hrvatskoj su mikro-poduzeća od kojih mnogima trenutačno nedostaju vještine i resursi za daljnji razvoj svojeg potencijala. Značajan dio MSP-a prisiljen je boriti se s poteškoćama poput ograničenog pristupa financiranju i pojedinačnim financijskim instrumentima (zajmovima, jamstvima, rizičnom kapitalu), niskih razina produktivnosti, nedovoljne razine profitabilnosti, što se pak odražava na razvoj ulaganja, nedostatak inovativnosti i opći nedostatak suradnje između poduzetnika i istraživanja i razvoja, ne samo u poslovnim odnosima sa znanstvenim institucijama već i s društvima specijaliziranim za nove tehnologije i istraživanje i razvoj. Daljnje prepreke su mali sektor visoke tehnologije, usmjerenost proizvodnje uglavnom na domaće tržište, nizak udio visoko kvalitetnih proizvoda i njihova certifikacija. Na sve ovo može se gledati kao na glavne čimbenike koji onemogućuju razvoj sektora MSP-a, sprječavajući ga da postigne zadovoljavajuće razine.

Dostupnost i razina obrazovanja ostvarena u cijeloj Hrvatskoj utječe na ujednačen rast zemlje pa je stoga prepoznata kao ključni čimbenik u razvoju i prelasku na suvremenu proizvodnu visoke dodane vrijednosti., Vlada Republike Hrvatske je u lipnju 2010. godine donijela Strategiju učenja za poduzetništvo. Ciljevi Strategije su senzibilizirati javnost o poduzetništvu te razviti pozitivan stav prema cjeloživotnom učenju za poduzetništvo kao i uvesti učenje i osposobljavanje za poduzetništvo kao ključne kompetencije u sve oblike, vrste i razine formalnog, neformalnog i informalnog obrazovanja i učenja.

Postojanje kvalitetne poslovne infrastrukture preduvjet je za konkurentnost i održivu gospodarsku aktivnost dodane vrijednosti. U razdoblju od 2008. do 2011. godine sufinancirane su aktivnosti 94 institucija koje prate poduzetništvo, odnosno: 26 razvojnih agencija, 35 poduzetničkih centara, 26 poslovnih inkubatora i 7 tehnoloških parkova. Institucije koje prate poduzetništvo uglavnom su koncentrirane u najrazvijenijim županijama koje gravitiraju prema najvećim središtima Hrvatske, poput Zagreba (uključujući Zagrebačku županiju s 8 institucija koje prate poduzetništvo), Osijeka (Osječko-baranjska županija s 11 institucija), Split (Splitsko-dalmatinska županija sa 7 institucija), i Rijeke (Primorsko-goranska županija sa 7 institucija). U regijama koje zaostaju postoje 33 institucije koje predstavljaju 37,5% ukupnog broja institucija koje prate poduzetništvo.

U razdoblju od 2004. do 2009. godine, bivše Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva sufinanciralo je izgradnju i razvoj 293 poduzetničkih (industrijskih) zona, koje su se prema podacima dostavljenim od strane jedinica lokalne samouprave rasprostirale na oko 8.000 hektara s približno 1.800 aktivnih poduzetnika koji zapošljavaju 31.000 osoba²⁴. Međutim, usprkos prethodno navedenim ulaganjima, kvaliteta dostupne poslovne infrastrukture ograničava gospodarske aktivnosti i rast poduzetnika. Zbog niske razine opremljenosti infrastrukturom velike poduzetničke zone s najvećim potencijalom za velike investicijske projekte posebno se smatraju neodgovarajućima za prihvatanje stranih i domaćih investicija jer je u potpunosti opremljeno samo 13,53% slobodne površine²⁵. S obzirom na to, ne iznenađuje činjenica da je stopa zauzetosti velikih poslovnih zona niska (34,75%) u usporedbi sa srednje velikim zonama (40,84%), usprkos velikom zanimanju investitora za velike zone.

²³ The Croatian SME Observatory Report 2012

²⁴ Izvor: Uprava za malo i srednje poduzetništvo Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva

²⁵ "Analiza ponude i potražnje u poslovnim zonama u Hrvatskoj", Agencija za promicanje izvoza i ulaganja, 2010.

Problem s kojim su suočena strana *greenfield* ulaganja leži u neodgovarajućoj i neopremljenoj poslovnoj infrastrukturi što se uglavnom odnosi na veličinu industrijske čestice, dostupnost osnovne infrastrukture, povezanost s glavnim prometnim koridorima i dostupnost visokokvalitetne radne snage²⁶. Dugotrajni nedostatak izravnih stranih *greenfield* ulaganja i dalje se nastavlja. Ukupan iznos izravnih stranih ulaganja u Hrvatskoj iznosio je 22,2 milijarde eura (oko 49,42% BDP-a) na kraju 2011. godine, oko 9 posto niže nego na kraju 2010. godine. Najveći udjeli akumuliranih priljeva izravnih stranih ulaganja (tijekom razdoblja od 2003. do 2010. godine) odnosili su se na financijski sektor (37%), nakon kojeg slijedi proizvodnja (21%) i trgovina na veliko i trgovina na malo (17%)²⁷. U svrhu uspješne izgradnje pozitivnog ugleda Hrvatske kao zemlje u koju se isplati ulagati, postoji potreba za kvalitetnim poboljšanjima u području proaktivnih ciljanih marketinških aktivnosti i za širenje pouzdanih informacija ulagačima te za stjecanje dodatnog znanja povezanog s uspješnim privlačenjem izravnih stranih ulaganja.

Istraživanje, razvoj i inovativnost (IRI)

Istraživanje, razvoj i inovativnost, posebno tržišno usmjeren IRI i IRI primjenjiv na poslovni kontekst, neosporni su ključni elementi gospodarstva znanja, kao i osnovni čimbenik gospodarskog rasta, poslovne konkurentnosti i zapošljavanja.

Zastarjela infrastruktura i oprema jedna su od prepreka za javne istraživačke organizacije i institucije visokog školstva u Hrvatskoj za podizanje kvalitete i dostupnosti njihovih usluga i kapaciteta IRI-a jer su u Hrvatskoj trenutačno istraživački kapaciteti i kapaciteti koji se mogu koristiti za istraživačko-poslovnu suradnju vrlo nerazvijeni i zahtijevaju velika poboljšanja.

Ljudski potencijali u znanosti i tehnologiji kao udio ukupne radne snage stalno se povećavaju od 2002. godine (27,6%) do 2010. godine (32,1%). U 2011., 30,9% ukupne radne snage u Hrvatskoj bilo je u znanstveno-tehnološkom sektoru, što je usporedivo s većinom država članica EU-27²⁸ (prosjeak EU-27 je 42,3%). Dok je u Hrvatskoj 4,62% (2008.) zaposleno u proizvodnim sektorima visoke i srednje visoke tehnologije, kretanja u zemljama EU-27 za ove sektore kreću se od manje od 1% na Cipru i u Luxembourgu do više od 10% u Njemačkoj i Republici Češkoj²⁹.

Međutim, Hrvatska ima relativno nizak udio zapošljavanja u uslužnom sektoru snažno oslonjenom na znanje, koji se mjeri s 28,9% u 2011. godini, u odnosu na 35,5% u EU-27³⁰. Udio zaposlenih u istraživanju i razvoju u sektoru poslovnih subjekata (2011. 0,17% radne snage u Hrvatskoj u odnosu na 0,62% u EU-27³¹) nije dovoljan za akumulaciju regionalnog tehnološkog potencijala.

Javni sektor zapošljava 81,5% svih istraživača i odvaja gotovo 90% ukupnih investicija u znanost i istraživanje, dok samo 10% prihoda instituta i 6% prihoda fakulteta dolazi od istraživanja provedenih za poslovni sektor³².

Premda je državni sektor bio najvažniji izvor financiranja za ukupna domaća ulaganja u istraživanje i razvoj u 2010. godini koji je osigurao 49,2% bruto domaćeg izdatka za istraživanje i razvoj (GERD), poslovna istraživanja s druge strane uglavnom financiraju trgovačka društva samostalno (72% u 2008.) jer je država pridonijela poslovnom sektoru skromnih 1,8%³³. Udio inovativnih društava u općoj populaciji društava u Hrvatskoj je

²⁶ Izvor: Istraživanje Agencije za promicanje izvoza i ulaganja

²⁷ Izvor: UNCTAD, World Investment Report 2012, HNB

²⁸ EUROSTAT

²⁹ EUROSTAT

³⁰ EUROSTAT, 2010.

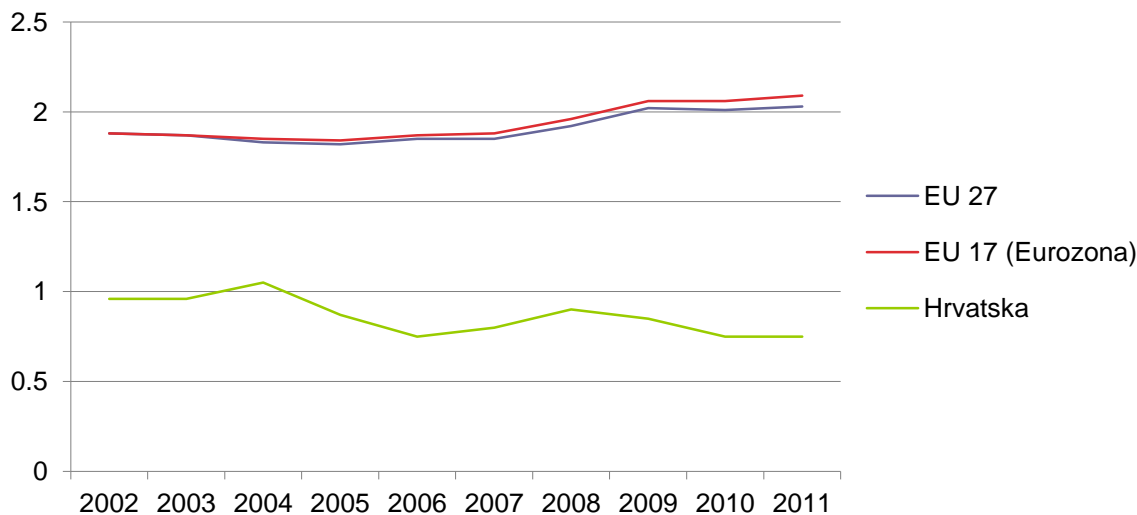
³¹ EUROSTAT, 2010.

³² DZS, 2009.

³³ Godišnje izvješće za istraživanje i razvoj 2008., DZS Hrvatska

42,43%, što je ispod prosjeka EU-27 (52,93%)³⁴, ali je svejedno usporedivo s ostalim novim državama članicama EU-a. Hrvatske tvrtke ne koriste tehnološke i inovacijske aktivnosti i istraživanje i razvoj kao glavni izvor za stvaranje općih konkurentnih prednosti. Izdaci za inovacije u odnosu na ukupan dohodak i dalje su niski. Hrvatski GERD u 2011. godini iznosio je 0,75% BDP-a, što je značajno niže od prosječne razine EU-27 od 2,03%,³⁵ kako je prikazano na Slici 3-13.

SLIKA 3-13: Bruto domaći izdatak za istraživanje i razvoj kao postotak BDP-a

Izvor: Eurostat

Turizam

Turizam je važan sektor za hrvatsko gospodarstvo. Zahvaljujući svom jedinstvenom prirodnom blagu i kulturno-povijesnom naslijeđu, Hrvatska ima izuzetno privlačan turistički potencijal koji mora biti snažnije valoriziran u cilju stvaranja bolje prepoznatljivog identiteta hrvatskog turizma što bi povećalo konkurentnost i olakšalo tržišno pozicioniranje. U 2011. godini zemlju je posjetilo 11,45 milijuna turista, a ukupni prihodi od turizma iznosili su 8,3 % nacionalnog BDP-a i imali 14,4%³⁶ udjela u međunarodnim primicima u BDP-u.

Turizam je od vitalnog značaja za dobrobit mnogih područja, posebno onih na jadranskoj obali, tako da je velika većina (94%) turističkih smještajnih kapaciteta smještena u odmaralištima na obali. Za razliku od hrvatske obale, kontinentalni dio zemlje i dalje je nedovoljno odnosno neučinkovito turistički iskorišten, premda mu ne nedostaje potencijala i turističkih atrakcija. Izuzetak do određenog stupnja ipak je grad Zagreb na koji se odnosilo 65% svih kontinentalnih dolazaka i 50% svih noćenja zabilježenih na kontinentalnom području sa 730 945 turista 2011. godine³⁷.

Produktivnost hrvatskog turizma ograničena je zbog zastarjelih koncepata i tehnologije, kao i zbog niske prosječne razine kvalitete smještajnih kapaciteta. Nedostaju objekti koji bi pridonijeli povećanju opće kvalitete usluge i produljenju turističke sezone kako u priobalnom tako i u kontinentalnom turizmu. Osim toga, nedostaje profesionalno upravljanje koje bi promoviralo i naglašavalo raznolikost turističke ponude i popratnih turističkih sadržaja. Ukupni smještajni kapacitet ima nepovoljnu strukturu po vrstama objekata jer od 2010. godine od ukupnog udjela ležaja samo 17% bilo je u objektima hotelskog tipa (hoteli i apartmanska naselja), dok je preostalih 83% bilo u malim obiteljskim objektima, kampovima i drugim

³⁴ EUROSTAT, Community Innovation Survey 2010

³⁵ EUROSTAT

³⁶ Hrvatska narodna banka, 2011.

³⁷ DZS

vrstama objekata³⁸. Osim osnovne ponude, turistički smještaj općenito ne nudi dovoljne dodatne sadržaje i infrastrukturu što bi pridonijelo unaprijeđenju kvalitete objekata i povećanju stopa zauzetosti, posebno izvan glavne sezone.

I kulturni turizam sve više postaje značajan dio hrvatske turističke ponude. Premda prepoznato kao dio turističkog potencijala, kulturno naslijeđe poput dvoraca, palača, ladanjskih kuća, utvrda, kuća tradicionalne arhitekture, spomenika industrijskog naslijeđa, kuća tradicionalnih obrta, i dr. i dalje je zanemareno i neiskorišteno. U razdoblju između 1991. i 1996. godine, više od 2.500 objekata pod zaštitom bilo je oštećeno ili uništeno te je djelomično izgubilo svoju turističku vrijednost. Bez obzira na to, trenutačno je više od 5.600 nepokretnih kulturnih spomenika klasificirano kao zaštićena kulturna dobra, a koja se mogu vrednovati kroz turizam i poduzetničke djelatnosti. Također s obzirom na to da u Hrvatskoj prema Državnom zavodu za zaštitu prirode postoje 433 područja zaštićene prirode, prirodno zaštićena područja i njihov turistički potencijal predstavljaju još jedan važan vid u kojem su potrebne investicije kako bi se uklopili u turističku ponudu. Ovo bogato i raznoliko kulturno naslijeđe zajedno s prirodno zaštićenim područjima nudi velik potencijal za stvaranje šire i raznolikije turističke ponude u cijeloj Hrvatskoj, ali za njihovu održivu upotrebu i dalje su potrebna značajna ulaganja u infrastrukturu.

3.1.4. Razvoj ljudskih potencijala

Ljudski kapital u Hrvatskoj suočen je sa sličnim strukturnim izazovima kao i u većini zemlja zapadne i srednje Europe, poput smanjenja broja i starenja stanovništva, stagnacije zapošljavanja i visoke nezaposlenosti.

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine, Hrvatska je imala 4.437.460 stanovnika, što predstavlja smanjenje od 7,2% u odnosu na prethodni popis iz 1991. godine. Daljnje smanjenje od 3,4% pokazalo se 2011. godine kada je popisom stanovništva zabilježen broj od 4.284.889 stanovnika. Nadalje, posljednja demografska kretanja i projekcije pokazuju da je u Hrvatskoj starenje stanovništva prilično ubrzano. Prosječna dob stanovništva 2011. godine bila je 41,7 (39,9 za muškarce i 43,4 za žene), što je povećanje u odnosu na 2001. godinu kada je prosječna dob iznosila 39,3 (37,5 za muškarce i 41,0 za žene). Tijekom proteklih pet desetljeća, prosječno starenje bilo je 1,5 godina po desetljeću (1,6 za muškarce i 1,7 za žene), što ukazuje na strukturne promjene među stanovništvom i neposredni utjecaj na radnu snagu.

Očekivani životni vijek u Hrvatskoj 2010. godine bio je 73,5 godine za muškarce i 79,9 godina za žene, što je nešto niže od prosjeka EU-a od 76,7 godina za muškarce i 82,6 godine za žene³⁹. Stopa ovisnoga starijeg stanovništva u Hrvatskoj je 2011. godine bila 25,4, dok je isti pokazatelj za zemlje EU-27 iznosio 26,2 što pokazuje da se Hrvatska suočava s promjenama sličnim onima u EU.

Tržište rada

Prije no što je Hrvatska pogođena svjetskom gospodarskom krizom, stopa zaposlenosti radno sposobnog stanovništva (20-64) bila je 62,9% 2008. godine, ali u idućih nekoliko godina smanjena je na 57,0% 2011. godine (kako je prikazano u Tablici 3-2). To se ipak smatra relativno niskom stopom zaposlenosti u usporedbi s prosječnom europskom stopom zaposlenosti koja je 2008. godine procijenjena na 70,3% (68,6% 2011. godine). Stopa zaposlenosti žena je rasla prije nastanka krize, a 2011. godine bila je na istoj razini kao i 2003.; 50,9% (prosjeak EU-27 2011. godine bio je 62,3%), a što se starijih tiče (55-64) stopa zaposlenosti je 37,1% (prosjeak EU-27 2011. bio je 47,4%). No uzimajući u obzir relativno

³⁸ Izvor: Ministarstvo turizma

³⁹ Eurostat

stabilne godišnje stope rasta prije krize, relativno stabilne stope kretanja zaposlenosti u istom razdoblju pokazuju primjenu razvojnog modela „*rast bez zapošljavanja*“. Uslijed krize i ograničavanja gospodarstva, stopa zaposlenosti se značajno smanjila. Stupanj obrazovanja i dalje utječe na aktivnost i stopu zaposlenosti. Stopa aktivnosti stanovnika srednjih godina (25 - 54) s osnovnoškolskim obrazovanjem 2011. godine bila je 63,1%, sa srednjoškolskim obrazovanjem 80,7% a s višom i visokom školom 93,2%.

TABLICA 3-2: Kretanja tržišta rada u Hrvatskoj

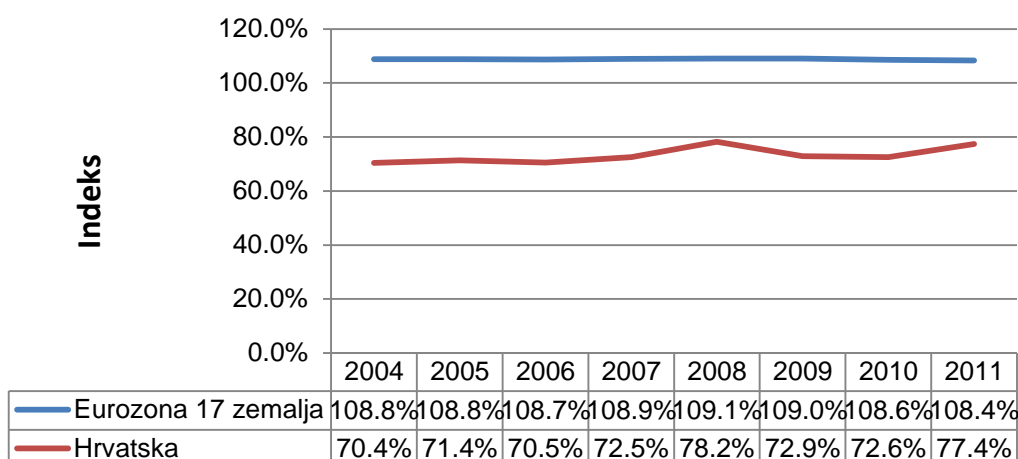
Godina	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Stopa zaposlenosti (20-64)	62,3	62,9	61,7	58,7	57,0
Stopa zaposlenosti (žene)	54,5	55,2	55,4	53,0	50,9
Stopa zaposlenosti (stariji radnici)	35,8	36,7	38,5	37,6	37,1
Zaposleni s nepunim radnim vremenom	8,6	8,8	9,0	9,7	9,9
Stopa nezaposlenosti	9,0	8,4	9,1	11,8	13,5
Stopa dugotrajne nezaposlenosti	5,7	5,3	5,1	6,7	8,6

Izvor: Eurostat

Zaposleni s nepunim radnim vremenom kao i radnici s ugovorima na određeno vrijeme čine relativno nizak postotak zaposlenih osoba što ukazuje na to da se ovi fleksibilni oblici zapošljavanja još uvijek ograničeno primjenjuju. Na primjer, udio zaposlenih s nepunim radnim vremenom u ukupnom broju zaposlenog stanovništva povećao se s 8,8% 2008. godine na 9,9% 2011. godine, ali i dalje je niži od prosjeka EU-a od 19,5%, što se posebno odnosi na zaposlene žene (12,4% u usporedbi s 32,1%). Osim toga, produktivnost rada po osobi blago je u porastu od 2008. godine sa 78,2% na 77,4% 2011. godine, što je znatno niže u usporedbi s prosjekom EU-17 (eurozona) koji je 2011. godine bio 108,4%, kako je prikazano na Slici 3-14.

Stopa nezaposlenosti među mladima (15-24) 2011. godine bila je 36,1%, što je znatno iznad prosjeka EU-27 od 21,4%. Slična situacija odnosi se i na stopu nezaposlenosti žena, koja je porasla s 10,1% 2008. godine, na 13,2% 2011. godine, a koja je bila značajno viša od prosjeka EU-27 od 9,8% 2011. godine. Dugotrajna nezaposlenost (u trajanju duljem od 12 mjeseci) 2011. godine je na vrlo visokoj razini od 8,6% ukupnog broja aktivnog stanovništva. Istovremeno je došlo do povećanja stope nezaposlenosti u svim osnovnim skupinama stanovništva. Posebne skupine osoba kojima prijeti nezaposlenost su oni zaposleni u sektorima u restrukturiranju, posebno brodogradnji. Povećanje prethodno navedenih stopa nezaposlenosti izravno je posljedica recesije.

SLIKA 3-14: Produktivnost rada po zaposlenima (EU-27=100)

Izvor: Eurostat

U svrhu osiguranja sigurnosti prihoda za nezaposlene i radi osiguranja osnove za fleksibilnije radne odnose, Vlada je 2009. godine značajno povećala visinu naknade za nezaposlene. Naknada za prvih 90 dana iznosi 70% a za preostalo vrijeme 35% osnovice. Iznos naknade utvrđuje se na osnovi izračuna prosječne plaće. Ovisno o ukupnom stažu, nezaposlena osoba ima pravo na naknadu u trajanju 90 dana ako ta osoba ispunjava najmanje zahtjeve i do 450 dana ako osoba ima više od 25 godina radnog staža.

Čini se da sustav naknada za nezaposlene nema značajan učinak na efikasnu ponudu rada zbog niske stope zamjene naknade i ograničenog trajanja naknade. Naknadu za nezaposlene prima također manje od 25% nezaposlenih tako da sustav stvara slab poticaj za povlačenje radne snage.

Socijalna uključenost i siromaštvo

Krajem 2011. godine bilo je 5.992 registriranih nezaposlenih osoba s invaliditetom, što čini 1,96% registriranog nezaposlenog stanovništva. Njihova struktura prema vrsti invaliditeta pokazuje da su to uglavnom osobe s intelektualnim poteškoćama nakon kojih dolaze osobe s tjelesnim invaliditetom i kombinirani invaliditeti.

Struktura nezaposlenih osoba s invaliditetom prema obrazovnoj strukturi pokazuje da 67,7% osoba ima završeno 1 do 3 godine srednje strukovne škole a ukupno je 81,5% osoba završilo 1 do 3-godišnje ili 4-godišnje srednjoškolsko obrazovanje. Prema trajanju nezaposlenosti, 65% je nezaposleno dulje od godinu dana a 36,9% osoba s invaliditetom je nezaposleno dulje od tri godine, što ukazuje na težak položaj u pristupu zapošljavanju za osobe s invaliditetom. Za njih su poteškoće uglavnom proizlazile iz neodgovarajućih zanimanja, odnosno znanja i vještine koje te osobe posjeduju obično se ne traže na tržištu rada.

Tijekom svjetske recesije Hrvatski zavod za zapošljavanje pojačao je redovne aktivnosti i uveo niz dodatnih mjera, kao što je uspostava mobilnih timova koji pružaju stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa.

Rizik od siromaštva snažno je povezan s položajem članova kućanstava na tržištu rada. Osnovni pokazatelj DZS-a „stopa rizika od siromaštva“ (odnosno prag od 60% nacionalnog medijana ekvivalentnog neto dohotka) u Hrvatskoj je 2008. godine bio 17,4%, što predstavlja blago poboljšanje od 2001. godine (20,5%), ali je 2011. godine porastao na 21,1%. Viša stopa rizika od siromaštva u 2011. godini odnosila se na nezaposlene (42,5%), nakon kojih slijede gospodarski neaktivni (33%), umirovljenici (22,2%) i samozaposleni (17,6%). Stopa

izloženosti riziku od siromaštva za zaposlene povećala se s 4,1% 2008. godine na 5,3% 2011. godine.

Rizik od socijalne isključenosti povezan je s nižom razinom obrazovanja (rizik od siromaštva dva do tri puta je viši za skupine s nezavršenom srednjom školom nego za prosječno stanovništvo). Skupine osoba s invaliditetom ili pripadnici manjina (posebno Romi) i izbjeglice također su suočeni s rizikom od socijalne isključenosti.

Analiza hrvatskog konteksta ukazuje da se posebno ugrožene skupine kao što su osobe s niskim primanjima (nezaposleni, starije osobe bez mirovine, jednoroditeljske obitelji, obitelji s više od dvoje djece, samohrane majke i starije žene), prognanici, izbjeglice i povratnici, ranjive etničke manjine (osobito pripadnici romske zajednice), osobe s invaliditetom, kao i druge skupine koje su manje brojne, ali su suočene s izazovima ekstremnog siromaštva (beskućnici, bivši ovisnici) suočavaju sa značajnim preprekama u traženju posla i općenito u sudjelovanju na tržištu rada u Hrvatskoj. U 2011. godini zabilježeno je 318.962 korisnika socijalne pomoći od čega su 51% činile žene. Prema dobi bilo je 9% korisnika u dobi od 18-21 godinu, 26% korisnika u dobi od 22-39 godina, 34% korisnika u dobi od 40 do 65 godina, 23% u dobi od 66-80 te 8% u dobnoj skupini iznad 81 godinu. Prema broju korisnika najveći broj primatelja socijalne pomoći bio je u skupini s inetelektualnim ili tjelesnim oštećenjem (26,5%), zatim osoba bez dovoljnih sredstava za pokrivanje osnovnih životnih potreba (23,2%), osobe bez dostatnih primanja (15,4%), osobe s poremećajima u ponašanju (5,4%) te osobe s mentalnim oštećenjem i ovisnici (5,1%). Tijekom 2011. godine, neka od prava, usluga ili mjera sustava socijalne skrbi su korištene u prosjeku 1,7 puta po odraslom korisniku. Analiza i procjene Svjetske banke pokazuju da se profil siromaštva promijenio pod utjecajem krize te da je rizik od apsolutnog siromaštva porastao u skupini djece, mladih ispod 30 godina te siromaštva radne dobi općenito.

Obrazovanje

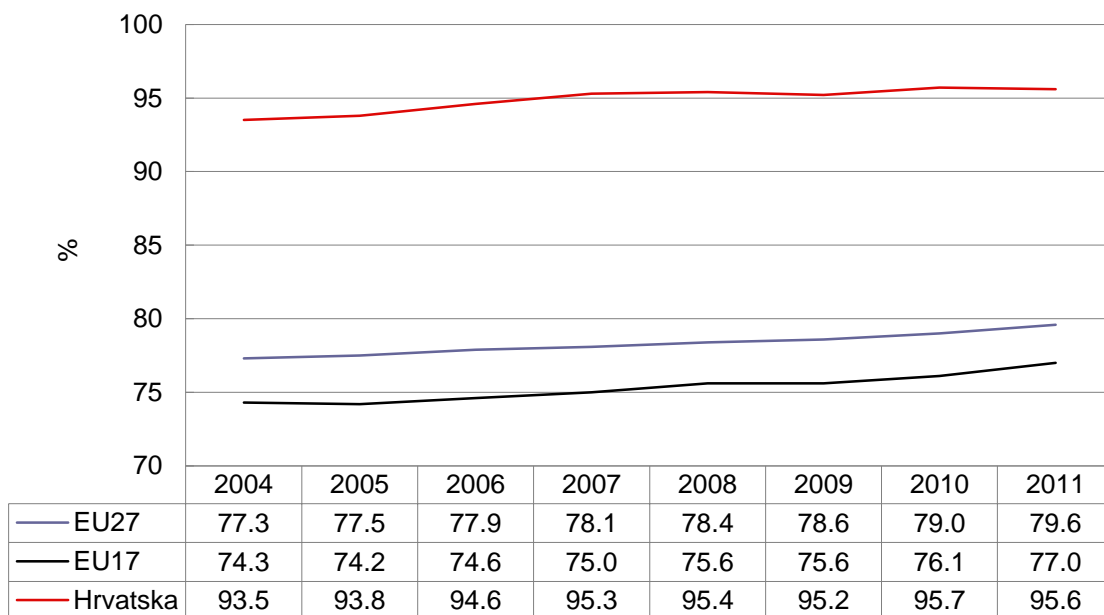
Postignute razine obrazovanja radno sposobnog stanovništva u Hrvatskoj općenito su ispod standarda EU-a. 22,7% osoba ima nižu stručnu spremu (razina ISCED 0 -2), 25,3% osoba je s nižom srednjom školom (u dobi od 15-64 godina), 59,5% osoba s višom srednjom školom i 15,3% osoba sa završenim tercijarnim obrazovanjem. Razina obrazovanja mladih iznad je prosjeka EU-a, s najvišom razinom od 95,7% 2010. godine, kako je prikazano na Slici 3-15.

Osim toga, u sustav strukovnog obrazovanja uključeno je 78,4% učenika srednjih škola. Nadalje, u Hrvatskoj je ukupno 32.378 studenata diplomiralo na institucijama tercijarnog obrazovanja u akademskoj godini 2010./2011., a ukupno 1.762 studenata upisano je na poslijediplomske specijalističke studije. Trenutačno na nacionalnoj razini nema dostupnih podataka o stopama upisa, završetka i studentima koji su odustali od tercijarnog obrazovanja.

Proračunska odvajanja za visoko obrazovanje u razdoblju od 2005. do 2008. godine povećana su za 33%. Od tada su pod utjecajima gospodarske krize dostupna proračunska sredstva stagnirala, ali povećanje dostupnih sredstava i dalje prelazi usporedivo povećanje broja studenata. Povećano javno financiranje i povećani ljudski potencijali rezultirali su određenim promjenama u sektoru tercijarnog obrazovanja. Počele su se razvijati nove studentske usluge i došlo je do općeg poboljšanja odnosa u broju profesora prema broju studenata. Kapacitet institucija tercijarnog obrazovanja za učinkovito korištenje novih resursa svejedno je ograničen slabim upravljačkim strukturama. Četiri najveća javna sveučilišta u Hrvatskoj tradicionalno su Rijeka, Zagreb, Osijek i Split, na kojima studira više od 70% svih studenata. To su slobodna udruženja neovisnih institucija ili fakulteta. Prema izvješćima OECD-a (2007.) i Svjetske banke (2009.), ovakav model upravljanja onemogućuje napredak sustavnih reformi i smanjuje opći odgovor sveučilišnog sustava na potrebe hrvatskoga

društva⁴⁰. Pravna neovisnost fakulteta smanjuje sposobnost sveučilišta da djeluju kao jedinstvena tijela, što negativno utječe na njihov strateški razvoj, korištenje resursa i opću kvalitetu nastave i istraživačkog rada. Također onemogućuje uspostavu, razvoj i učinkovitost studentskih usluga, čime se negativno utječe na stope završetka i opću kvalitetu obrazovanja. Državna revizija visokog obrazovanja iz 2011. godine izuzetno negativno je ocijenila računovodstveno poslovanje i istaknula niske opće standarde u financijskom upravljanju hrvatskim visokim obrazovanjem.

SLIKA 3-15: Razina postignutog obrazovanja mladih (postotak stanovništva u dobi od 20-24 godine sa završenim najmanje višim srednjoškolskim obrazovanjem)

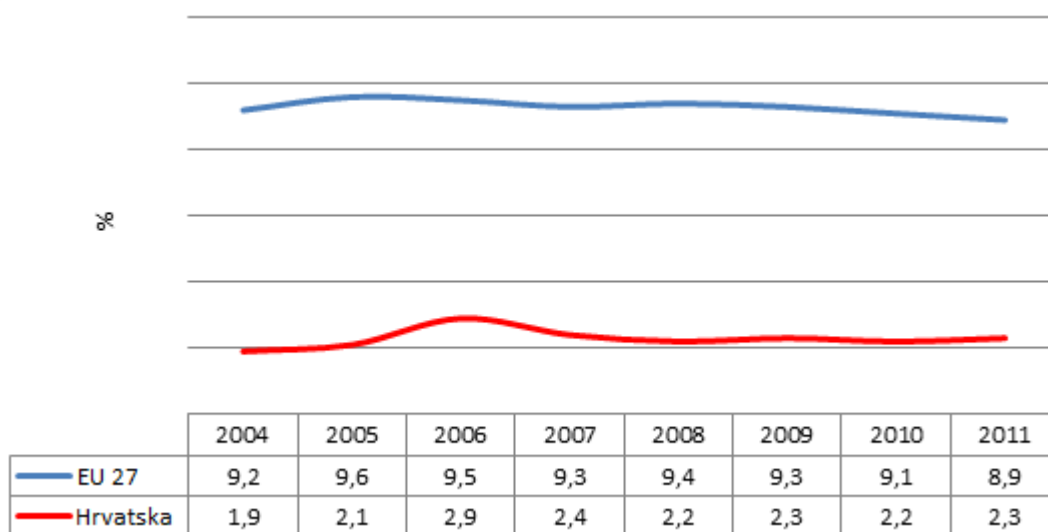

Izvor: Eurostat

Primjena načela cjeloživotnog učenja (CŽU) i dalje je ispod prosjeka EU-a (Slika 3-16). Udio stanovništva u dobi od 25 - 64 godine koje sudjeluje u obrazovanju i osposobljavanju u smislu cjeloživotnog učenja u 2011. godini značajno je niži, 2,3%, dok je prosjek EU-a 8,9%.

⁴⁰ Analiza dostupna u OECD-ovom izvješću iz 2007., "OECD thematic review of tertiary education - country background report for Croatia" i Svjetske banke iz 2009., "Croatia Convergence Report"

SLIKA 3-16: Cjeloživotno učenje (postotak stanovništva u dobi od 25-64 godine koje sudjeluje u obrazovanju i osposobljavanju tijekom četiri tjedna prije istraživanja)

Izvor: Eurostat

Između ponude i potražnje tržišta rada za obrazovanjem prisutan je jaz. Premda ne postoji detaljna analiza, može se primijetiti manjak stručnih radnika, posebno radnika sa sekundarnim i tercijarnim tehničkim obrazovanjem dok je istovremeno prisutan višak radnika s obrazovanjem nižim od srednjoškolskog i općim srednjoškolskim obrazovanjem. U pogledu redovnog strukovnog obrazovanja, neki programi s najvišim stopama upisa obrazuju za zanimanja s najvećim brojem nezaposlenih osoba. Financiranju strukovnog obrazovanja pristupa se na tradicionalan način pri čemu privatni sektor ima tek manju ulogu. Sredstva za financiranje srednjoškolskog obrazovanja dodjeljuju se iz središnjeg državnog proračuna i iz proračuna lokalnih i područnih (regionalnih) uprava. Ovakvi uvjeti financiranja onemogućuju bržu reformu strukovnog obrazovanja, izgradnju sposobnosti i učinkovitiju interakciju između dionika i tržišta rada.

Premda se sektor istraživanja, razvoja i inovativnosti (IRI) značajno razvio u proteklih 15 godina, Hrvatska i dalje zaostaje za europskim i međunarodnim konkurentima. Udio zaposlenih u području istraživanja i razvoja u poslovnim subjektima je nedovoljan (0,17% ukupno zaposlenih u Hrvatskoj prema 0,62% u EU-27) da bi se akumulirali regionalni tehnološki kapaciteti. Posebno negativno kretanje zabilježeno je u udjelu mladih koji se upisuju na tehničke i prirodne znanosti, medicinske i biomedicinske znanosti, IKT i inženjerske studije te koji mogu pridonijeti tehnološkom kapacitetu društava i industrije. Broj studenata prirodnih znanosti i dalje je nizak (3,56%), dok se broj studenata medicinskih znanosti (6,69%) i tehničkih znanosti i inženjerskih studija (23,38%) nije mijenjao tijekom proteklih sedam godina. Udio doktora znanosti vrlo je mali i iznosi samo 0,2% nositelja zvanja doktora znanosti u ukupnom stanovništvu. Prateći kretanja u nezaposlenosti i socijalnoj isključenosti, uočavaju se značajne regionalne razlike. Prosječna stopa (registrirane) nezaposlenosti na nivou države bila je na razini od 17,0% 2011. godine, a kretala se od 8,3% u gradu Zagrebu do 31,8% u Brodsko-posavskoj županiji. Slično tome, opasnosti od izloženosti socijalnoj isključenosti odnosno stopa siromaštva u najsiromašnijim regijama u zemlji bile su do šest puta više nego u najbogatijoj regiji, dok je razlika u siromaštvu između ruralnih i urbanih područja bila tri puta veća.

Civilno društvo

Civilno društvo obuhvaća široku mrežu organizacija iz šire sfere društvenog života čiji članovi imaju ciljeve i odgovornosti od općeg interesa te koje djeluju kao posrednici između građana i javnih vlasti. Organizacijama civilnog društva (OCD) smatraju se udruge, zaklade i

fundacije, privatne ustanove, sindikati, udruge poslodavaca, pravne osobe vjerskih zajednica, ali i razne vrste neformalnih građanskih inicijativa i građana, kojima je zajedničko da potiču aktivno sudjelovanje građana u javnom životu. Suradnja i dijalog različitih sektora u društvu predstavlja najučinkovitiji način oblikovanja javnih politika koje će biti temelj za uravnotežen gospodarsko-socijalni razvoj te za pronalaženje zajedničkih rješenja koja će pridonijeti zapošljavanju, socijalnoj sigurnosti i uključenosti te solidarnosti, ne zanemarujući okoliš u kojem živimo.

Socijalni dijalog trenutačno se uglavnom rješava na središnjoj razini, što proces čini formalnijim i jednostranim. Razlomljena struktura sindikata predstavlja dodatni izazov u nastavku procesa socijalnog dijaloga. Većina sindikata povezana je kroz pet saveza, ali oni su nedovoljno organizirani da bi aktivno sudjelovali u sektorskom dijalogu. S obzirom da se kolektivni interes zaposlenih najučinkovitije zastupa kroz sindikate, razina sindikalnog udruživanja je od ključne važnosti u socijalnom dijalogu. U Hrvatskoj je oko 26% razine sindikalnog udruživanja što odgovara razini EU-27 i četiri zemlje EU-a s najvećim brojem stanovnika, poput Italije (30%), UK (29%), Njemačke (27%) i Francuske (9%). U Hrvatskoj se socijalni dijalog promiče uglavnom kroz Gospodarsko i socijalno vijeće (GSV) Republike Hrvatske koje je s radom započelo u siječnju 1994. godine, a u kojem su u jednakom omjeru zastupljeni predstavnici vlade, sindikata i udruga poslodavaca.

Uz već uspostavljen socijalni dijalog, u Hrvatskoj je s godinama razvijen solidan okvir za institucionalizaciju dijaloga sa širim krugom organizacija civilnog društva u obliku javnih politika. Osnajeno i dinamično civilno društvo prepoznaje se kao jamac odgovorne i učinkovite javne uprave. Kroz razvoj kapaciteta za djelovanje dijalog s OCD i zainteresiranom javnošću ostvaruje napredak u odgovornosti, otvorenosti i većoj orijentiranosti na rezultate javne uprave. OCD u Hrvatskoj su s vremenom izrasle u vrlo prepoznatljivog čimbenika u ključnim društvenim, političkim i gospodarskim procesima u Hrvatskoj. Prema podacima iz prosinca 2011. godine, u Hrvatskoj je postojalo 45.018 registriranih udruga, 179 registriranih zaklada, 12 fondova, 131 strana udruga, preko 600 priatnih institucija i više od 500 sindikata i udruga poslodavaca, zajedno s 52 vjerske zajednice i 2014 pravnih osoba Katoličke crkve i 428 pravnih osoba Pravoslavne crkve. Broj udruga je u stalnom porastu. Značajne razlike mogu se uočiti između različitih sektora, odnosno sportske udruge predstavljaju udio od 35%, udruge u kulturi 14,5%, dok udruge u području socijalne skrbi sudjeluju samo s 3,6% ukupnog broja registriranih udruga. Kroz program dodjele bespovratnih sredstava projektima i programima organizacija civilnoga društva iz državnog proračuna, kojim 23 tijela državne uprave, ureda Vlade Republike Hrvatske i drugih javnih ustanova godišnje financira više od 5000 projekata i programa organizacija civilnoga društva, kao i kroz programe EU-a, ostvareni su značajni rezultati u cilju jačanja kapaciteta organizacija civilnoga društva kao pružatelja usluga u području socijalne skrbi, zdravstva, obrazovanja, kulture i zaštite okoliša. Pozitivni rezultati koji su postignuti ukazuju na to da ovi oblici suradnje ispunjavaju potrebe lokalnog stanovništva, pridonose zapošljavanju i mobiliziraju resurse lokalne zajednice. kao nadogradnja na postignute ciljeve, predviđeni su dodatni programi za jačanje sektora civilnog društva.

U pogledu pružanja socijalnih usluga od strane nedržavnih čimbenika u 2007. godini, UNDP-ovo Mapiranje alternativnih socijalnih usluga/programa po zemljama za 2008. godinu pokazalo je da je međunarodno financiranje činilo 23,4% ukupno dostupnog financiranja u 2007. godini, a 20,6% financijskih sredstava namijenjeno je posebno organizacijama civilnoga društva koje pružaju neinstitucionalne socijalne usluge. Ukupno su organizacije civilnoga društva činile 57,0% neinstitucionalnih socijalnih usluga pruženih u 2007. godini. U posljednjih nekoliko godina nije došlo do značajnih promjena u tom području pa su podaci iz 2007. godine i dalje mjerodavni.

3.2. SOCIOEKONOMSKO STANJE U HRVATSKIM REGIJAMA

Hrvatska je podijeljena na dvije NUTS 2 regije: jadranska Hrvatska i kontinentalna Hrvatska⁴¹. Kontinentalna Hrvatska obuhvaća 14 županija (Grad Zagreb, Zagrebačka županija, Krapinsko-zagorska županija, Varaždinska županija, Koprivničko-križevačka županija, Međimurska županija, Bjelovarsko-bilogorska županija, Virovitičko-podravska županija, Požeško-slavonska županija, Brodsko-posavska županija, Osječko-baranjska županija, Vukovarsko-srijemska županija, Karlovačka županija, Sisačko-moslavačka županija), dok jadranska Hrvatska obuhvaća 7 županija: Primorsko-goranska županija, Ličko-senjska županija, Zadarska županija, Šibensko-kninska županija, Splitsko-dalmatinska županija, Istarska županija, Dubrovačko-neretvanska županija (Slika 3-17). Te dvije regije predstavljaju samo statističke jedinice, za razliku od županija (NUTS 3 razina) koje su upravne, samoupravne jedinice. Prema BDP-u po stanovniku i PPS-u (u odnosu na EU-27=100), kontinentalna Hrvatska ima viši iznos od 64,1% od jadranske Hrvatske sa 62,1%, dok cijela zemlja ima 61%⁴² istog indeksa.

Regionalne razlike na županijskoj razini

Premda odstupanja ne moraju biti znatna na razini NUTS 2, značajne razlike mogu se uočiti na razini pojedine županije (NUTS 3). Velike razlike u razvoju između hrvatskih županija uzrokovane su različitim čimbenicima poput smještaja, zemljopisa, povijesnih događaja, prometne povezanosti s drugim regijama ili zemljama, lokalnih uvjeta, prirodnih resursa i različitih tradicija. Dva najekstremnija primjera su Grad Zagreb i Brodsko-posavska županija. BDP po stanovniku za Grad Zagreb je 76,1% viši od hrvatskog prosjeka. S druge strane, BDP po stanovniku Brodsko-posavske županije je nešto iznad polovine hrvatskog prosjeka (55,4%)⁴³. Usporedba te dvije županije pokazuje da je u području glavnoga grada BDP ostvaren po stanovniku 3 puta veći nego u Brodsko-posavskoj županiji.

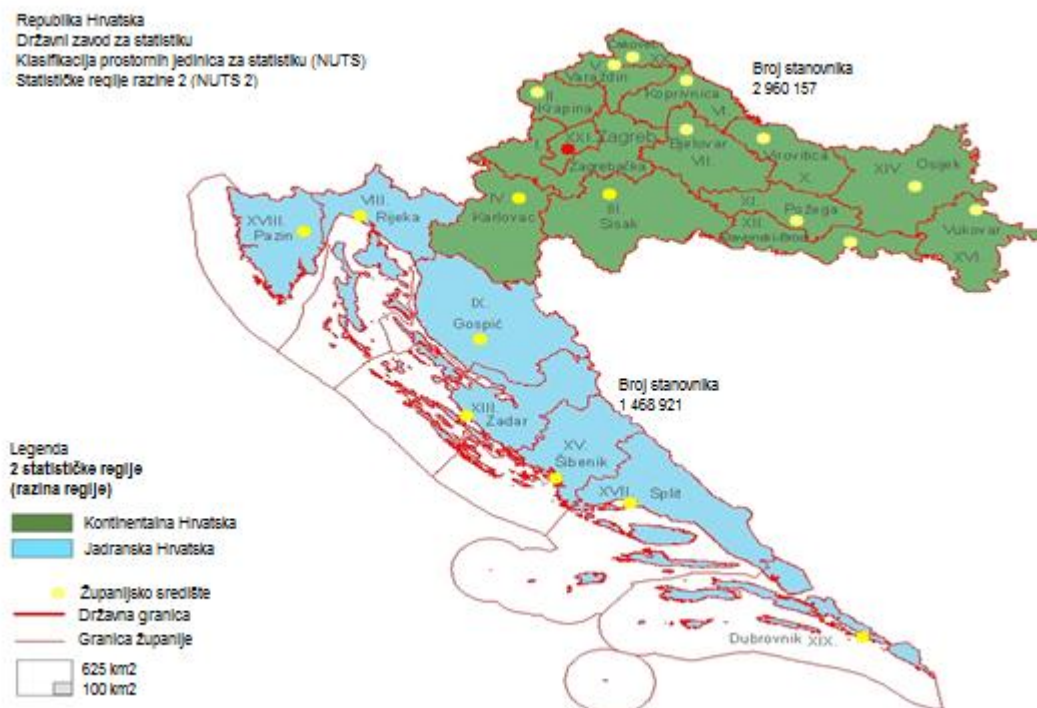
---

⁴¹ Nacionalna klasifikacija prostornih jedinica za statistiku (NN 96/2012)

⁴² EUROSTAT, 2012.

⁴³ DZS (Prva objava, br. 12.1.2.,14. ožujka 2012.)

SLIKA 3-17: NUTS 2 regije u Hrvatskoj

Izvor: DZS

Tri najrazvijenije županije prema BDP-u po stanovniku su Grad Zagreb, Istarska županija i Primorsko-goranska županija, jedine koje su dostigle razinu BDP-a po stanovniku iznad hrvatskog prosjeka. Najnerazvijenije županije su Brodsko-posavska, Vukovarsko-srijemska (59,1%), Požeško-slavonska (61,6%) i Virovitičko-podravska (63,3%), gdje su razine BDP-a po stanovniku ispod 65% državnog prosjeka. Tri od četiri prethodno navedene županije nalaze se na istočnom dijelu kontinentalne Hrvatske.

Najrazvijenije regije stvaraju svoju dodanu vrijednost uglavnom u sektoru poslovnih usluga i industriji, dok dodana vrijednost manje razvijenih županija dolazi iz poljoprivrede praćene industrijom. Premda nema značajnih razlika u postojećim javnim uslugama, uočljiva razlika postoji u proizvodnim rezultatima regija⁴⁴.

Analiza gospodarskih struktura pokazuje da su financijsko posredovanje i poslovanje nekretninama najzastupljeniji poslovni sektori u zapadnom dijelu kontinentalne Hrvatske (uglavnom zbog utjecaja Grada Zagreba), nakon kojih slijedi proizvodna industrija, trgovina, graditeljstvo, poljoprivreda i šumarstvo. Istočni dio kontinentalne Hrvatske je gospodarski najhomogeniji prostor s uskom gospodarskom osnovom usmjerenom prema jedinstvenoj dominantnoj djelatnosti, poljoprivredi i šumarstvu. Jadranska Hrvatska pokazuje znatnu heterogenost te je uglavnom specijalizirana za turizam, nakon kojeg slijede graditeljstvo i promet⁴⁵.

Određene razlike između regija zabilježene su u pogledu investicija, koje su zasigurno jedan od najvažnijih izvora rasta. Od ukupnih ulaganja u Hrvatskoj u 2009. godini, 63% ostvareno je u kontinentalnoj Hrvatskoj.⁴⁶ Međutim, ako se stvaranje bruto dugotrajnog kapitala u novoj dugotrajnoj imovini promatra po stanovniku, vrijednosti su više ili manje jednake, s malom prednosti u jadranskoj Hrvatskoj. Analiza razine NUTS 3 pokazuje da se oko 50% svih

⁴⁴ FINA, „Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika po županijama u 2008. godini“

⁴⁵ Nacionalna strategija za regionalni razvoj 2011. – 2013.

⁴⁶ DZS, Statistički godišnjak 2011.

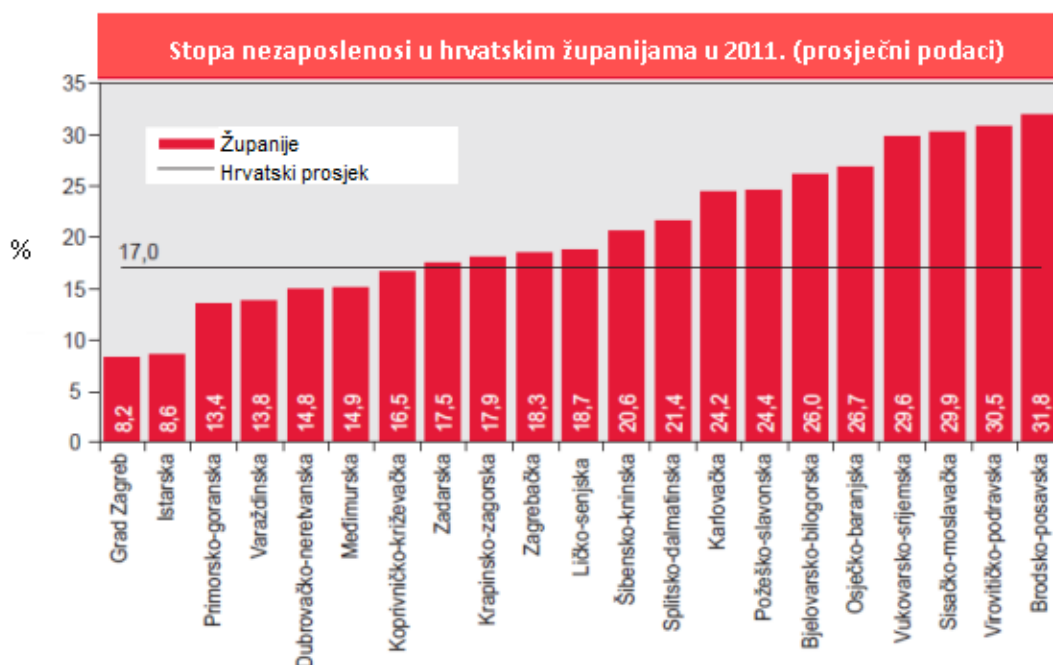
ulaganja u Hrvatskoj odnosi na tri županije – Grad Zagreb (s 32,9% ukupnih ulaganja), Primorsko-goransku (9,9%) i Splitsko-dalmatinsku županiju (7,9%). S druge strane, najniža ulaganja odnose se na Požeško-slavonsku i Virovitičko-podravsku županiju (svaka s udjelom oko 0,6% ukupnih ulaganja u Republici Hrvatskoj). Ova činjenica može lako dovesti do pretpostavke da će se razlike između regija neizbježno povećati jer se velike investicije realiziraju u najrazvijenijim regijama.

Proteklih je godina gotovo u svim županijama primjetan rast izvoza (Brodsko-posavska županija jedina u razdoblju od 2009. do 2010. bilježi smanjenje izvoza). Izvoz kontinentalne Hrvatske sudjeluje sa 72% u ukupnom hrvatskom izvozu. Premda se 35% cjelokupnog izvoza odnosi na Grad Zagreb, vrijedi naglasiti da su Istarska, Splitsko-dalmatinska i Primorsko-goranska županija smještene unutar jadranske Hrvatske, te se također nalaze među prvih pet županija po izvozu. Ličko-senjska (samo 0,07% ukupnog hrvatskog izvoza), Dubrovačko-neretvanska i Požeško-slavonska županija zauzimaju posljednja mjesta na ljestvici⁴⁷.

U pogledu stope nezaposlenosti, nema značajnijih razlika između regija NUTS 2. Kontinentalna Hrvatska imala je višu stopu nezaposlenosti 2011. godine (17,35 % u odnosu na nacionalni prosjek koji je iznosio 17,0%), dok je stopa nezaposlenosti jadranske Hrvatske bila niža od prosjeka i iznosila je 16,39%. Međutim, analiza na NUTS 3 razini ponovno je pokazala značajne razlike između županija. Dok je najniža stopa nezaposlenosti od 8,2% zabilježena u Gradu Zagrebu nakon kojeg slijedi Istarska županija (8,6%), nezaposlenost je dosegla najvišu razinu u Brodsko-posavskoj (31,8%), Virovitičko-podravskoj (30,5%), Sisačko-moslavačkoj (29,9%) i Vukovarsko-srijemskoj (29,6%)⁴⁸ županiji (Slika 3-18).

Regionalne razlike odražavaju se i kroz dostupnost osnovne infrastrukture, odnosno prometa i okoliša, ali također i poslovne, kao i socijalne i obrazovne infrastrukture.

SLIKA 3-18: Stopa nezaposlenosti u hrvatskim županijama u 2011.

Izvor: Hrvatski zavod za zapošljavanje

⁴⁷ DZS, Statistički godišnjak 2011.

⁴⁸ Hrvatski zavod za zapošljavanje – Godišnjak 2011.

U skladu sa Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske i podzakonskim aktima te s obzirom na čimbenike koji su doveli do regionalnih razlika, indeks razvoja za sve hrvatske županije i jedinice lokalne samouprave (gradovi i općine) izračunat je 2010. godine (Tablica 3-3). Indeks je uključio podatke o stopi nezaposlenosti, dohotku po stanovniku, vlastitim izvorima prihoda po stanovniku u županiji odnosno lokalnim jedinicama, promjenama u priraštaju stanovništva i stupnju obrazovanja. Na osnovi ovog izračuna, ukupno je za 11 hrvatskih županija utvrđeno značajno zaostajanje s indeksom razvoja ispod 75% nacionalnog prosjeka. Osim u tim županijama, u još pet županija indeks razvoja je niži od hrvatskog prosjeka.

TABLICA 3-3: Hrvatske županije (NUTS 3 razina) prema indeksu razvoja

Skupina I (Ispod 75% prosjeka)	Skupina II (75-100% prosjeka)	Skupina III (100-125% prosjeka)	Skupina IV (iznad 125% prosjeka)
Bjelovarsko-bilogorska (35,17%)	Krapinsko-zagorska (87,72%)	Dubrovačko-neretvanska (107,93%)	Grad Zagreb (187,54%)
Brodsko-posavska (33,36%)	Međimurska (75,11%)	Zagrebačka županija (123,22%)	Istarska (156,13%)
Karlovačka (54,52%)	Splitsko-dalmatinska (89,09%)		Primorsko-goranska (142,32%)
Koprivničko-križevačka (64,32%)	Varaždinska (96,30%)		
Ličko-senjska (55,48%)	Zadarska (75,59%)		
Osječko-baranjska (52,88%)			
Požeško-slavonska (43,95%)			
Sisačko-moslavačka (48,50%)			
Šibensko-kninska (63,30%)			
Virovitičko-podravska (20,51%)			
Vukovarsko-srijemska (20,57%)			

Migracija i urbano-ruralne razlike

U Hrvatskoj ima 127 gradova i 429 općina. Gradovi predstavljaju polove rasta, a nastali su stalnim procesom urbanizacije, što je dovelo do činjenice da približno dvije trećine stanovništva živi u urbanim područjima, a samo jedna trećina živi u ruralnim područjima. Proces unutarnje migracije stalno pojačava urbanizaciju. Ovaj proces je trajan i stvara razlike između regija (uglavnom u korist onih regija u kojima se nalaze veliki gradovi) kao i jaz između urbanih i ruralnih područja.

Unutarnja migracija u županijama dugotrajan je i intenzivan proces. Samo šest županija je 2011. godine imalo potpuno pozitivnu bilancu migracije (Tablice 3-4), što znači da je u petnaest županija došlo do smanjenja broja stanovnika (ovaj problem je 2008. godine imalo samo deset županija)

TABLICA 3-4: Neto migracija između županija i prirodni prirast (2011.)

Županija	Prirodni priraštaj	Neto migracija između županija
Republika Hrvatska	-9.822	/
Zagrebačka županija	-67	745
Krapinsko-zagorska	-688	- 153
Sisačko-moslavačka	-1.081	- 510
Karlovačka	-997	- 167
Varaždinska	-593	24
Koprivničko-križevačka	-499	- 135
Bjelovarsko-bilogorska	-656	- 426
Primorsko-goranska	-1.014	139
Ličko-senjska	-447	- 9
Virovitičko-podravska	-430	- 164
Požeško-slavonska	-355	- 328
Brodsko-posavska	-343	- 612
Zadarska	-28	712
Osječko-baranjska	-1.079	- 344
Šibensko-kninska	-504	- 130
Vukovarsko-srijemska	-571	- 778
Splitsko-dalmatinska	-77	55
Istarska	-395	251
Dubrovačko-neretvanska	-12	- 151
Međimurska	-1	- 114
Grad Zagreb	15	2.095

Izvor: DZS

Ovaj je proces popraćen negativnim prirodnim priraštajem stanovništva (-2,2 na 1.000 stanovnika⁴⁹ u 2011. godini), što je za posljedicu imalo starenje stanovništva (prosječna dob 2011. godine bila je 41,5 godina u usporedbi s 41,3 godina 2010., 41,1 godina 2009., 41 godina 2008. i 40,8 godina 2007.⁵⁰). Osim toga, sve su županije, uz izuzetak Grada Zagreba, 2011. godine zabilježile negativni prirodni priraštaj (Tablica 3-4).

Ti procesi imaju dva različita utjecaja: jedan je progresivna depopulacija nekih ruralnih područja a drugi je koncentracija stanovništva u velikim gradovima i njihovoj okolici (Zagreb, Rijeka, Osijek, Split, Šibenik i Dubrovnik). Polarizacija stanovništva povezana je s problemima s infrastrukturom koji su se pojavili u gradovima i okolnim područjima (na primjer: problemi s cestama, parkirališnim prostorom, javnim prijevozom, regeneracija urbanih područja koja nisu prvobitno planirana za tako velik razvoj i rast, itd.).

Četiri grada u Hrvatskoj imaju preko 100.000 stanovnika (Zagreb, Split, Rijeka i Osijek) a još pet gradova broji između 50.000 i 100.000 stanovnika (Zadar, Slavonski Brod, Velika Gorica, Karlovac i Pula). Glavni grad Hrvatske Zagreb međunarodna je metropola nižeg stupnja i jedna od najdinamičnijih regija u ovom dijelu Europe. Premda se suočava s određenim problemima s prometnom infrastrukturom i regeneracijom nekih zapuštenih područja grada, danas je to najrazvijeniji dio Hrvatske sposoban proizvesti i poticati rast i inovativnost u cijeloj zemlji.

Potencijal rasta

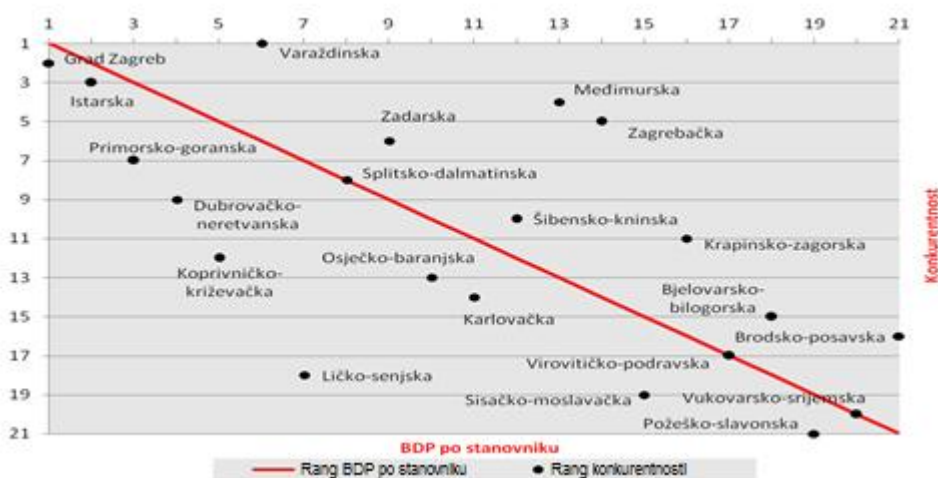
Usporedba podataka o konkurentnosti županija (odnosno njihovog potencijala za rast) s podacima o BDP-u po stanovniku ili postojećem stupnju razvoja pojedinih županija ukazuje na visoku međusobnu povezanost (Slika 3-19). Niska konkurentnost obično je popraćena niskim BDP-om po stanovniku. Nepovoljnija razina konkurentnosti ukazuje na to da je održivost višeg BDP-a po stanovniku dugoročno ugrožena. Kada je jaz između razina BDP-a

⁴⁹ DZS, Prva objava br. 7.1.1., 19. srpnja 2012.

⁵⁰ DZS, Mjesečno statističko izvješće 1/2010 i Mjesečno statističko izvješće 8/2012

i konkurentnosti velik, to obično pokazuje da BDP uključuje priljev sredstava izvan regije odnosno županije (npr. subvencije ili investicije).

SLIKA 3-19: Županije rangirane po konkurentnosti i BDP-u po stanovniku

Izvor: Nacionalno vijeće za konkurentnost, 2010.

Najveće razlike između konkurentnosti i razvoja utvrđene su u Ličko-senjskoj županiji koja je na dnu ljestvice konkurentnosti, ali zauzima 7. mjesto po BDP-u po stanovniku. Te razlike nisu dugoročno održive i ukazuju na potrebu za drukčijim pristupom razvoju, za što se potvrda nalazi u promjenama do kojih je došlo od vremena istraživanja regionalne konkurentnosti provedenog 2007. godine i onog provedenog 2010. godine. Ličko-senjska županija jedina je županija u kojoj je BDP po stanovniku 2010. godine bio niži (60.432 kn) nego što je to bio 2007. godine (62.485 kn)⁵¹. Međimurska i Zagrebačka županija zauzimaju više mjesto po konkurentnosti nego po BDP-u po stanovniku, što nameće pitanje zašto se ovaj kapacitet konkurentnosti ne odražava na rast bruto domaćeg proizvoda po stanovniku.

Kontinentalna Hrvatska obuhvaća najkonkurentnije županije, koje se uglavnom nalaze na sjeverozapadu zemlje, kao i najmanje konkurentne, smještene na samom dnu ljestvice. Najveća prednost sjeverozapadnog dijela je razina poduzetničkog razvoja uz povoljne pokazatelje u pogledu demografije, zdravlja, djelatnosti u kulturi, obrazovanja i osnovne infrastrukture. U Krapinsko-zagorskoj i Koprivničko-križevačkoj županiji još postoje dublji razvojni problemi jer te županije i dalje zaostaju u odnosu na svoje okruženje, Varaždinsku županiju, Grad Zagreb, Zagrebačku i Međimursku županiju koje zauzimaju vodeći položaj prema nizu statističkih pokazatelja (posebno investicija i kretanja u poduzetništvu, obrazovanja, demografije i gospodarskih rezultata poslovnog sektora). Istočni dio regije je najmanje konkurentan, te bi se većina ulaganja trebala usmjeriti prema tom dijelu kako bi dostigao razinu konkurentnosti ostalih regija, što se odnosi na sve stupove konkurentnosti. Premda u situaciji kao što je ova prikazana, kada se toliko toga može postići, dinamika postignuća u poslovnom sektoru i opipljivi gospodarski rezultati mnogo su bolji nego što su to u sjeverozapadnom dijelu. Istočne županije su na samom dnu (zauzimaju 13. do 21. mjesto) ljestvice konkurentnosti, kako prema konkurentnosti tako i prema BDP-u po stanovniku.

Premda slična po pokazateljima ako ih se razmatra na prosječnim razinama, jadranska Hrvatska, ima značajno drukčiji profil konkurentnosti od kontinentalne Hrvatske. Razlog za tu razliku su vrlo dobri demografski i obrazovni uvjeti i dobri pokazatelji poslovnog sektora (ulaganja i kretanja poduzetništva i kretanja poslovnih gospodarskih rezultata). Regija je i

⁵¹ Istraživanje regionalne konkurentnosti provedeno 2007.godine koristilo je podatke o BDP-u po stanovniku iz 2004. godine, dok je istraživanje provedeno 2010. godine koristilo podatke o BDP-u iz 2007. godine.

dalje suočena s problemima s kvalitetom osnovne i poslovne infrastrukture i poduzetničkog razvoja, što je posebno naglašeno u Ličko-senjskoj županiji.

3.3. SWOT ANALIZA

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - stabilan tečaj i relativno niska inflacija - liberaliziran pristup EU tržištu - povoljan zemljopisni položaj - razvijena infrastruktura autocesta - očuvan prirodni okoliš - velike količine vodnih resursa - relativno niska razina ispuštanja stakleničkih plinova - sve veći broj MSP-a tijekom proteklih godina - Hrvatska se smatra poželjnim turističkim odredištem - bogato kulturno i povijesno naslijeđe - uključivanje privatnih profitnih i neprofitnih čimbenika u pružanje socijalnih usluga - iskustvo s programima aktivnih mjera u politici zapošljavanja - jaka svijest o važnosti razvoja ljudskih potencijala među mjerodavnim čimbenicima 	<ul style="list-style-type: none"> - ustrajan fiskalni deficit, visok deficit tekućeg računa i rastući vanjski dug - neujednačen razvoj prometne infrastrukture zbog naglaska na razvoj cestovne infrastrukture - nerazvijenost infrastrukture i usluga gospodarenja otpadom i vodama - visoka ovisnost o neobnovljivim izvorima energije i o uvozu energije te niska razina energetske učinkovitosti - neujednačen regionalni rast i sve veće regionalne razlike - nedovoljno iskorišten turistički potencijali - znatno oštećenje kulturno-povijesnog naslijeđa u pogođenim regijama - sektori industrije, istraživanja i razvoja i visoke tehnologije zaostaju za međunarodnim konkurentima - niska razina produktivnosti, inovativnosti, visoko kvalitetne proizvodnje i proizvodnje s dodanom vrijednosti MSP-a - visoka ovisnost o prihodu od turizma - visok udio i dugotrajno nezaposlenih i osoba s nižom razinom obrazovanja kojima prijete socijalna isključenost - relativno niska razina radne produktivnosti - nedovoljno razvijene međusektorske mreže u području obrazovanja, zapošljavanja i civilnog društva
PRILIKE	OPASNOSTI
<ul style="list-style-type: none"> - pristupanje EU - povećano privlačenje ulaganja - regionalna suradnja kao mehanizam povećanja konkurentnosti - brži prijenos znanja kroz zajednički pristup tržištu - lakši pristup tržištima kapitala - gospodarski oporavak - bolja povezanost i veća podrška okolišno prihvatljivih prometnih sredstava - bolja zaštita okoliša - veće povezivanje i suradnja kako u zemlji tako i u inozemstvu - potencijal za dodatni poslovni razvoj - jačanje civilnog društva - uključivanje hrvatskih istraživačkih resursa u Europsko istraživačko područje - uvođenje mobilnosti 	<ul style="list-style-type: none"> - pojava svjetskih gospodarskih kriza i prelijevanje učinaka - povećanje cijena nafte i nesigurna opskrba plinom - propadanje prometne infrastrukture zbog nedovoljnih izvora financiranja i depopulacije - neodrživ razvoj gospodarstva kroz zanemarivanje ekoloških aspekata - trend stalnog gubitka biološke raznolikosti i gubitka staništa - uvoz onečišćenja - nastavak procesa depopulacije u regijama koje zaostaju - daljnje starenje stanovništva i loša demografska struktura - nedovoljna politička volja i podrška za potrebne strukturne reforme

4. STRATEŠKI OKVIR

4.1. OPĆI CILJ NSRO-a

Ciljevi i prioriteti NSRO-a utvrđeni su u skladu s ciljevima određenim u:

- nacionalnim strateškim dokumentima koji utvrđuju nacionalne strateške ciljeve: Strateški okvir za razvoj 2006. - 2013. i Strategija Vladinih programa za razdoblje 2013. – 2015.,
- programskim dokumentima pripremljenim u kontekstu Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA), odnosno Okvir za usklađenost strategija 2007. – 2013. i povezani Operativni programi,
- mjerodavnim nacionalnim sektorskim strateškim dokumentima, tamo gdje su izrađeni, koji određuju prioritete politike u pojedinim područjima i uzimajući u obzir usvajanje standarda EU-a i najboljih praksi,
- Lisabonskoj agendi i Strategiji Europa 2020.

U izradi ciljeva također su u obzir uzeta i mišljenja svih mjerodavnih ministarstava ali i partnerskih institucija tijekom nekoliko krugova rasprava o NSRO-u i povezanim Operativnim programima.

Oslanjanje na prethodno navedene referentne dokumente tijekom oblikovanja ciljeva i prioriteta osigurava veće sinergije između dugoročnih nacionalnih politika i proračunskog planiranja, olakšava usklađivanje sa zahtjevima koji proizlaze iz članstva u EU, prije svega onih koji se odnose na direktive koje zahtijevaju visoka ulaganja i nastoji postići veći utjecaj planiranih ulaganja.

Strategija za ulaganja u okviru Kohezijske politike EU-a u 2013. godini usmjerena je na ograničen broj sektora, odnosno na one sektore koji su financirani u sklopu programa IPA i koji se nastavljaju na rezultate postignute tijekom provedbe IPA-e, ali i prethodne pomoći EU-a za vrijeme pretpristupnog razdoblja. Nastavak rada i primjena stečenih iskustava daje veće mogućnosti za uspjeh tijekom provedbe alokacija za 2013. godinu, što je istovremeno ključno za neometano pokretanje predstojeće financijske perspektive za razdoblje od 2014. do 2020. godine.

Osim toga, alokacije za 2013. godinu Hrvatskoj nude značajne prilike za rješavanje brojnih neriješenih unutarnjih i vanjskih gospodarskih i socijalnih izazova utvrđenih u socioekonomskoj analizi, dok se istovremeno pruža podrška provedbi nacionalnih prioriteta i prioriteta Europske unije. Pravovremena i učinkovita apsorpcija alociranih sredstava zahtijevat će ambicioznije i usredotočene odluke politike koje će dovesti do većih ulaganja i boljeg korištenja potencijala za pametan, održiv i uključiv rast i na kraju rezultirati smanjenjem razlika u usporedbi s drugim državama članicama EU-a u smislu kvalitete i dostupnosti infrastrukture, poslovno povoljnog okruženja, životnog standarda, mogućnosti zapošljavanja, itd.

Strateška usmjerenost NSRO-a odražava se na tri razine strukture ciljeva i prioriteta:

- Opći ciljevi,
- Strateški ciljevi,
- Tematski prioriteti.

Zajedno sa strateškim ciljevima opći cilj određuje strateško usmjerenje ulaganja planiranih u širem razvojnom kontekstu, dok ih tematski prioriteti usmjeravaju u konkretnijem smjeru. Stvarni učinak može se postići samo usklađenim i istovremenim djelovanjem u tim pojedinačnim područjima.

Opći cilj NSRO-a je poduprijeti konvergenciju Hrvatske s drugim zemljama u EU ubrzavanjem gospodarskog rasta i poticanjem zapošljavanja.

Proizašao je iz cilja Strateškog okvira za razvoj 2006. – 2013.: „prosperitet društva kroz razvoj i zapošljavanje u konkurentnom tržišnom gospodarstvu koje djeluje u europskoj socijalnoj državi XXI. stoljeća“ i strateškog cilja Strategije Vladinih programa za razdoblje 2013. – 2015., odnosno „Rast i zapošljavanje u konkurentnom tržišnom gospodarstvu koje djeluje u europskoj socijalnoj državi XXI. stoljeća“.

Ovaj opći cilj usklađen je s Europskom strategijom za pametan, održiv i uključiv rast, Europa 2020, namijenjenom povećanju potencijala rasta EU-a i ostvarivanju visokih razina zapošljavanja, produktivnosti i socijalne kohezije.

Smanjivanje razlike u dohotku i omogućavanje konvergencije s drugim zemljama EU-a trajni je prioritet političke agende u Hrvatskoj, a postupna gospodarska tranzicija Hrvatske i njen put prema punopravnom članstvu u EU pojačavali su gospodarsku aktivnost od početka desetljeća. Pred Hrvatskom je unatoč tome još dug put dok ne dostigne ostale država članica EU-a i EU u cjelini. BDP zemlje po stanovniku mjereno u PPS-u 2011. godine dostigao je 61% EU-27, što predstavlja blago povećanje u usporedbi s razinom iz 2010. kada je BDP po stanovniku mjereno u PPS-u dostigao 59% razine EU-27. Članstvo u EU pretpostavlja brži rast BDP-a po stanovniku. U 2025. godini mogao bi doseći 75% EU-25, dok u slučaju nepristupanja ne bi dosegao više od 68% u EU-25⁵². Osim toga, od članstva u EU se očekuje da će potaknuti provedbu brojnih institucionalnih i strukturnih reformi s pozitivnim učinkom na stvarnu konvergenciju.

4.2. STRATEŠKI CILJEVI NSRO-a

Kao potpora postizanju općeg cilja, utvrđena su tri strateška cilja usklađena s određenjem nacionalne politike i politike EU-a u mjerodavnim sektorima. Ti su ciljevi:

- Konkurentno gospodarstvo zasnovano na integraciji tržišta, institucionalnim reformama i održivom razvoju,
- Poboljšanje okruženja za otvaranje radnih mjesta i zapošljivost,
- Uravnotežen regionalni razvoj i poboljšanje uvjeta života.

Operativni programi neposredno ili posredno podupiru postizanje zadanih ciljeva, kako je prikazano u donjoj Tablici 4-1.

TABLICA 4-1: Doprinos OP-eva strateškim ciljevima NSRO-a

Strateški cilj NSRO-a	OP „Promet“	OP „Okoliš“	OP „Regionalna konkurentnost“	OP „Razvoj ljudskih potencijala“
Konkurentno gospodarstvo zasnovano na integraciji tržišta, institucionalnim reformama i održivom razvoju	+	+	++	+
Poboljšanje okruženja za otvaranje radnih mjesta i zapošljivost	+	+	++	++
Uravnotežen regionalni razvoj i poboljšanje uvjeta života	++	++	++	++

++ *Neposredni doprinos*

+ *Posredni doprinos*

⁵² EIZ (2007): Pristupanje Europskoj uniji: ekonomski učinci. Zagreb, EIZ.

Konkurentno gospodarstvo zasnovano na integraciji tržišta, institucionalnim reformama i održivom razvoju

Hrvatskoj je cilj postati gospodarstvo usmjereno prema znanju, inovativnosti i novim tehnologijama a na osnovi povećanih razina produktivnosti MSP-a. Najveći doprinos ovom cilju dolazi iz OP-a „Regionalna konkurentnost“, koji također podupire i provedbu institucionalnih reformi uz smanjenje prepreka za poslovanje i stvaranje privlačnijeg poslovnog okruženja. Nadalje, konkurentnost gospodarstva značajno ovisi o odgovarajuće obrazovanom ljudskom kapitalu i višim razinama društvene odgovornosti praćene mjerodavnim institucionalnim reformama kojima se povećava doprinos tehnologije za otvaranje radnih mjesta a koji će biti cilj OP-a „Razvoj ljudskih potencijala“. I OP „Promet“ i OP „Okoliš“ pridonosit će ovom cilju promicanjem okolišno održivog gospodarskog rasta i razvoja, posebno kroz stvaranje suvremenih, sigurnih i čistih prometnih mreža i unaprijeđene okolišne infrastrukture. Postojanje svih ovih kvaliteta omogućit će bržu integraciju u jedinstveno europsko tržište.

Poboljšanje okruženja za otvaranje radnih mjesta i zapošljivost

Veća zaposlenost kroz brže otvaranje radnih mjesta glavna je korist gospodarskog rasta. Otvaranje radnih mjesta je neposredan učinak zdravog i živog sektora MSP-a koji će potaknuti OP „Regionalna konkurentnost“. OP „Razvoj ljudskih potencijala“ neposredno podupire reforme politike u cilju unaprijeđenja ljudskog kapitala, posebno reformi u sustavu obrazovanja i osposobljavanja, reformi tržišta rada koje će dovesti do bolje ravnoteže između potražnje i ponude, te time stvoriti snažniju vezu između obrazovnih rezultata i potreba tržišta. Očekuje se da će bolja prometna povezanost i unaprijeđena okolišna infrastruktura, kao rezultat OP-a „Promet“ i OP-a „Okoliš“, imati posredan utjecaj na otvaranje radnih mjesta i zapošljivost.

Uravnotežen regionalni razvoj i poboljšanje uvjeta života

Novi pristup uravnoteženom regionalnom razvoju uključuje odmak od preraspodjele pomoći primarno slabije razvijenim područjima i područjima koja zaostaju u razvoju u prilog mjera za povećanje konkurentnosti svih hrvatskih regija. Ovaj pristup usmjeren na endogena dobra a ne na egzogene čimbenike svake pojedine regije (županije) usmjeren je na podršku gospodarskim aktivnostima (odnosno povećanje regionalnog potencijala za gospodarski razvoj), što je posebno tema OP-a „Regionalna konkurentnost“. Neposredni doprinos ovom cilju ipak proizlazi iz svih operativnih programa koji regijama nastoje osigurati privlačnije uvjete života, pružiti podršku gospodarskom razvoju i povećati intra-regionalnu i međuregionalnu gospodarsku, socijalnu i prostornu koheziju. Investicije iz OP-a „Promet“ imaju za cilj prevladati nedostatke u međunarodnoj povezanosti i nacionalnoj mobilnosti i pristupačnosti kroz poboljšanje infrastrukture i objekata od značaja za povećanje gospodarskih aktivnosti. Doprinos OP-a „Okoliš“ postizanju ovog cilja ostvaruje se kroz osiguranje infrastrukture u području okoliša i bolje zaštite okoliša. Daljnja poboljšanja uvjeta života u cijeloj zemlji proizaći će iz provedbe OP-a „Regionalna konkurentnost“ i OP-a „Razvoj ljudskih potencijala“ odnosno od investicija kojima se povećavaju prilike za poslovanje kroz kvalitetu, raznolikost i dostupnost poslovnih infrastruktura, podršku turističkom i kulturnom vrednovanju prirodnog potencijala regija, jačanje kvalitete programa obrazovanja i osposobljavanja, pružanje lokalnih usluga podrške tražiteljima posla i otvaranje lokalnih mogućnosti zapošljavanja. Nastojanje na smanjenju razlika, podršci socijalnoj koheziji i jačanju gospodarskog potencijala ne rješava se samo kroz velika infrastrukturna ulaganja i investicije prema unutra već i kroz regionalne razvojne strategije koje obuhvaćaju širok raspon neposrednih i posrednih čimbenika koji utječu na uspješnost lokalnih (regionalnih) poslovnih subjekata.

4.3. TEMATSKI PRIORITETI NSRO-a

Opći cilj NSRO-a, zajedno s njegovim strateškim ciljevima, određuje stratešku usmjerenost investicija planiranih u širem razvojnom kontekstu, dok ih četiri tematska prioriteta NSRO-a, nastali kao odgovor na izazove utvrđene u socioekonomskoj analizi, vode prema konkretnijem smjeru. Tematski prioriteta NSRO-a su:

- Razvoj suvremenih prometnih mreža i povećana pristupačnost regija,
- Poboljšanje okolišne infrastrukture i kvalitete povezanih usluga,
- Veća konkurentnost MSP-a i podrška gospodarstvu zasnovanom na znanju,
- Poboljšanje učinkovitosti tržišta rada, razvoj ljudskog kapitala i jačanje socijalne uključenosti.

Tematski prioriteta NSRO-a odgovaraju općim ciljevima četiriju Operativnih programa i s njima će se neposredno baviti kroz njihovu provedbu. Očekivani rezultati provedbe OP-a prikazani su u tablicama u Dodatku 2.

4.3.1. Razvoj suvremenih prometnih mreža i povećana pristupačnost regija

---

Pri određivanju strateške podloge za tematski prioritet „Razvoj suvremenih prometnih mreža i povećana pristupačnost regija“, u obzir su uzeti sljedeći elementi: nastavak prethodnih inicijativa financiranih od strane EU-a kroz CARDS, Phare, ISPA, te posebno kroz prepristupni instrument IPA, problemi utvrđeni na osnovi socioekonomske analize u poglavlju 3.1.1 ovog dokumenta, prioriteta utvrđeni u nacionalnim strateškim i sektorskim dokumentima i dokumentima Europske unije.

Glavni prioriteti utvrđeni u Okviru za usklađenost strategija 2007. – 2013. IPA Operativnog programa „Promet“ i dalje će se provoditi u sklopu Europskog fonda za regionalni razvoj. Integracija i modernizacija hrvatskih željeznica i plovnih putova unutarnjih voda povezanih s koridorima TEN-T i dalje ostaju osnovni prioritet strategije razvoja prometa.

Hrvatska je još 2000. godine, unutar okvira Procesu stabilizacije i pridruživanja, započela s međunarodnim i regionalnim aktivnostima u cilju poboljšanja prometa i prometne povezanosti sa susjednim zemljama. Sedam zemalja jugoistočne Europe potpisalo je Sporazum o razumijevanju s EU kojim se utvrđuje osnova za razvoj zajedničke mreže kroz višegodišnje razvojne planove. U skladu s tim sporazumom, Hrvatska intenzivno surađuje s regijom i EU kroz Prometni opservatorij jugoistočne Europe (SEETO).

Ova suradnja je ojačana kroz provedbu Strateškog okvira za razvoj 2006. – 2013. (SOR), osnovne razvojne strategije u Hrvatskoj koja u području prometa predviđa sljedeće: (1) ujednačavanje razvoja prometne mreže, (2) povećanje povezanosti prometnih modaliteta i (3) usklađivanje razvoja prometa s načelima zaštite okoliša.

Privremena prometna strategija iz 2010. godine, kao važeći sektorski strateški dokument, utvrđuje sljedeće prioritete za razdoblje od 2012. do 2013. godine: unaprijediti i uskladiti prometnu infrastrukturu (u skladu sa zahtjevima Europske unije) na pravcima TEN-T koridora koji prolaze kroz Hrvatsku, unaprijediti prometnu infrastrukturu na nacionalnim i regionalnim mrežama, kao i njihovu povezanost s TEN-T mrežama i razviti višemodalne sustave prijevoza.

Nacionalni program željezničke infrastrukture za razdoblje 2008. – 2012. bavi se potrebama za održivim ulaganjima u sektoru željezničkog prometa. Sektorski strateški dokumenti u vezi

s plovnim putovima i lukama unutarnjih voda su Strategija razvitka riječnog prometa Republike Hrvatske (2008. – 2018.) i Srednjoročni plan razvitka vodnih putova i luka unutarnjih voda Republike Hrvatske (za razdoblje 2009. – 2016. godine). Srednjoročni plan razvitka je nacionalni akcijski plan na razini infrastrukture vodnih putova i luka unutarnjih voda, zasnovan na Strategiji razvitka riječnog prometa koju je Hrvatski sabor usvojio u lipnju 2008. godine.

Uzimajući u obzir sve prethodno navedene elemente, utvrđeni su i sažeti sljedeći problemi i potrebe u sektoru prometa i sektoru plovnih putova unutarnjih voda. Glavni problemi željezničkog prometnog sektora povezani su s kapacitetom postojeće željezničke mreže, neodgovarajućim tračnicama i voznim parkom u pogledu potražnje i kvalitete standarda, kao i zastarjelom željezničkom signalizacijom i elektroničkim komunikacijskim sustavima. Osim šireg gospodarstva regije u okruženju, poboljšanje povezanosti željeznice s morskim lukama od velikog je značaja, kao i veće korištenje željeznice u višemodalnom prijevozu roba i njene integracije u europsku mrežu. Cilj bi bio osigurati troškovno učinkovitu, bržu i ekološki prihvatljivu alternativu za prijevoz (uglavnom) roba cestom, čime se poboljšava konkurentnost luka, ispravlja postojeća neravnoteža među prometnim modalitetima i smanjuju troškovi prijevoza u cjelini za sve prijevoznike. Postoji jasna potreba za boljim pravicima putničkog prometa jer stalan rast ovog segmenta prometa pruža veliku priliku za razvoj sektora, ali i za ublažavanje uskih grla u gradskim i prigradskim područjima i pridonosi mobilnosti radne snage. Glavni problemi sektora plovnih putova unutarnjih voda povezani su s neujednačenim razvojem i postojećim uskim grlima na infrastrukturi riječnih luka koja je u lošem stanju i neodgovarajuća za pružanje kvalitetnih usluga, relativno lošim plovnim uvjetima na plovnim putovima unutarnjih voda i zastarjelim i ograničenim kapacitetom flote.

4.3.2. Poboljšanje ekološke infrastrukture i kvalitete povezanih usluga

Pri određivanju strateške podloge za tematski prioritet „Poboljšanje ekološke infrastrukture i kvalitete povezanih usluga“ u obzir su uzeti sljedeći elementi: nastavak prethodnih inicijativa financiranih od strane EU-a kroz CARDS, Phare, ISPA-u i posebno kroz prepristupni instrument IPA, problemi utvrđeni na osnovi socioekonomske analize u poglavlju 3.1.2 ovog dokumenta, prioriteti utvrđeni u nacionalnim strateškim i sektorskim dokumentima i dokumentima Europske unije, proces pregovora u sklopu Poglavlja 27 i zahtjeva pravne stečevine EU-a o okolišu.

Glavni prioriteti utvrđeni u Okviru za usklađenost strategija 2007. – 2013. i IPA Operativnom programu „Okoliš“ i dalje će se provoditi u sklopu Kohezijskog fonda. Potreba razvoja okoliša i dalje ostaje sustavna i djelotvorna zaštita okoliša i racionalno korištenje prirodnih resursa kroz razvoj sustava gospodarenja otpadom i vodama.

Strategija gospodarenja otpadom usvojena 2005. godine utvrđuje potrebu za smanjenje otpada odloženog na odlagalištima i smanjenje udjela biorazgradivog otpada u komunalnom otpadu, kao i uspostavu sveobuhvatnog sustava gospodarenja otpadom i izgradnju centara za gospodarenje otpadom i odgovarajuću obradu otpada.

Strategija gospodarenje vodama usvojena 2008. godine određuje strateške ciljeve za osiguranje dostupnosti dovoljnih količina vode za piće i industrijsku uporabu. Prioritetne mjere bi se konkretnije trebale odnositi na povećanje razine priključaka stanovništva na sustave javnog vodovoda i odvodnje, smanjenje gubitaka u opskrbi vodom i propuštanja u mreži odvodnje, povećanju obrade otpadnih voda i izgradnju pogona za zaštitu od poplava i utvrđivanje i provedbu projekata za navodnjavanje.

Strategija za održivi razvoj (2009.) stavlja naglasak na uvođenje integriranog sustava gospodarenja otpadom, očuvanje kvalitete vode i osiguranje odgovarajuće vode za građanstvo.

S obzirom na sve prethodno navedene elemente, u sektoru okoliša su utvrđeni i sažeti sljedeći problemi i potrebe.

Razine kvalitete okolišne infrastrukture i zaštite u Hrvatskoj još uvijek zaostaju za razvijenim zemljama EU-a u većini pod-sektora (npr. gospodarenje otpadom, gospodarenje vodama, itd.). To strategiju usmjerava prema dovršetku i poboljšanju infrastrukture za gospodarenje otpadom (što obuhvaća odvajanje, recikliranje i obnovu otpada, preradu i njegovo kontrolirano zbrinjavanje) i infrastrukture za gospodarenje vodama i otpadnim vodama (što obuhvaća onečišćenje površinskih i podzemnih voda, racionalno korištenje i zaštitu izvora pitke vode), kao dva glavna područja koja zahtijevaju najveća ulaganja i mjere sanacije. Intervencije su usmjerene na sustav gospodarenja otpadom i vodama kroz ulaganja u komunalnu infrastrukturu otpada i voda, izgradnju odnosno obnovu postrojenja i unaprjeđenje povezanih usluga.

4.3.3. Veća konkurentnost MSP-a i podrška gospodarstvu zasnovanom na znanju

---

Pri određivanju strateške podloge za tematski prioritet „veća konkurentnost MSP-a i podrška gospodarstvu zasnovanom na znanju“, u obzir su uzeti sljedeći elementi: nastavak ranijih inicijativa koje su financirane sredstvima EU-a kroz CARDS, Phare, te posebno kroz prepristupni instrument IPA, problemi utvrđeni na osnovi socioekonomske analize u poglavlju 3.1.3 ovog dokumenta, prioriteti utvrđeni u nacionalnim strateškim i sektorskim dokumentima i dokumentima Europske unije.

Glavni prioriteti utvrđeni u Okviru za usklađenost strategija 2007. – 2013. i IPA Operativnom programu „Regionalna konkurentnost“ i dalje će se provoditi u sklopu Europskog fonda za regionalni razvoj.

Strateški okvir za razvoj za razdoblje 2006. – 2013. i Okvir za usklađenost strategija (OUS) 2007. – 2013. su glavne nacionalne strategije koje se bave s pitanjima konkurentnosti hrvatskoga gospodarstva. OUS 2007. – 2013. opisuje mjerodavne strateške ciljeve u pogledu ujednačenog regionalnog razvoja: „Postići veću konkurentnost i ujednačen regionalni razvoj poticanjem istraživanja i tehnološkog razvoja, malog i srednjeg poduzetništva, razvoj informacijskog društva i e-Hrvatske, istovremeno poboljšavajući opće društvene i gospodarske uvjete za nerazvijena područja.“ Ovaj je dokument potpuno usklađen sa Strategijom održivog razvoja EU-a, koji određuje odredbe za potporu potrebnim strukturnim promjenama koje gospodarstvima država članica omogućuju rješavanje izazova globalizacije uspostavljanjem jednakih uvjeta za inovativnost i kreativno poduzetništvo, istovremeno osiguravajući jednakost i zdravo okruženje.

Strateški plan za razvoj MSP-a u razdoblju 2012. – 2014., usklađen sa Zakonom o poticanju malog gospodarstva za EU, sadrži ciljeve koji utvrđuju konkurentno, okolišno i socijalno odgovorno gospodarstvo zasnovano na znanju i okrenuto izvozu koje osigurava rast tržišta s dodanom vrijednosti, nova i dobro plaćena radna mjesta i bolje i pravednije društvo.

Na osnovi Strateškog plana, Ministarstvo poduzetništva i obrta (MINPO) usvaja godišnje provedbene planove, koji pružaju trajnu podršku konkurentnosti MSP-a. U skladu s tim planovima i analizom trenutnog stanja MSP-a, Hrvatska je unutar programskog razdoblja SF-a 2013. godine odlučila nastaviti s IPA intervencijama i proširiti odnosno dopuniti ih neposrednom potporom MSP-ima kroz bespovratna sredstva uključujući MSP-e u turizmu.

Hrvatska je također donijela stratešku odluku o potpori istraživanju i razvoju i inovativnosti, kao pokretačima gospodarskog razvoja. Mjere predviđene kao podrška konkurentnosti logičan su nastavak financiranja u sklopu programa IPA. Glavni cilj tih mjera je poboljšanje uvjeta za inovativnost poticanjem istraživanja i razvoja pokretanih industrijom u svrhu postizanja znanstvene izvrsnosti kao osnove za inovacije, prijenos tehnologije i komercijalizaciju. Intervencije u ovom području usmjerene su na poboljšanje različitih dijelova Nacionalnog inovacijskog sustava, kao što su jačanje institucija znanja kao centara izvrsnosti, razvoj i unaprjeđenje infrastrukture za prijenos tehnologija, razvoj materijalne infrastrukture za istraživanje, razvoj i inovativnost i podrška partnerstvu znanstvenog sektora (uglavnom javnih istraživačkih i visokoškolskih institucija) i poslovnog sektora (uglavnom MSP-i) kako bi odražavali potrebe gospodarstva. Ta su nastojanja zasnovana na Znanstvenoj i tehnologijskoj politici Republike Hrvatske 2006. – 2010., kojoj je cilj promicanje znanstvene izvrsnosti, prijenos znanja i tehnologije, poboljšanje ulaganja u materijalnu infrastrukturu za istraživanje i razvoj i suradnja između znanosti i industrije, kao temeljnih pokretača konkurentnosti i generatora održivog rasta i produktivnosti.

Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011. – 2013. usvojena je u lipnju 2010. godine radi smanjenja najznačajnijih regionalnih razvojnih nejednakosti te jačanju posebno u njihovim socioekonomskim razinama, pomoći svim regijama u korištenju vlastitih uvjeta i komparativnih prednosti, tzv. lokalnog odnosno regionalnog kapitala, postizanja kroz razvoj regija općeg rasta hrvatskog nacionalnog gospodarstva, pripreme hrvatskih regija da bi bile sposobne natjecati se s ostalim regijama na jedinstvenom europskom tržištu i na svjetskom tržištu.

Strategija povećanja razvojnog potencijala regija odgovara prvoj prioritetnoj osi IPA OP-a „Regionalna konkurentnost“ u obuhvaćanju poslovne infrastrukture (komunalne i popratne infrastrukture unutar poslovnih zona i infrastrukture povezane s javnim turizmom). Podrška gospodarskoj aktivnosti (neposredna ili posredna podrška MSP-ima) treba biti popraćena stvaranjem povoljnih uvjeta za radnike i njihove obitelji, čime im se olakšava sudjelovanje na tržištu rada, te time regije čine privlačnim mjestom za život i rad. Sve to pomoći će u rješavanju pitanja prekomjerne koncentracije stanovništva u velikim gradovima i depopulaciji sela.

Uzimajući u obzir sve prethodno navedene elemente, utvrđeni su i sažeti sljedeći problemi i potrebe u sektoru okoliša: povećanje potencijala regija za gospodarski razvoj, razvoj poduzetništva i poticanje inovacijske i istraživačke izvrsnosti.

Razvoj potencijala regija, uključujući poboljšanje njihove privlačnosti za ulagače i njihov gospodarski razvoj, nužan je ali ne i jedini korak za izgradnju i povećanje konkurentnosti (konkurentan položaj na tržištu). Korak je to koji prethodi razini konkurentnosti koja će se postići kroz razvoj proizvodnog sektora. Samo regije koje su dovoljno privlačne ulagačima i poduzetnicima mogu se dalje razvijati i mogu očekivati da će pridonijeti općoj konkurentnosti zemlje. Nadalje, takve regije će postati privlačne za ulagače odnosno poduzetnike samo ako prije svega budu privlačne stanovnicima tih regija, odnosno obrazovanoj radnoj snazi. Ideja o povećanju razvojnog potencijala hrvatskih regija uglavnom se zasniva na ulaganjima u graditeljstvo i modernizaciju tzv. čvrste infrastrukture i na pripremi velikih projekata koji mogu pridonijeti rastu razvojnog potencijala u važnim elementima gospodarskog i socijalnog razvoja poput poslovne infrastrukture, e-komunikacija, turizma, kulture i rekreacijskih usluga.

U svrhu razvoja potencijala (povećanja privlačnosti) hrvatskih regija i jačanja njihove konkurentnosti, podrška regionalnom razvoju bit će usmjerena na korištenje vlastitih resursa (zemljopisnih, prirodnih, sirovina, ljudskih potencijala, tradicije, iskustva, ugleda itd.) i njihovih komparativnih prednosti. Očekuje se da će to pridonijeti rastu nacionalnog gospodarstva kroz diversifikaciju osnove gospodarske aktivnosti i podršku održivom razvoju, dok se istovremeno smanjuju regionalne razlike i depopulacija pogođenih regija.

Cjelokupni prostor Republike Hrvatske prihvatljiv je za cilj Konvergencije (Cilj 1.) Kohezijske politike EU-a jer su obje hrvatske NUTS 2 regije nerazvijene u odnosu na prosjek EU-27. U tom smislu, sve hrvatske županije bit će pozvane sudjelovati u predloženim aktivnostima, također uzimajući u obzir da budući razvoj opće konkurentnosti neće biti moguć bez sudjelovanja najrazvijenijih hrvatskih regija.

Viši stupanj konkurentnosti između ostalog će biti postignut kroz neposrednu podršku MSP-ima kao najvažnijem sredstvu, uz povećanje poslovne podrške za MSP-e koji pružaju „meke“ usluge MSP-ima, uključujući e-poslovanje, kvalitetne usluge poslovnog savjetovanja i obrazovanja za MSP-e, razvijajući specijalističku podršku za poduzetnike s visokim rastom, „meke“ mjere poput promidžbe (izravna strana ulaganja i lokalni ulagači, izvoz, turizam), kao i poticanje istraživanja i razvoja i prijenos u proizvodnju i komercijalizaciju. Tako program bespovratne pomoći za MSP-e predstavlja središnje i najvažnije sredstvo za povećanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva unutar ovog tematskog prioriteta NSRO-a.

MSP-i će se financirati kroz bespovratna sredstva za prijenos i uvođenje novih inovativnih tehnologija, razvoj novih proizvoda, višu kvalitetu proizvodnje, proizvodnju s visokom dodanom vrijednosti i proizvodnju koja je manje zahtjevna za potrošnju energije i sirovina. Neposredna podrška MSP-ima bit će provedena s naglaskom na poticanje ulaganja u aktivnosti usmjerene prema izvozu, jačanje poslovnog sektora kroz provedbu poslovnih start-up inicijativa, omogućavanje inovativnih ekoloških rješenja i optimizaciju energije i efikasnosti izvora, povećanje razina produktivnosti, povećanje ulaganja u društva u proizvodnom sektoru i uvođenje rezultata istraživanja i razvoja u proizvodnju kroz povezivanje poduzetničkog, znanstvenog (obrazovnog) i javnog sektora („trostruki helix“) i povezivanje u interesne asocijacije. Potpora obuhvaća sve vidove konkurentnosti: produktivnost, kvalitetu, privlačnost potrošačima i marketinšku podršku radi pomoći u izlasku na nova tržišta (sa stanovišta prostora i potražnje). Još jedno pitanje koje država uzima u obzir je osiguranje odgovarajućeg sufinanciranja takvih projekata.⁵³ Hrvatsko gospodarstvo usmjereno je prema turizmu pa je MSP-i koji djeluju u sektoru turizma potrebno pružiti posebno osmišljenu i neposrednu podršku. Cilj u području turizma bit će diversifikacija usluga i proširenje turističke ponude s ciljem produljenja turističke sezone i razvoja manje razvijenih turističkih područja.

Podrška proizvodnim ulaganjima i istovremeno stvaranje povoljne klime za poduzetnike i ulagače pruža važne sinergije koje mogu pridonijeti poboljšanju konkurentnosti čak i unutar okvira vrlo kratkog programskog razdoblja.

U pogledu poslovne infrastrukture, brojni objekti već su izgrađeni zahvaljujući nacionalnim sredstvima i sredstvima Europske unije i bez obzira na dodatnu podršku i jednom i drugom, poslovna i turistička infrastruktura je prepoznata kao ključna za smanjenje razlika u razvoju. S obzirom da neki postojeći objekti nisu dovoljno opremljeni, financirat će se i buduće potrebno opremanje.

Investicije u području turizma sufinancirane sredstvima EFRR-a usmjerene su na bolju iskorištenost prirodnih i kulturnih resursa kao i drugog potencijala koji je stvorio čovjek za turistički razvoj, odnosno, usmjerit će se na produljenje turističke sezone i privlačenje turista tijekom cijele godine (u cilju razvoja turizma u kontinentalnim područjima kroz posebne oblike kao što su sastanci, poticaji, konferencije i događaji⁵⁴, lječilišni turizam, planinski turizam, ruralni turizam, aktivni i rekreativni turizam, itd.), kao i na povećanje i poboljšanje strukture stranih posjetitelja. Nastojat će se također poboljšati javna turistička infrastruktura, uključujući infrastrukturu u kulturi i komercijalne objekte (smještaj, slobodno vrijeme, sport, rekreacija,

⁵³ Hrvatski MSP-i imaju ograničene financijske mogućnosti u pogledu sufinanciranja projekata sa 50% ili 60%. Hrvatska vlada će informirati poslovne banke kako bi ih zainteresirala za potencijalno kreditiranje, što bi također moglo biti zanimljivo bankarskom sektoru (na primjer, rizik je smanjen jer se dio projekta financira bespovratnim sredstvima što također znači da se sve potrebne kontrole tako provode u dva navrata).

⁵⁴ eng. MICE - Meetings, Incentives, Conferences, Events

rehabilitacija, zabava, konferencije, itd.) kojima uglavnom upravljaju MSP-i. Konkurentnost hrvatskog turizma bit će stoga podržana i kroz unaprjeđenje turističkih proizvoda (kroz nove objekte i usluge) i intenzivnu promidžbu i marketinške aktivnosti na domaćem i stranim tržištima. Predložene intervencije su potpuno u skladu s Nacrtom Strategije o razvoju hrvatskog turizma i dugoročnom vizijom koja je dio ovog dokumenta.

4.3.4. Poboljšanje učinkovitosti tržišta rada, razvoj ljudskog kapitala i jačanje socijalne uključenosti

---

Pri određivanju strateške podloge za tematski prioritet „poboljšanje učinkovitosti tržišta rada, razvoj ljudskog kapitala i jačanje socijalne uključenosti“, u obzir su uzeti sljedeći elementi: nastavak ranijih inicijativa financiranih sredstvima EU-a kroz CARDS, Phare i posebno kroz pretprijetni instrument IPA, problemi utvrđeni na osnovi socioekonomske analize u poglavlju 3.1.4 ovog dokumenta, prioriteti utvrđeni u nacionalnim strateškim i sektorskim dokumentima i dokumentima Europske unije.

Glavni prioriteti utvrđeni u Okviru za usklađenost strategija 2007. – 2013. i IPA Operativnom programu „Razvoj ljudskih potencijala“ nastaviti će se provoditi u sklopu Europskog socijalnog fonda.

Nekoliko intervencija financiranih sredstvima EU-a proteklih je godina provedeno unutar šireg područja razvoja ljudskih potencijala. Trenutačno je u provedbi nekoliko mjera u okviru Instrumenta za pretprijetnu pomoć. Intervencije planirane u sklopu ovog tematskog prioriteta predstavljaju nastavak OP-a „Razvoj ljudskih potencijala“ programa IPA i u potpunosti su usklađene s Europskom strategijom zapošljavanja, revidiranom Lisabonskom strategijom i nedavno „Europe 2020“. Moguće ih je sažeti u okvir četiri glavna cilja:

- Privući i zadržati više zaposlenih i modernizirati sustave socijalne zaštite;
- Poboljšati prilagodljivost radnika i poduzetnika i fleksibilnost tržišta rada;
- Povećati ulaganje u ljudski kapital kroz bolje obrazovanje i vještine;
- Unaprijediti ulogu civilnog društva u izradi i provedbi politika.

Da bi se osigurala komplementarnost intervencija u sklopu NSRO-a s drugim intervencijama planiranim u Hrvatskoj u ovom području, u obzir su uzete mjerodavne strategije i dokumenti politika EU-a i Hrvatske.

Planirane intervencije su određene na način da ispunjavaju nacionalne razvojne potrebe i potiču sinergijski učinak s mjerama predviđenim u Nacionalnom planu za poticanje zapošljavanja 2011. – 2012. (NPPZ) kao i u Zajedničkoj procjeni politika zapošljavanja (JAP). Usklađene su i sa smjernicama Europske strategije zapošljavanja i općim strateškim smjernicama određenim u uredbama EU-a.

Zaštita zdravlja i sigurnosti na radu još je jedan aspekt kojem treba pristupiti s ciljem produljenja sudjelovanja radno aktivnog stanovništva na tržištu rada. U skladu s mjerodavnim Smjernicama EU-a⁵⁵, „Nacionalni program zaštite zdravlja i sigurnosti na radu za razdoblje od 2009. do 2013. godine“ utvrđuje prioritete za siguran pa time i kvalitetniji rad. To bi trebalo pridonijeti smanjenju broja nesreća na radu i profesionalnih oboljenja te dovesti do poboljšanja zdravlja na dobrobit radne snage.

U pogledu pojma „fleksigurnosti“, odnosno fleksibilnosti uz sigurnost na tržištu rada, Strateški okvir za razvoj 2006. – 2013. utvrđuje preuzimanje obveze za provedbu načela fleksibilnosti i

---

⁵⁵ Direktiva Vijeća 89/391/EEZ od 12. lipnja 1989.

sigurnosti na hrvatskom tržištu rada. Premda postojeći zakoni o zapošljavanju i socijalnom osiguranju u Hrvatskoj koji su trenutno na snazi ne nude modele za provedbu načela fleksibilnosti, načelo fleksibilnosti razvijat će se i promicati do najveće moguće mjere u provedbi ovog programa.

U socijalnom sektoru posebna pozornost će se posvetiti sve nižoj stopi aktivnosti osoba u nepovoljnom položaju kako bi se postigla njihova veća socijalna uključenost i pristup tržištu rada te time smanjio rizik od siromaštva. To se može postići mjerama koje će podržavati njihov pristup izobrazbi i zapošljavanju, kao i poboljšanje kvalitete socijalnih usluga, što je sve u skladu s „Obnovljenom socijalnom agendom: prilike, pristup i solidarnosti u Europi 21. stoljeća“ (COM 2008.) i s postojećim nacionalnim strategijama (kao što je „Zajednički memorandum o socijalnom uključivanju – JIM, Nacionalni akcijski plan za socijalno uključivanje 2011. – 2012., Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2007. – 2015.).

Socijalne usluge imaju sve važniju ulogu u osnaživanju osoba u nepovoljnom položaju i u riziku od socijalne isključenosti i otežanog ulaska na tržište rada, također i iz aspekta usklađivanja radne i obiteljske uloge. Potiče se razvoj mreže alternativnih oblika usluga dostupnih korisnicima u njihovoj zajednici, te usluga koje bolje odgovaraju potrebama različitih korisničkih skupina (uključujući mogućnost izbora), kao i sveobuhvatno širenje mreže usluga u zajednici.

U tom kontekstu, osim poticanja učenika s invaliditetom i onih iz raznih marginaliziranih skupina na upis i ostanak u sustavu obrazovanja poticat će se i programi samozapošljavanja i boljeg pristupa aktivnim mjerama tržišta rada za skupine u nepovoljnom položaju.

Daljnijim razvojem i provedbom Hrvatskog kvalifikacijskog okvira (HKO), koji ugrađuje cijeli proces reforme u obrazovni sustav, promicat će se i važno osiguranje kvalitete na svim razinama obrazovanja. HKO ima posebno značenje za provedbu strategije razvoja strukovnog obrazovanja i Bolonjskog procesa.

Mjere planirane za obrazovni sustav u skladu su s nacionalnim strateškim dokumentima o obrazovanju i osposobljavanju (Strateški plan Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta 2013. – 2015., Strategija razvoja sustava strukovnog obrazovanja u Hrvatskoj 2008. – 2013., Zakon o obrazovanju odraslih (2007.) i Zakon o osiguranju kvalitete u znanosti i visokom obrazovanju (2009.)). Kako bi hrvatsko gospodarstvo bolje odgovorilo na zahtjeve društva zasnovanog na znanju, intervencije u području istraživanja i inovacija poduprijet će suradnju između visokoškolskih institucija, istraživačkih i tehnoloških centara i poslovnih subjekata, te će time poticati prijenos inovacija i tehnologije. Zbog toga je u pripremi novi zakon o visokom obrazovanju i znanosti. Krajem 2012. godine, pokrenuta je inicijativa za izradu nove Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije. Predviđa se da će Strategija biti dovršena do sredine 2013. godine.

Prioritet u razvoju civilnog društva treba staviti na jačanje kapaciteta OCD budući da su one pokretači promjena u javnim politikama na nacionalnoj i lokalnim razinama. Poticanjem programa socijalnog poduzetništva, socijalne ekonomije i socijalnog zapošljavanja te stvaranjem poticajnog zakonodavnog i poreznog okvira za OCD neposredno utječe na smanjenje socijalne isključenosti i posljedično povećanje zapošljivosti. Planirane intervencije su u skladu sa Strateškim smjernicama zajednice EU-a o Kohezijskoj politici kao podrška rastu i zapošljavanju, kao i s nacionalnom Strategijom za stvaranje poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva 2012.-2016.

U sektoru zapošljavanja, Hrvatska predviđa niz kombiniranih intervencija u cilju doprinosa povećanju zapošljivosti pojedinačnih segmenata radne snage. Privlačenje i zadržavanje više

zaposlenih ostvarit će se kroz ulaganje u aktivne mjere i politike zapošljavanja s posebnim naglaskom na najosjetljivije skupine hrvatskog tržišta rada.

Aktivne mjere tržišta rada (AMTR) planirane su prema pojedinačnim problemima i potrebama na regionalnoj i lokalnoj razini. Uz pružanje sigurnosti i savjetovanja za sve tražitelje posla i one kojima prijete nezaposlenost, AMTR trebaju promicati fleksibilnost, prilagodljivost vještina, sigurnost zapošljavanja i veću mobilnost radne snage, sve u cilju povećanja učinkovitog korištenja ljudskih potencijala. Bolje usuglašavanje između obrazovanja i potražnje na tržištu rada smatra se ključnim.

Potpora će se pružiti poslodavcima za otvaranje novih radnih mjesta, kao i za unaprjeđenje poduzetničke kulture. Specifično obrazovanje i osposobljavanje u poduzetništvu koje je posebno usmjereno na nezaposlene i druge marginalizirane skupine stvorit će osnovu za razvoj novih radnih mjesta i šire mogućnosti za profesionalni napredak.

Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) sa svojim regionalnim i lokalnim strukturama glavni je nacionalni posrednik na tržištu rada, pa će stoga kvaliteta i učinkovitost usluga HZZ-a, kao i vještine zaposlenih u HZZ-u, drugim riječima bolji sustav cjeloživotnog usmjeravanja i profesionalnog savjetovanja, osmišljavanje usluga za pojedinačne osobe i unaprjeđenje sustava nadzora rezultata obrazovanja pridonijeti učinkovitosti rada HZZ-a.

4.4. USKLAĐENOST SA STRATEŠKIM SMJERNICAMA ZAJEDNICE O KOHEZIJI 2007. – 2013.

Strateške smjernice Zajednice o Koheziji 2007. – 2013. sadrže niz indikativnih prioriteta EU-a, koje države članice trebaju uzeti u obzir u razvoju područja politika za financiranje sredstvima strukturnih fondova i Kohezijskog fonda. Smjernice ističu glavne točke Kohezijske politike EU-a i Lisabonske strategije i promiču usvajanje politika koje su neposredno povezane s općim ciljevima EU-a.

Prema Smjernicama i u skladu s revidiranom Lisabonskom strategijom, programi sufinancirani kroz Kohezijsku politiku trebaju nastojati biti usmjereni na resurse sljedeća tri prioriteta:

- Poboljšanje privlačnosti država članica, regija i gradova unaprjeđenjem pristupačnosti, osiguranjem odgovarajuće kvalitete i razine usluga, te očuvanjem njihova okolišnog potencijala;
- Poticanje inovacija, poduzetništva i rasta gospodarstva znanja kroz kapacitete istraživanja i inovacija, uključujući nove informacijske i komunikacijske tehnologije i
- Otvaranje većeg broja i boljih radnih mjesta privlačenjem više ljudi u zapošljavanje kroz poduzetništvo, unaprjeđenje prilagodljivosti radnika i poduzetnika i povećanje ulaganja u ljudski kapital.

Smjernicama se nastoji osigurati usklađenost između povezanih ciljeva rasta i agende za radna mjesta i prostornu koheziju.

Usklađenost Strateških smjernica Zajednice ispituje se i u odnosu na tematske prioritete NSRO-a i prema strukturi OP-a, kako je prikazano u matrici usklađenosti prikazanoj u Tablici 4-2. Opširnija analiza predstavljena je u pojedinačnim operativnim programima.

TABLICA 4-2: Usklađenost sa Strateškim smjernicama Zajednice o Koheziji 2007. – 2013.

Podrška Strateških smjernica Zajednice o Koheziji po OP-ima NSRO-a	Operativni programi			
	OP „Promet“	OP „Okoliš“	OP „Regionalna konkurentnost“	OP „Razvoj ljudskih potencijala“
	EFRR	KF	EFRR	ESF
1.1. Smjernica: Učiniti Europu i njene regije atraktivnim mjestima za ulaganje i rad				
1.1.1. Proširiti i poboljšati prometnu infrastrukturu	++		+	
1.1.2. Jačati sinergije između zaštite okoliša i rasta	+	++	+	
1.1.3. Rješavati intenzivno korištenje tradicionalnih izvora energije u Europi	+	++		
1.2. smjernica: Unaprijediti znanje i inovativnost za rast				
1.2.1. Povećati i bolje usmjeriti ulaganje u istraživanje i razvoj			++	+
1.2.2. Omogućiti inovativnost i promicati poduzetništvo	+	+	++	++
1.2.3. Promicati informacijsko društvo za sve			++	+
1.2.4. Poboljšati pristup financiranju			+	+
1.3. smjernica: Stvaranje više i boljih radnih mjesta				
1.3.1. Privući i zadržati više osoba na tržištu rada i modernizirati sustave socijalne zaštite				++
1.3.2. Poboljšati prilagodljivost radnika i poduzeća i fleksibilnost tržišta rada				++
1.3.3. Povećati ulaganja u ljudski kapital kroz bolje obrazovanje i vještine				++
1.3.4. Upravni kapacitet	++	++	++	++
1.3.5. Pomoći u održava-nju zdrave radne snage			+	++

++ *Izravan doprinos*

+ *Neizravan doprinos*

Kako je prikazano u gornjoj matrici usklađenosti (Tablica 4-2), razvojna strategija NSRO-a u potpunosti je usklađena sa Strateškim smjernicama Zajednice za Koheziju, koje su sve podržane kroz tematske i prostorne prioritete i navedene u pojedinačnim OP-ima.

4.5. ISKUSTVO IZ PROŠLOG I TEKUĆEG PROGRAMSKOG RAZDOBLJA

Od 2007. godine na ovamo, integrirani Instrument pretpristupne pomoći (IPA) zamijenio je sve prethodne instrumente financiranja (PHARE, ISPA, SAPARD) pružajući jedinstven okvir za pomoć EU-a do pristupanja. Kod predlaganja ulaganja za financiranje kao i načina provedbe, Hrvatska uzima u obzir prethodno stečena iskustva u upravljanju fondovima EU-a tijekom pretpristupnog razdoblja što se sažeto može prikazati kako slijedi:

1. Programiranje pomoći je proces kroz koji se vizija strateškog razvoja treba kombinirati s učinkovitim financijskim planiranjem, što znači da bi određivanje prioriteta područja intervencija EU-a trebalo povezati s dugoročnim nacionalnim politikama i proračunskim planiranjem, kao i sa zahtjevima koji proizlaze iz članstva u EU, prije svega onima koji su povezani s direktivama koje zahtijevaju visoka ulaganja. Za to je potrebna pozornost i predanost najviših državnih dužnosnika i uključivanje partnera iz nevladinog sektora. Iskustvo u provedbi programa ISPA i IPA, posebno u sektoru okoliša, dokazalo je važnost postupka procjene utjecaja na okoliš (PUO) i aktivnog kao i pravovremenog uključivanja javnosti u pojedinačne postupke. Također je važno osigurati pravovremenu komunikaciju s dionicima koji formalno nisu dio struktura koje upravljaju programom – poglavito tijelima na lokalnoj razini i predstavnicima organizacija civilnoga društva – kako bi se izbjeglo moguće protivljenje provedbi pojedinog projekta nakon formalnog odobrenja određenog operativnog programa. Ta pitanja rješavaju se tijekom izrade instrumenata Kohezijske politike i operativnih programa kroz sustavnu koordinaciju sa svim mjerodavnim dionicima, uzimajući u obzir i postupak strateške procjene utjecaja na okoliš.
2. Nedovoljno pripremljena lista projekata prepreka je za efikasno korištenje pomoći, posebno u sektorima okoliša i prometa, koji uključuju velike infrastrukturne projekte. To se podjednako odnosi kako na pripremu prijave za velike projekte tako i na pripremu natječajne dokumentacije. Zbog toga je priprema dostatnih, dobro osmišljenih i zrelih projekata od ključne važnosti za osiguranje korištenja pomoći EU-a na pravovremen i tehnički prihvatljiv način. Uzimajući u obzir dosta kratko vremensko razdoblje koje Hrvatska ima na raspolaganju za provedbu programa u okviru postojeće Financijske perspektive (druga polovina 2013. godine), veliki infrastrukturni programi (OP „Okoliš“ i OP „Promet“) dat će prednost onim područjima u kojima će veliki infrastrukturni projekti biti spremni za pokretanje odmah nakon pristupanja, uz uvjet da sve strukture za sufinanciranje budu pripremljene prije podnošenja takvih projekata na odobrenje. Osim toga, određivanje prioriteta među zrelim projektima značajno će pridonijeti bržem i transparentnijem ugovaranju. U tom cilju, pomoć u pripremi projekata također će biti dostupna potencijalnim podnositeljima zahtjeva kroz pojedinačne operacije u okviru OP-a.
3. Hrvatska je uspješno provela akreditaciju svojih nacionalnih institucija za upravljanje pretpristupnim programima Phare, ISPA i IPA te djeluje u decentraliziranom okruženju bez ex ante kontrole Delegacije EU-a. Međutim, uspostava sustava upravljanja za pretpristupne programe pokazala se vremenski zahtjevnim i složenim procesom te je zahtijevala usklađivanje nacionalnih postupaka sa zahtjevima i pravilima EU-a. Provedba programa IPA krenula je nešto kasnije zbog činjenice da je velik dio vremena potrošen na proces akreditacije. S obzirom da je Republika Hrvatska postala članicom Europske unije pred sam kraj postojeće Financijske perspektive (2007. - 2013.) te da si ne može dopustiti dugotrajan postupak ocjene usklađenosti, nije bitno povećan broj novih institucija uključenih u upravljanje operativnim programima SKF-a. S obzirom na to, te što institucije koje nose akreditaciju IPA-e upravljaju pretpristupnim programima bez ex ante kontrole, odnosno po dovršetku procesa akreditacije EDIS, postupak ocjene dosljednosti trebao bi biti lakši.

4. Administrativna sposobnost od ključnog je značaja za efikasno i učinkovito korištenje fondova. Iskustvo s istovremenim upravljanjem CARDS-om, Phareom, ISPA-om i IPA-om te priprema za strukturne i Kohezijski fond dokazao je da je Hrvatskoj potreban veći broj stručnih i motiviranih zaposlenika ako želi uspješno provesti operativne programe, istovremeno upravljajući preostalom pretpristupnom pomoći u prvim godinama nakon pristupanja. Kapaciteti se sporo razvijaju na svim razinama, kako onim horizontalnim tako i vertikalnim, uvodeći razvoj administrativne sposobnosti u svakodnevnom radu jer ključ uspjeha leži u sustavima i strukturama primjenjivim i na programe EU-a i na nacionalne programe, odnosno potpunu usklađenost postupaka. Osim toga, ovim pitanjem bave se strategije organizacijskog razvoja, koje upravo pripremaju buduća upravljačka tijela i tijela s nadležnostima od zajedničkog značaja. Tim će se pitanjem baviti i kroz sustavnu obuku i mjere izgradnje sposobnosti u okviru prioriternih osi tehničke pomoći pojedinih operativnih programa. Podrobnije informacije o načinu na koji će se rješavati administrativna sposobnost možete naći u posebnom poglavlju koje se bavi ovom temom.
5. U pogledu povećanja kapaciteta na lokalnoj i regionalnoj razini, posebnu pažnju treba posvetiti promidžbi, mjerama informiranja javnosti i širenju informacija svim glavnim dionicima, ali i široj javnosti. S tim u vezi, nedavno pripremljena Nacionalna komunikacijska strategija za strukturne instrumente u Republici Hrvatskoj 2007. – 2013. ima za cilj senzibiliziranje javnosti i mogućih korisnika o mogućnostima financiranja uz razvijanje administrativnog kapaciteta za učinkovitu komunikaciju o korištenju strukturnih instrumenata EU-a, jer će apsorpcija u konačnici ovisiti o kapacitetu potencijalnih korisnika projekata, posebno u slučaju operacija poput programa dodjele bespovratnih sredstava u okviru ESF-a i EFRR-a, koji moraju biti dobro informirani i sposobni pripremiti i provoditi kvalitetne projekte na učinkovit i djelotvoran način. Programi dodjele bespovratnih sredstava u okviru pretpristupnih instrumenata pridonijeli su sposobnosti potencijalnih podnositelja prijave za dodjelu bespovratnih sredstava da pripreme kvalitetne prijave. U okviru Instrumenta za pretpristupnu pomoć, naglasak je stavljen na izgradnju sposobnosti potencijalnih podnositelja prijave kroz brojne treninge i radionice, posebno u okviru Operativnog programa „Razvoj ljudskih potencijala“. No zbog većih financijskih sredstava koja su dostupna za provedbu operacija u okviru strukturnih fondova, potrebno je podržati nastojanja da se ojačaju sposobnosti potencijalnih prijavitelja.

5. OPERATIVNI PROGRAMI

Ciljevi NSRO-a bit će provedeni kroz četiri nacionalna Operativna programa:

- Operativni program „Promet“,
- Operativni program „Okoliš“,
- Operativni program “Regionalna konkurentnost”,
- Operativni program “Razvoj ljudskih potencijala”.

Operativni programi neposredno i posredno pridonose četirima tematskim prioritetima i trima strateškim ciljevima NSRO-a te stoga pružaju podršku ostvarivanju općeg cilja NSRO-a.

5.1. OPERATIVNI PROGRAM „PROMET“

Operativni program „Promet“ uključuje tri prioritetne osi:

Prioritetna os 1.: Modernizacija željezničke infrastrukture i priprema projekata u sektoru prometa,

Prioritetna os 2.: Unaprjeđenje sustava unutarnje plovidbe,

Prioritetna os 3.: Tehnička pomoć.

Cilj prioritetne osi 1. je nadogradnja hrvatske željezničke mreže na TEN-T koridorima i regionalne i prigradske željezničke mreže. Mjere u sklopu ove prioritetne osi usmjerit će se na nadogradnju dionica pruge TEN-T koridora koje prolaze kroz Hrvatsku, odnosno Vb i X i u manjem stupnju na nadogradnju regionalne/prigradske željezničke mreže. Također, cilj je i priprema i izrada projekata koji će biti provedeni u idućem programskom razdoblju, pod uvjetom da predmetni projekti nisu projekti željeznice ili unutarnjih plovnih puteva na TEN-T mreži. Prioritetnu os sufinancirat će EFRR.

Cilj prioritetne osi 2. je unaprijediti sustav unutarnjih plovnih putova u Hrvatskoj uspostavom uvjeta za sigurnu i pouzdanu unutarnju plovidbu, osiguravajući da vodni putovi ispunjavaju najmanje plovne zahtjeve i ulaganjima u luke. Glavna zadaća u okviru ove prioritetne osi je priprema i izrada projekata koji će biti provedeni u idućem programskom razdoblju a koji su u skladu s prethodno navedenim ciljem. Prioritetnu os sufinancirat će EFRR.

Prioritetna os 3. pruža podršku upravljanju i provedbi OP-a. Prioritetnu os sufinancirat će EFRR.

5.2. OPERATIVNI PROGRAM „OKOLIŠ“

Operativni program „Okoliš“ uključuje tri prioritetne osi:

Prioritetna os 1.: Razvoj infrastrukture za gospodarenje otpadom radi uspostave cjelovitog sustava gospodarenja otpadom u Hrvatskoj,

Prioritetna os 2.: Zaštita vodnih resursa Hrvatske kroz poboljšanje sustava vodoopskrbe te integriranog sustava upravljanja otpadnim vodama,

Prioritetna os 3.: Tehnička pomoć.

Glavni cilj Prioritetne osi 1. je pružiti potporu razvoju cjelovitog sustava gospodarenja otpadom kroz ulaganja u infrastrukturu gospodarenja otpadom, izgradnju odnosno obnovu objekata i pružanje potpore u pripremi i izradi projekata u tom sektoru. Mjere u sklopu ove prioritetne osi bit će usmjerene na uspostavu novih centara za gospodarenje otpadom na

županijskim i regionalnim razinama i sanaciju lokaliteta visoko onečišćenih otpadom, odnosno postojećih odlagališta i žarišta. Prioritetnu os sufinancirat će Kohezijski fond.

Glavni cilj Prioritetne osi 2. je unaprijediti infrastrukturu komunalnih voda i povezanih usluga kroz ulaganja u izgradnju odnosno obnovu objekata i pružanje podrške u pripremi i izradi projekata u tom sektoru. Mjere u sklopu ove prioritetne osi bit će usmjerene na uspostavu suvremenih sustava i mreža vodoopskrbe i izgradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda za otpadne vode iz domaćinstava i industrije te nadgradnju kanalizacijske mreže. Prioritetnu os će sufinancirati Kohezijski fond.

Cilj Prioritetne osi 3. je omogućiti učinkovito i djelotvorno upravljanje operativnim programom, jačanje administrativne sposobnosti i pripreme za iduće programsko razdoblje. Prioritetnu os će sufinancirati Kohezijski fond.

5.3. OPERATIVNI PROGRAM „REGIONALNA KONKURENTNOST“

Operativni program „Regionalna konkurentnost“ uključuje tri prioritetne osi:

- Prioritetna os 1.: Razvoj i unaprjeđenje regionalne infrastrukture i jačanje atraktivnosti regija,
- Prioritetna os 2.: Jačanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva,
- Prioritetna os 3.: Tehnička pomoć.

Prioritetna os 1. usmjerena je na uspostavu i razvoj javne infrastrukture, odnosno poslovne i turističke infrastrukture radi povećanja atraktivnosti hrvatskih regija i poticanja gospodarskog rasta i otvaranja radnih mjesta. Ulaganja će biti usmjerena na poboljšanje učinkovitosti, kapaciteta, kvalitete i atraktivnosti postojećih poslovnih zona, novih i postojećih poslovnih inkubatora i ostalu poslovnu podršku subjektima koji okupljaju male i srednje poduzetnike i pružaju im usluge te povećanju infrastrukturnog kapaciteta što vodi do povećanja djelatnosti u turizmu. Također, ova prioritetna os će isto tako biti usmjerena na pripremu velikih infrastrukturnih projekata od regionalnog značaja i međuregionalne važnosti čiji su cilj specifične potrebe regionalnog razvoja. Prioritetnu os će sufinancirati EFRR.

Cilj Prioritetne osi 2. je pružiti bolju podršku razvoju konkurentnosti MSP-a kroz pomoć održivom rastu produktivnosti, jačanje MSP-a i njihove sposobnosti za natjecanje na međunarodnim tržištima i poboljšanje glavnih elemenata koji osiguravaju pozitivnu poslovnu klimu kao način povećanja regionalne konkurentnosti i bržeg gospodarskog rasta. Ova Prioritetna os također ima za cilj poboljšati opću konkurentnost hrvatskog gospodarstva kroz poboljšanje uvjeta za inovativnost u javnom sektoru istraživanja, razvoja i inovacija te time poduprijeti nastanak izvora novih ideja i tehnoloških rješenja koja čine osnovu za gospodarski rast i uspostavu konkurentnog gospodarstva te će pružiti potporu stvaranju i rastu tehnologije kao i malog i srednjeg poduzetništva zasnovanog na znanju. Prioritetnu os će sufinancirati EFRR.

Cilj Prioritetne osi 3. je osigurati mehanizam podrške za upravljanje OP-em, učinkovitu provedbu kao i pripremu dokumentacije za iduće programsko razdoblje. Prioritetnu os će sufinancirati EFRR.

5.4. OPERATIVNI PROGRAM „RAZVOJ LJUDSKIH POTENCIJALA“

Operativni program „Razvoj ljudskih potencijala“ uključuje pet prioriternih osi:

- Prioritetna os 1.: Podrška pristupu održivom zapošljavanju i prilagodljivost radne snage,
- Prioritetna os 2.: Jačanje socijalnog uključivanja i integracije osoba u nepovoljnom položaju,
- Prioritetna os 3.: Jačanje ljudskog kapitala u obrazovanju, istraživanju i razvoju,
- Prioritetna os 4.: Tehnička pomoć,
- Prioritetna os 5.: Jačanje uloge civilnog društva za bolje upravljanje.

Cilj Prioritetne osi 1. je postići stalan rast stope zapošljavanja kao i razvoj učinkovitijeg i djelotvornijeg tržišta rada kao osnovnog preduvjeta konkurentnog gospodarstva. Pojedinačni ciljevi ove prioriternne osi su: smanjiti postojeću nezaposlenost i „opasnost“ od nove nezaposlenosti te također promicati ponovno uključivanje nezaposlenih kroz podršku planiranju i provedbi kako aktivnih tako i pasivnih mjera na tržištu rada koje su usmjerene na specifične uvjete hrvatskog tržišta rada, pružiti podršku razvoju kapaciteta hrvatskih javnih institucija u području zapošljavanja kroz podizanje kvalitete usluge koju pruža Hrvatski zavod za zapošljavanje i povećati prilagodljivost malog i srednjeg poduzetništva i obrta kroz pružanje osnovnog stručnog poduzetničkog znanja i vještina kako zaposlenih tako i vlasnika poduzeća odnosno obrta. Prioritetnu os će sufinancirati ESF.

Cilj Prioritetne osi 2. je jačati socijalnu uključenost skupina u nepovoljnom položaju i osobama s posebnim potrebama. Glavni cilj intervencija u sklopu ove prioriternne osi je promicati socijalnu uključenost kroz pružanje podrške pristupu zapošljavanju kao i pristupu obrazovanju osobama u nepovoljnom položaju i skupinama s posebnim potrebama. Ova prioriterna os istovremeno će pružati podršku razvoju socijalnih usluga i kapaciteta pružatelja tih usluga u borbi protiv socijalne isključenosti i siromaštva radi poboljšanja prilika za zapošljavanje i prilika za usklađivanje profesionalnog i obiteljskog života. Nadalje, prioriterna os namjerava poboljšati socijalnu uključenost u obrazovne institucije za osobe u nepovoljnom položaju i pružiti podršku za sve potrebne intervencije u obrazovnom sustavu kako bi se podržale potrebe svih skupina i osigurale jednake mogućnosti za obrazovanje i ista kvaliteta obrazovanja za sve skupine u društvu. Prioritetnu os će sufinancirati ESF.

Prioritetna os 3. namijenjena je unaprjeđenju ljudskog kapitala u obrazovanju i u istraživanju i razvoju. Kvaliteta obrazovnih usluga unaprijedit će se kroz provedbu reformi zasnovanih na strategijama i poduprijet će se daljnje intervencije usmjerene poboljšanju kvalitete i učinkovitosti obrazovnog sustava i njegovog usklađivanja s potrebama tržišta rada, a s ciljem osiguravanja visoko kvalificirane i prilagodljive radne snage. Uključene intervencije dodatno će razviti Hrvatski kvalifikacijski okvir u svrhu podrške konceptu cjeloživotnog učenja. I na kraju, podrška će se pružiti umrežavanju aktivnosti između visokoškolskih institucija, istraživačkih i tehnoloških centara i poduzetnika. Prioritetnu os će sufinancirati ESF.

Prioritetna os 4. obuhvaća sve potrebne aktivnosti za upravljanje, programiranje, evaluaciju i širenje informacija i informiranje javnosti o OP-u kao i pružanje svih potrebnih znanstvenih i tehničkih znanja za pripremu idućeg programskog razdoblja. Prioritetnu os će sufinancirati ESF.

Namjera Prioritetne osi 5. je jačanje uloge civilnog društva za bolje upravljanje kroz povećanje kvalitete socijalnog dijaloga kao i pružanje podrške i jačanje organizacija civilnog društva za socioekonomski rast i demokratski razvoj. Prioritetnu os će sufinancirati ESF.

5.5. KOMPLEMENTARNOSTI I RAZGRANIČENJE

5.5.1. Koordinacija između Operativnih programa

Intervencije predviđene kroz svaki od četiri OP-a međusobno se nadopunjuju i čine jedinstven sustav koji pridonosi trima strateškim ciljevima NSRO-a:

- Konkurentno gospodarstvo zasnovano na integraciji tržišta, institucionalnim reformama i održivom razvoju,
- Poboljšanje okruženja za otvaranje radnih mjesta i zapošljivost
- Uravnotežen regionalni razvoj i poboljšanje uvjeta života.

Operativni programi su pripremljeni tako da međusobno nadopunjuju mjere predviđene za svaki od njih jer je ostvarenje sva četiri sektora zajedno (promet, okoliš, regionalna konkurentnost i razvoj ljudskih potencijala) preduvjet za postizanje održivog razvoja.

Strateški ciljevi NSRO-a koriste sinergije između OP-a koji se sufinanciraju kroz različite strukturne fondove i Kohezijski fond (EFRR, ESF i KF). Moguće je utvrditi sljedeće vrste sinergija:

1. Mjere predviđene u sklopu OP-a „Promet“ dopunjuju ostale OP-e na način da posredno pridonose osiguranjem bolje povezanosti i komunikacije. Razvoj osnovne infrastrukture važan je preduvjet za gospodarski razvoj, povećanje produktivnosti ulaganja i poduzetničkih aktivnosti. Kao takav, OP „Promet“ dopunjuje OP „Regionalna konkurentnost“ na način da će ta ulaganja stvoriti prilike za povećanje privlačnosti regija i pridonijeti razvoju gospodarske aktivnosti.
2. Sektor prometa ima velik utjecaj na okoliš. Dva prioriteta OP-a „Promet“ nadopunjuju pitanja okoliša, tako da je usmjerenost prema promicanju višemodalnog prometa i prelazak s modaliteta cestovnog prometa koji onečišćuje na modalitete željezničkog i riječnog prometa koji uzrokuju manje onečišćenje i energetski su učinkoviti. Usprkos tome, preklapanja s OP-em „Okoliš“ nema.
3. OP „Okoliš“ dopunjuje OP „Regionalna konkurentnost“ na način da poboljšava osnovnu komunalnu infrastrukturu, što je preduvjet za gospodarski razvoj, privlačenje investicija i podizanje kvalitete života. Ta dva OP-a se nadopunjuju, uz razliku u vrstama investicija i ciljanim korisnicima; dok je OP „Regionalna konkurentnost“ više usmjeren na privatni sektor, OP „Okoliš“ se bavi pružanjem javnih komunalnih usluga. Kriteriji razgraničenja zasnivaju se na vrstama investicija i krajnjim korisnicima.
4. Moguće je utvrditi usku komplementarnost između Prioritetne osi 2. OP-a „Regionalna konkurentnost“ i Prioritetne osi 1. OP-a „Razvoj ljudskih potencijala“. OP „Regionalna konkurentnost“ pruža neposrednu podršku uspostavi MSP-a kroz sufinanciranje ulaganja u inovativne tehnologije, razvoj novih proizvoda, kvalitetniju proizvodnju, novu opremu, graditeljstvo i promidžbene aktivnosti. Međutim, za razliku od OP-a „Razvoj ljudskih potencijala“, osigurat će pomoć u unaprjeđenju općih vještina poduzetnika samo do ograničene mjere, kao što su to, na primjer, vještine potrebne za uporabu nove opreme. Operacije OP-a „Razvoj ljudskih potencijala“ usmjerene su na unaprjeđenje opće razine poduzetničkih vještina kroz osiguranje takvih obuka, posebno kada prijete ozbiljna opasnost od nezaposlenosti zbog neodgovarajućih znanja i vještina. Podrška će se pružiti i start-upovima, prvenstveno kao sredstvo podrške samozapošljavanju. OP „Regionalna konkurentnost“ jasno je usmjeren samo prema onim MSP-ima koji su osnovani i posluju te će također biti usmjeren na usluge financijskog savjetovanja za MSP-e kao način razvoja ovog tržišnog sektora usluga u Hrvatskoj. Kriteriji razgraničenja zasnovani su na različitim vrstama pruženih potpora.

5. Prioritetna os 3. OP-a „Razvoj ljudskih potencijala“ dopunjuje Prioritetnu os 3. OP-a „Regionalna konkurentnost“. OP „Razvoj ljudskih potencijala“ namijenjen je osiguranju bespovratnih sredstava u području istraživanja za mlade znanstvenike kao i osiguranju bolje međusektorske suradnje i prijenosa znanja i vještina, dok je OP „Regionalna konkurentnost“ namijenjen osiguranju sufinanciranja za aktivnosti istraživanja i razvoja i prijenosa tehnologije, kao i infrastrukture za istraživanje i razvoj, što je preduvjet za ulaganja u razvoj ljudskih potencijala.

Prethodno navedena područja razgraničenja su indikativna te će se detaljnije odrediti unutar Operativnih programa. Tablica u Dodatku 3. sadrži dodatne podatke o pitanjima komplementarnosti i razgraničenja po područjima intervencija koje obuhvaćaju četiri operativna programa.

5.5.2. Koordinacija s IPARD-om i EFR-om

Strategija ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2008. – 2013. i Nacionalni strateški plan razvoja ribarstva 2007. – 2013. (NSP) predstavljaju dva programska dokumenta koji opisuju strategije Republike Hrvatske za razvoj poljoprivrednog sektora i ruralnih područja, kao i sektor ribarstva i ribarskih područja.

Provode se kroz program IPARD 2007. – 2013. i Operativni program za ribarstvo 2007. – 2013. (sufinanciran iz Europskog fonda za ribarstvo, EFR).

IPARD će se nastaviti i u 2013. nakon pristupanja Republike Hrvatske EU, prema odredbama iz Dodatka IV. Ugovora o pristupanju, koji utvrđuje privremene dodatne mjere ruralnog razvoja za Hrvatsku.

Strategija i ciljevi programskih dokumenata i dva odnosna OP-a u potpunosti su usklađeni i komplementarni s NSRO-om i s četiri OP-a koji će se financirati iz strukturnih i Kohezijskog fonda tijekom 2013. godine.

Program IPARD pruža podršku za mjere održivog razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja unutar utvrđenih prioriteta područja. Utvrđena razvojna prioritetna područja IPARD-a su sljedeća:

- Prioritetna os 1.: Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedba standarda Zajednice
- Prioritetna os 2.: Pripremne mjere za provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja
- Prioritetna os 3.: Razvoj ruralnog gospodarstva.

Te tri prioritetne osi usmjerene su na gospodarski razvoj pojedinih pod-sektora odnosno prate prostorni pristup. Opći ciljevi programa IPARD također su povezani s popratnom diversifikacijom gospodarskih aktivnosti, razvojem malog i srednjeg poduzetništva i zaštitom okoliša, na način koji je posebno komplementaran s OP-em „Regionalna konkurentnost“ i OP-em „Okoliš“. Između IPARD-a i operativnih programa obuhvaćenim NSRO-om utvrđene su sljedeće vrste sinergija:

1. U pogledu ulaganja u području gospodarenja otpadom, Prioritetna os 1. OP-a „Okoliš“ predviđa ulaganja u centre za gospodarenje otpadom. Manji projekti u području gospodarenja otpadom u ruralnim mjestima usmjereni na vlastite potrebe poljoprivrednih gospodarstava mogući su unutar programa IPARD, čime dopunjuju ciljeve OP-a „Okoliš“.
2. Između Prioritetne osi 2. OP-a „Okoliš“ i IPARD mjere 301 „Poboljšanje i razvoj ruralne infrastrukture“ u pogledu odvodnje i prerade otpadnih voda. Program IPARD

omogućuje manja ulaganja u izgradnju odnosno obnovu sustava odvodnje odnosno uređaja za preradu otpadnih voda u ruralnim mjestima, ali samo za jedinice lokalne samouprave s manje od 10.000 stanovnika koje nisu uključene u OP „Okoliš“. Mjera 2.2 u OP-u „Okoliš“ primjenjuje se za aglomeracije čiji je broj stanovnika veći od 2.000 (što odgovara više od 37.000 stanovnika), što znači da oba programa podupiru slične aktivnosti ali za različite prihvatljive korisnike. U tom pogledu treba također napomenuti da je mjera 301 programa IPARD u Hrvatskoj trenutno u provedbi i da Vodič za podnositelje prijedloga projekata navodi sve prihvatljive općine i gradove s manje od 10.000 stanovnika što dodatno smanjuje mogućnost preklapanja između programa. Kriteriji razgraničenja se zasnivaju na broju stanovnika u području (odnosno jedinica lokalne samouprave). Dodatno razgraničenje može se utvrditi kao razina odobrenog financiranja koja je u slučaju programa IPARD manje od 1 milijun eura po projektu za razliku od OP-a „Okoliš“.

3. U okviru Prioritetne osi 2. OP-a „Regionalna konkurentnost“ osigurat će se neposredna podrška MSP-ima u turizmu za ulaganja u imovinu povezanu s građenjem, modernizacijom i nadgradnjom smještajnih i pratećih objekata, mjera koja bi trebala povećati konkurentnost sveukupnog sektora turizma.

Mjera IPARD-a 302 „Diversifikacija i razvoj ruralnih gospodarskih aktivnosti“ pruža podršku za ruralni turizam te je prije svega usmjerena na razvoj i diversifikaciju ruralnih aktivnosti za mikro MSP-e dok je naglasak stavljen na mala turistička gospodarstva odnosno poljoprivrednike i proizvođače poljoprivrednih i drugih seoskih proizvoda koji se osim toga bave i turizmom kao dodatnom gospodarskom djelatnosti radi plasmana svojih proizvoda neposredno krajnjem kupcu i povećanja kvalitete životnog standarda i života u ruralnim područjima. Bavi se samo ruralnim područjima (odnosno samo podnositelji zahtjeva i projekti u takvim područjima su prihvatljivi za financiranje), u skladu s mjerodavnim nacionalnim propisima koji određuju takva područja. Razgraničenje za sličnu vrstu mjera zasniva se na kombinaciji prostorno-zemljopisnih, gospodarskih i administrativnih kriterija povezanih s područjem, vrstom i veličinom projekata.

Prethodno su navedena indikativna područja razgraničenja koja će detaljnije biti određena u Operativnim programima. Tablica u Dodatku 3. sadrži dodatne podatke o komplementarnosti između OP-a i IPARD-a.

Strategija koju predlaže OP za ribarstvo zasniva se na elementima NSP-a i ciljevima iz članka 4. Uredbe o EFR-u. Opći cilj OP-a za ribarstvo je postizanje konkurentnog, modernog i dinamičnog sektora ribarstva i akvakulture putem održivog korištenja resursa. Financijska sredstva će se koristiti za postizanje sljedećih ciljeva:

- Uspostavu održive ravnoteže između ribolovnog kapaciteta i raspoloživih resursa;
- Modernizaciju i povećanje proizvodnje te jačanje konkurentnosti akvakulture;
- Unaprjeđenje sustava podrške administraciji i sektoru za korištenje strukturne potpore.

Republika Hrvatska namjerava provesti 5 mjera iz 3 osi OP-a za ribarstvo uključujući tehničku pomoć. EFR Prioritetna os 1. predviđa sredstva za prilagodbu ribarske flote. Republika Hrvatska planira provoditi mjere privremene i trajne obustave ribolovnih aktivnosti. Sredstva EFR Prioritetne osi 2. prvenstveno su namijenjena akvakulturi, preradi i marketingu proizvoda ribarstva i akvakulture. S obzirom da su prerada i trženje proizvoda djelomično obuhvaćeni još jednim izvorom financiranja (IPARD-om), planiraju se provoditi samo mjere proizvodnih ulaganja u akvakulturi i vodeno-okolišne mjere. No ovdje tek treba odrediti točne linije razgraničenja između Mjere 2.1 „Proizvodna ulaganja u akvakulturu“ i Prioritetne osi 2. OP-a „Regionalna konkurentnost“ u okviru kojih će se pružiti neposredna podrška proizvodnim ulaganjima za MSP-e (razmjer i proračun projekata, vrsta krajnjih korisnika, priroda i pojedinačni ciljevi projekata su u razmatranju). EFR Prioritetna os 5. će se koristiti za potporu sustavu upravljanja i organizacije dionika uključenih u provedbu aktivnosti EFR-a

(npr., za podizanje razine informiranosti i obuke u cilju povećanja razine znanja o strukturnoj politici u ribarstvu), ovdje pak ne postoji rizik od preklapanja.

Sektorski prioriteti dvaju programa (programa IPARD i OP-a za ribarstvo) imaju za cilj poboljšanje konkurentnosti odnosnih sektora i pridonose općem cilju NSRO-a a to je ubrzati gospodarski rast i poticati zapošljavanje u cilju postizanja stvarne konvergencije, kao i tri strateška cilja NSRO-a.

6. FINANCIJSKI PLAN

6.1. FINANCIJSKE ALOKACIJE

U tablici 6-1 prikazana je raspodjela 438,2 milijuna eura po fondovima i po Operativnim programima u 2013. godini

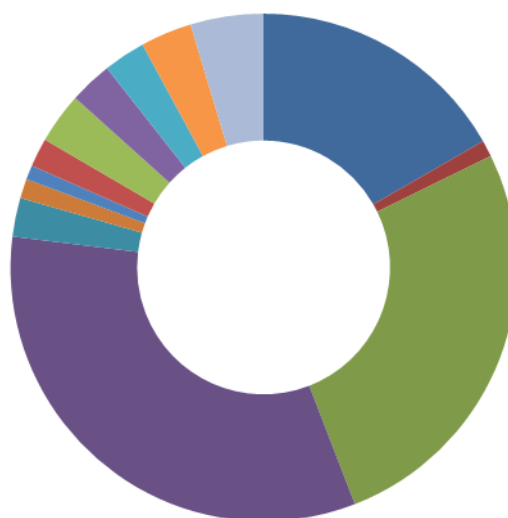
TABLICA 6-1: Indikativne financijske alokacije po fondovima i po OP-ima (u eurima)

OPERATIVNI PROGRAM	FOND	Indikativni iznos
PROMET	EFRR	120.000.000,00
OKOLIŠ	KF	149.800.000,00
REGIONALNA KONKURENTNOST	EFRR	108.400.000,00
RAZVOJ LJUDSKIH POTENCIJALA	ESF	60.000.000,00
UKUPNO NSRO		438.200.000,00

Slika 6-1 prikazuje podjelu alociranog iznosa prema temama kako su uređene Dodatkom II. Uredbe Komisije (EZ) br. 1828/2006.

SLIKA 6-1: Podjela prema temama

	Zaštita okoliša i sprječavanje rizika	32,82%
	Promet	26,36%
	Istraživanje i tehnološki razvoj (ITR), inovacije i poduzetništvo	16,71%
	Tehnička pomoć	4,66%
	Jačanje institucionalnog kapaciteta na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini	3,28%
	Poboljšanje socijalne uključenosti osoba kojima je otežan pristup tržištu rada	3,24%
	Unaprjeđenje ljudskog kapitala	2,74%
	Mobilizacija za reforme u područjima zapošljavanja i uključivanja	2,68%
	Turizam	2,47%
	Poboljšanje pristupa zapošljavanju i održivosti	1,83%
	Kultura	1,24%
	Informacijsko društvo	1,05%
	Povećanje prilagodljivosti radnika i tvrtki, poduzeća i poduzetnika	0,91%

6.2. PREDVIĐENI IZDACI PREMA LISABONSKOJ STRATEGIJI

Tablica 6-2 sažeto prikazuje procijenjenu indikativnu alokaciju sufinanciranja EU-a po kategorijama intervencija koje pridonose Lisabonskoj strategiji, prema Dodatku IV. Uredbe 1083/2006 te također u postocima prikazuje doprinos svake oznake formiranju ukupne indikativne alokacije NSRO-a.

TABLICA 6-2: Indikativne alokacije sufinanciranja EU-a po kategoriji intervencije koje pridonose Lisabonskoj strategiji

OZNAKA	OPIS KATEGORIJE INTERVENCIJE S DOPRINOSOM LISABONSKOJ STRATEGIJI („OZNAKE PREDVIĐANJA”)	NSRO 2013.	
		IZNOS U € (SUFINANCIRANJE EU-a)	DOPRINOS U UKUPNOJ INDIKATIVNOJ ALOKACIJI NSRO-a
	Istraživanje i tehnološki razvoj (ITR), inovacije i poduzetništvo	73.232.300	16,71%
1	ITR aktivnosti u istraživačkim centrima	8.812.900	2,01%
2	ITR infrastruktura (<i>uključuje fizički pogon, instrumente i računalne mreže velike brzine koje povezuju istraživačke centre</i>) i centri kompetencija u pojedinoj tehnologiji	23.902.200	5,45%
3	Prijenos tehnologije i poboljšanje mreža suradnje između malih poduzetnika (MSP-i), između njih i drugih poslovnih subjekata i sveučilišta, visokoškolskih ustanova svih vrsta, regionalnih tijela, istraživačkih centara i znanstvenih i tehnoloških polova (<i>znanstvenih i tehnoloških parkova, tehnopolova, itd.</i>)	10.840.000	2,47%
4	Pomoć IRT-u posebno kod MSP-a (<i>uključujući pristup uslugama IRT-a u istraživačkim centrima</i>)	2.601.600	0,59%
5	Napredne usluge podrške za tvrtke i skupine tvrtki	4.962.000	1,13%
6	Pomoć MSP-ima za promicanje okolišno prihvatljivih proizvoda i proizvodnih procesa (<i>uvođenje učinkovitog sustava upravljanja okolišem, usvajanje i korištenje tehnologija za sprječavanje onečišćenja, uvođenje čistih tehnologija u proizvodnju tvrtke</i>)	7.046.000	1,61%

7	Ulaganje u tvrtke koje su neposredno povezane s istraživanjem i inovacijama (<i>inovativne tehnologije, osnivanje novih tvrtki od strane sveučilišta, postojeći centri za IRT i tvrtke, itd.</i>)	1.743.400	2,25%
8	Ostala ulaganja u tvrtke	9.864.400	0,40%
9	Ostale mjere za poticanje istraživanja, inovativnosti i poduzetništva kod MSP-a	3.468.800	0,79%
Informacijsko društvo		4.606.600	1,05%
14	Usluge i aplikacije za MSP-e (<i>e-trgovina, obrazovanje i osposobljavanje, umrežavanje, itd.</i>)	2.872.600	0,66%
15	Ostale mjere za poboljšanje pristupa i učinkovito korištenje IKT-a od strane MSP-a	1.734.000	0,40%
Promet		115.520.000	26,36%
16	Željeznice	40.000.000	9,13%
17	Željeznice (TEN-T)	74.160.000	16,92%
32	Unutarnji plovni putovi (TEN-T)	1.360.000	0,31%
Povećanje prilagodljivosti radnika i tvrtki, poduzeća i poduzetnika		4.000.000	0,91%
62	Razvoj sustava i strategija cjeloživotnog učenja u tvrtkama; obuka i usluge za zaposlene radi unaprjeđenja njihove prilagodljivosti na promjenu; promicanje poduzetništva i inovativnosti	2.000.000	0,46%
64	Razvoj pojedinačnih usluga za zapošljavanje, obuku i podrška u vezi s restrukturiranjem sektora i tvrtki i razvoj sustava za predviđanje gospodarskih promjena i budućih zahtjeva u smislu radnih mjesta i vještina	2.000.000	0,46%
Poboljšanje pristupa zapošljavanju i održivosti		8.000.000	1,83%
65	Modernizacija i jačanje institucija tržišta rada	3.000.000	0,68%
66	Provođenje aktivnih i preventivnih mjera na tržištu rada	3.000.000	0,68%
68	Podrška za samozapošljavanje i osnivanje poduzeća (start-up)	2.000.000	0,46%
Poboljšanje socijalne uključenosti osoba kojima je otežan pristup tržištu rada		14.200.000	3,24%
71	Putevi prema integraciji i ponovnom zapošljavanju za osobe kojima je otežan pristup tržištu rada; borba protiv diskriminacije u pristupu i napredovanju na tržištu rada i promicanje prihvatljivosti različitosti na radnom mjestu	14.200.000	3,24%
Unaprjeđenje ljudskog kapitala		12.000.000	2,74%

72	Planiranje, uvođenje i provedba reformi u sustavima obrazovanja i osposobljavanja u svrhu razvoja zapošljivosti, poboljšanja značaja početnog i strukovnog obrazovanja i osposobljavanja za tržište rada, razvoj vještina osoblja koje provodi obuku u cilju inovativnosti i gospodarstva zasnovanog na znanju	5.000.000	1,14%
74	Razvijanje ljudskog potencijala u području istraživanja i inovacija, posebno kroz poslijediplomske studije i obuku znanstvenika, te aktivnosti umrežavanja između sveučilišta, istraživačkih centara i poduzetništva	7.000.000	1,60%
UKUPNO doprinos cilju konvergencije		231.558.900	52,84%
UKUPNO NSRO		438.200.000	100%

Vezano uz omjer ulaganja u "predviđene" kategorije u iznosu od 52,84% od ukupno alociranih sredstava za NSRO, bitno je istaknuti da je dodatnih 33% od ukupno alociranih sredstava planirano u kategorijama koje se odnose na zaštitu okoliša i sprječavanje rizika, a koje nisu predviđene Lisabonskom strategijom, ali predstavljaju prioritet u specifičnim tranzicijskim okolnostima, te omogućuju velike i skupe investicije u gospodarenje otpadom, distribuciju i pročišćavanje voda.

6.3. EX ANTE PROVJERA DODANOSTI

Slijedom odredbi članka 15. Uredbe Vijeća (EZ) br. 1083/2006 te u skladu s metodološkim smjernicama Europske komisije o izračunu javne ili ekvivalentne strukturne potrošnje u svrhu dodanosti, proveo se postupak ex ante provjere usklađenosti s načelom dodanosti.

U sljedećoj tablici prikazani su rezultati postupka provjere i dane informacije o razini javne ili ekvivalentne strukturne potrošnje u Republici Hrvatskoj u područjima prihvatljivima za sufinanciranje strukturnim fondovima koja će se zadržati tijekom 2013. godine. Izračun se temelji na razini javne ili ekvivalentne strukturne potrošnje državnog proračuna, izvanproračunskih korisnika na nacionalnoj razini i relevantnih javnih poduzeća u Republici Hrvatskoj ostvarenoj u područjima prihvatljivima za sufinanciranje strukturnim fondovima u referentnom razdoblju, odnosno u razdoblju 2010.-2011. godine. Rezultati izračuna odražavaju razvoj makroekonomske situacije i glavne makroekonomske pokazatelje u novijem te nadolazećem razdoblju.

U 2013. godini očekuje se smanjenje razine javne ili ekvivalentne strukturne potrošnje za 4% u odnosu na prosječnu godišnju potrošnju ostvarenu u referentnom razdoblju. Ipak, planirana razina potrošnje i dalje predstavlja povećanje u odnosu na potrošnju ostvarenu u 2011. godini. Naime, u razdoblju 2010.-2011. godine značajno pogoršanje makroekonomskih uvjeta rezultiralo je smanjenjem rashoda državnog proračuna te investicija javnih poduzeća. Izostanak gospodarskog oporavka u 2011. godini produljio je razdoblje neizvjesnosti te je doveo do daljnjeg smanjenja potrošnje na razini opće države te osobito javnih poduzeća u

odnosu na razini ostvarenu u 2010. godini. U 2012. godini razina BDP-a se ponovo smanjila, a prekid negativnog trenda te postupni oporavak gospodarske aktivnosti očekuje se u 2013. godini kada je prognozirana stopa rasta BDP-a od 0.7% kao i rast rashoda opće države te povećanje bruto investicija u fiksni kapital.

U 2013. godini iznos strukturnih fondova bit će ograničen na 86.5 milijuna eura prefinanciranja, stoga sredstva strukturnih fondova neće predstavljati toliko značajan doprinos javnoj potrošnji u 2013. godini kao što će to biti slučaj u nadolazećem razdoblju.

Brojke su dane za cijelu 2013. godinu i predstavljaju razinu javne ili ekvivalentne strukturne potrošnje planirane na godišnjoj razini, međutim ex post provjera koja će se provesti u 2017. godini odnosit će se na potrošnju ostvarenu u drugoj polovici predmetne godine.

TABLICA 6-3: Ex ante provjera dodanosti
Sažeta financijska tablica javne ili ekvivalentne strukturne potrošnje u RH (EUR, cijene iz 2011.)

1	Godišnja potrošnja u 2013. NSRO (ex ante)						Prosječna godišnja potrošnja u razdoblju 2010.-2011. (izvršenje)					
	Ukupno	Od čega javna poduzeća	NSRO		Izvan NSRO	Ukupno	Ukupno	Od čega javna poduzeća	Pretpriputna pomoć		Izvan pretpriputne pomoći	Ukupno
	Nac. + EU	Nac. + EU	EU	Nac.	Nac.	Nac.	Nac. + EU	Nac. + EU	EU	Nac.	Nac. + EU	Nac. + EU
	2=4+5+6	3	4	5	6	7=5+6=2+4	8=10+11+12	9	10	11	12	13=11+12=8-10
Osnovna infrastruktura	511.882.887	117.786.562	0	0	511.882.887	511.882.887	594.446.242	183.744.087	26.998.709	12.467.242	554.980.291	567.447.533
Promet	207.183.782	61.821.475	0	0	207.183.782	207.183.782	229.147.472	64.578.130	10.805.840	6.949.028	211.392.604	218.341.632
Telekomunikacije i informacijsko društvo	29.147.572	2.029.842	0	0	29.147.572	29.147.572	26.205.483	2.879.913	1.759.304	272.079	24.174.100	24.446.179
Energetika	40.387.690	33.895.128	0	0	40.387.690	40.387.690	105.023.886	97.034.585	0	0	105.023.886	105.023.886
Okoliš i vode	200.132.519	20.040.116	0	0	200.132.519	200.132.519	199.467.335	19.251.459	14.433.565	5.246.135	179.787.635	185.033.770
Zdravlje	35.031.325	0	0	0	35.031.325	35.031.325	34.602.067	0	0	0	34.602.067	34.602.067
Ljudski potencijali	144.076.834	0	0	0	144.076.834	144.076.834	153.880.423	0	9.644.920	1.685.951	142.549.552	144.235.503
Obrazovanje	51.179.169	0	0	0	51.179.169	51.179.169	61.594.038	0	4.840.144	752.270	56.001.623	56.753.893
Usavršavanje	41.276.084	0	0	0	41.276.084	41.276.084	40.554.076	0	4.804.776	858.311	34.890.990	35.749.301
ITR	51.621.581	0	0	0	51.621.581	51.621.581	51.732.309	0	0	75.369	51.656.939	51.732.309
Produktivan okoliš	105.399.349	0	0	0	105.399.349	105.399.349	111.062.943	0	5.240.385	747.130	105.075.428	105.822.558
Industrija i usluge	58.650.357	0	0	0	58.650.357	58.650.357	65.522.583	0	5.196.562	732.524	59.593.496	60.326.021
Turizam I kultura	46.748.992	0	0	0	46.748.992	46.748.992	45.540.360	0	43.823	14.606	45.481.932	45.496.537
Ostalo	142.628.317	0	86.520.000	23.274.439	32.833.877	56.108.317	42.481.251	0	8.752.427	649.494	33.079.329	33.728.824
Razvoj administrativnih kapaciteta	16.836.594	0	0	0	16.836.594	16.836.594	26.443.749	0	8.473.038	640.093	17.330.618	17.970.711
Socijalna infrastruktura i povezane usluge	15.997.283	0	0	0	15.997.283	15.997.283	16.037.502	0	279.389	9.402	15.748.711	15.758.113
Neklasificirano*	109.794.439	0	86.520.000	23.274.439	0	23.274.439	0	0	0	0	0	0
Total	903.987.387	117.786.562	86.520.000	23.274.439	794.192.947	817.467.387	901.870.858	183.744.087	50.636.441	15.549.817	835.684.601	851.234.418

* Kategorija se odnosi na iznos nacionalnog sufinanciranja pretpriputne pomoći te iznos pretpriputiranja koji će biti isplaćen u okviru NSRO-a

7. INSTITUCIONALNI OKVIR

7.1. PREGLED INSTITUCIONALNOG OKVIRA

U ovom poglavlju opisan je institucionalni okvir za korištenje strukturnih instrumenata EU-a u programskom razdoblju 2007. – 2013. godine u Hrvatskoj određen u skladu s odredbama iz Uredbe Vijeća br. 1083/2006 te uspostavljen nacionalnim pravnim aktima, a to su:

- Zakon o uspostavi institucionalnog okvira za korištenje strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj⁵⁶, kojim se uređuje institucionalni okvir kao i funkcije i odgovornosti tijela koja čine sustav upravljanja i kontrole uspostavljenog za razdoblje 2007. - 2013. Ovim Zakonom uspostavljena su sljedeća tijela: Koordinacijsko tijelo, Tijelo za reviziju, Tijelo za ovjeravanje, upravljačka tijela, posrednička tijela razine 1 te posrednička tijela razine 2. Uspostava ovih tijela osigurava provedbu svih nadležnosti Republike Hrvatske kao države članice kako su utvrđene Uredbom Vijeća br. 1083/2006.
- Uredba o tijelima u sustavu upravljanja i kontrole korištenja strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj⁵⁷, kojom se nacionalnim institucijama dodjeljuju funkcije i nadležnosti Koordinacijskog tijela, Tijela za reviziju, Tijela za ovjeravanje, upravljačkih tijela, posredničkih tijela razine 1 te posredničkih tijela razine 2. Utvrđuju se horizontalno na razini cijeloga sustava upravljanja i kontrole te na razini Operativnih programa odnosno njihovih prioritarnih osi i/ili planiranih intervencija, ovisno o specifičnostima pojedinog Operativnog programa. Posredničko tijelo razine 1 i Posredničko tijelo razine 2 uspostavljaju se za određeni Operativni program ukoliko Upravljačko tijelo za ovaj Operativni program prenosi dio svojih funkcija na Posredničko tijelo razine 1 ili Posredničko tijelo razine 1 i Posredničko tijelo razine 2, dok Upravljačko tijelo zadržava potpunu odgovornost za upravljanje Operativnim programom i obavljanje svih funkcija Upravljačkog tijela.

Podrobniji opisi dodijeljenih funkcija, zadaća i nadležnosti sadržani su u Organizacijskim razvojnim strategijama koje se pripremaju na razini svakog horizontalnog tijela u sustavu i na razini svakog pojedinog OP-a za sva tijela uključena u provedbu odnosno OP-a.

Instrument za prepristupnu pomoć (IPA) služi kao prethodnik strukturnim instrumentima, kako u smislu pripreme programa i provedbenih postupaka, tako i u odnosu na uspostavu institucija potrebnih za upravljanje programom. Uspostava institucija za provedbu fondova EU-a u Hrvatskoj nakon pristupanja tako će biti izgrađena na sustavu uvedenom za upravljanje prepristupnom pomoći IPA, kako bi se očuvala stabilnost i osigurala dodana vrijednost IPA-e kao glavnog sredstva pripreme za Kohezijsku politiku EU-a, ali također i s ciljem osiguranja nesmetanog i učinkovitog prijelaza s jednog sustava na drugi. Institucije koje su trenutačno uključene u upravljanje prepristupnom pomoći EU-a tako će do najveće moguće mjere zadržati svoju sadašnju ulogu i zadaće u upravljanju fondovima nakon pristupanja.

Nove institucije će se u sustav uvoditi prema potrebi. Takva odluka će se donositi za institucije koje imaju čvrstu osnovu u donošenju politika i upravljanju nacionalnim programima te samo nakon potvrde sposobnosti potrebnih za ispunjenje njihove buduće uloge.

⁵⁶ NN 78/2012

⁵⁷ NN 97/2012

TABLICA 7-1: Pregled tijela u sustavu upravljanja i kontrole za korištenje strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj u razdoblju 2007. – 2013.

Horizontalne funkcije		
ULOGA	INSTITUCIJA	FOND
Koordinacijsko tijelo	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije	svi
Tijelo za reviziju	Agencija za reviziju sustava provedbe programa Europske unije	svi
Tijelo za ovjeravanje	Ministarstvo financija	svi

OP „Promet“		
ULOGA	INSTITUCIJA	FOND
Upravljačko tijelo	Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture	EFRR

OP „Okoliš“		
ULOGA	INSTITUCIJA	FOND
Upravljačko tijelo	Ministarstvo zaštite okoliša i prirode	KF
Posredničko tijelo razine 1	Ministarstvo poljoprivrede	KF
Posrednička tijela razine 2	Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost	KF
	Hrvatske vode	
	Središnja agencija za financiranje i ugovaranje programa i projekata Europske unije	

OP „Regionalna konkurentnost“		
ULOGA	INSTITUCIJA	FOND
Upravljačko tijelo	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije	EFRR

Posrednička tijela razine 1	Ministarstvo poduzetništva i obrta	
	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta	
	Ministarstvo gospodarstva	
Posrednička tijela razine 2	Središnja agencija za financiranje i ugovaranje programa i projekata Europske unije	

OP „Razvoj ljudskih potencijala“		
ULOGA	INSTITUCIJA	FOND
Upravljačko tijelo	Ministarstvo rada i mirovinskog sustava	ESF
Posrednička tijela razine 1	Ministarstvo socijalne politike i mladih	
	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta	
	Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske	
Posrednička tijela razine 2	Hrvatski zavod za zapošljavanje	
	Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih	
	Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva	

7.2. OPĆA KOORDINACIJA

MRRFEU, imenovano Koordinacijsko tijelo, osigurava opće poštivanje načela pomoći, strateški pristup i učinkovitost pomoći, uspostavu sustava upravljanja i kontrole, utvrđivanje struktura za nadzor, kao i koordinaciju s Europskom komisijom.

To konkretno znači da MRRFEU:

- Osigurava da pomoć iz Fondova bude komplementarna u odnosu na nacionalne mjere i ostale financijske instrumente Zajednice, u skladu s mjerodavnim uredbama EU-a, usklađena s politikama i prioritetima EU-a kao i u koordinaciji s EAFRD-om i EFR-om te intervencijama EIB-a i drugim postojećim financijskim instrumentima u svrhu izbjegavanja dvostrukog financiranja,
- Organizira i koordinira pripremu odnosno reviziju Nacionalnog strateškog referentnog okvira i povezanih Operativnih programa te je nadležno za njihovo dostavljanje EK-u,

- Osigurava partnerstvo, razvija partnerske strukture i postupke i koordinira dijalogom u procesu pripreme, provedbe, nadzora i evaluacije Operativnih programa;
- Prati napredak provedbe NSRO-a i priprema odgovarajuća strateška izvješća;
- Priprema metodologiju i strategiju za evaluaciju Operativnih programa, izrađuje planove evaluacija, koordinira, organizira ili provodi evaluacije povezane s korištenjem i provedbom strukturnih instrumenata, osigurava da javnost bude upoznata s rezultatima i osigurava provedbu aktivnosti;
- Uspostavlja metodologiju za nadzor projekata koji stvaraju prihod;
- Uspostavlja, nadzire i poboljšava sustav upravljanja i kontrole;
- Koordinira aktivnosti povezane s opisom sustava upravljanja i kontrole (podliježe ocjeni sustava upravljanja i kontrole od strane EK-a);
- Priprema Pravila kojima se uređuju aktivnosti tijela u sustavu povezana sa:
  - Uspostavom sustava i poboljšanjima sustava;
  - Strateškim planiranjem i programiranjem;
  - Uvjetima za pripremu i provedbu projekata;
  - Odabirom projekata i odobravanja pomoći;
  - Planiranjem i nadzorom plaćanja;
  - Evaluacijom i zatvaranjem Operativnih programa;
  - Revizijama;
  - Informiranjem i vidljivosti;
  - Korištenjem tehničke pomoći.
- Nadzire poštivanje Pravila i osigurava razmjenu iskustava i komunikaciju između tijela u sustavu;
- Daje ex ante odobrenje Priručnika o postupanju koja pripremaju tijela u sustavu na osnovi Pravila;
- Koordinira pripremu i reviziju kriterija za odabir projekata u suradnji s upravljačkim tijelima i dostavlja ih na odobrenje Nadzornom odboru uspostavljenom na razini Operativnog programa;
- Priprema komunikacijski plan i koordinira provedbu mjera informiranja i promidžbe u svrhu osiguranja pravilne provedbe;
- Prikuplja i bilježi informacije o revizijama, dostavlja ih Tijelu za ovjeravanje i koordinira provedbu preporuka revizije;
- U suradnji s upravljačkim tijelima odlučuje o sastavu Nadzornog odbora uspostavljenom na razini Operativnog programa i sudjeluje u radu tih Nadzornih odbora;
- Osigurava elektroničku razmjenu podataka s EK-om putem računalnog sustava za razmjenu podataka koji uspostavlja EK;
- U suradnji s Tijelom za ovjeravanje, upravljačkim tijelima, posredničkim tijelima razine 1 i posredničkim tijelima razine 2, razvija i unaprjeđuje informacijski sustav upravljanja (MIS);
- Osigurava zastupljenost Republike Hrvatske u odborima i drugim radnim strukturama Komisije i Vijeća i osigurava širenje informacija o aktivnostima koje se u njima obavljaju.

7.3. NADZOR

U cilju prikupljanja, sažimanja i predstavljanja podataka o provedbi strukturnih fondova i Kohezijskog fonda, Hrvatska koristi jedinstveni informacijski sustav upravljanja (MIS). MIS ima dvostruki cilj a njegova je svrha upravljanje Operativnim programima i projektima, kao i to da služi kao mehanizam financijske kontrole radi omogućavanja nesmetane obrade plaćanja. MIS osigurava da svi podaci potrebni za financijsko upravljanje, nadzor, nadgledanje, reviziju i evaluaciju budu prikupljeni i osigurani kako to zahtijeva članak 60(c)

Uredbe Vijeća br. 1083/2006. Osigurava i elektroničku razmjenu podataka između upravljačkog tijela i EK-a kako je predviđeno člankom 66. stavak 3. i člankom 76. stavak 4. *Uredbe Vijeća br. 1083/2006.*

MIS pruža mogućnost nadzora operativnih podataka i financijskih informacija o:

- Provedbi pojedinačnih projekata financiranih iz sredstava strukturnih fondova i Kohezijskog fonda;
- Napretku provedbe pojedinačnih Operativnih programa;
- Općem napretku provedbe pomoći u sklopu Cilja konvergencije;
- Verifikacijama rezultata, otkrivenih nepravilnosti i revizije.

MIS omogućuje provedbu sljedećih funkcija:

- Upravljanje: unos podataka o financijskim planovima i pokazateljima Operativnih programa u računalni sustav, predviđanja i nadzor financijskih planova i pokazatelja, nadgledanje obveza i izvršenja planova plaćanja, kontrolu pravila N+3;
- Provedba: registracija projekta, provedba ugovora, predviđanja o provedbi projekata i nadzor njihovog izvršenja, registracija rezultata verifikacije, kontrola prihvatljivosti izdataka i plaćanja. Ova funkcija također uključuje pružanje prikupljenih podataka što omogućuje jednostavno utvrđivanje provedbe projekta i problema s plaćanjem;
- Odgovornost: pružanje informacija o napretku projekata, razrada sažetaka za izvješća, pružanje informacija o izdacima, prikupljanje informacija potrebnih za izvršenje kontrole, revizije, evaluacija, podnošenje izvješća Komisiji putem elektroničkih medija (u svrhe revizije).

Sustav dopušta višekorisničko skupno okruženje s različitim ulogama i zadaćama.

MIS-om centralno upravlja Koordinacijsko tijelo, a razvija se u suradnji s upravljačkim tijelima, posredničkim tijelima razine 1, posredničkim tijelima razine 2, Tijelom za ovjeravanje i Tijelom za reviziju. Sustav izdaje brojna standardna i prilagođena izvješća kako bi ispunio potrebe raznih skupina podataka, kako na ad hoc tako i na redovnoj osnovi. Glavni je izvor informacija potrebnih za pripremu godišnjih izvješća i završnih izvješća o provedbi Operativnog programa od strane upravljačkih tijela. Početak unosa podataka predviđen je za srpanj 2013. godine.

U skladu sa zahtjevima *Uredbe Vijeća br. 1083/2006* i u svrhe osiguranja kvalitete provedbe Operativnog programa, za svaki Operativni program uspostaviti će se Nadzorni odbor. Pod predsjedanjem Upravljačkog tijela, Nadzorni odbor će se sastojati od predstavnika Koordinacijskog tijela, Tijela za ovjeravanje, Tijela za reviziju, posredničkih tijela razine 1 i posredničkih tijela razine 2, partnera na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini te iz gospodarskog, socijalnog, okolišnog i drugih područja, mjerodavnih nevladinih organizacija i drugih nacionalnih i regionalnih organizacija zainteresiranih za aktivno sudjelovanje u provedbi OP-a. Predstavnici Europske komisije sudjeluju u savjetodavnoj ulozi u Nadzornom odboru, a prema potrebi, također će biti pozvani i predstavnici Europske investicijske banke i Europskog investicijskog fonda ili drugih financijskih institucija. Upravljačko tijelo i Nadzorni odbor provode nadzor pozivajući se na pokazatelje navedene u Operativnom programu.

7.4. EVALUACIJA

U skladu sa zahtjevima *Uredbe Vijeća br. 1083/2006*, člancima 37., 47., 48., 49., Republika Hrvatska je nadležna za osiguranje provedbe neovisne ex ante evaluacije za svaki Operativni program, u cilju optimizacije alokacije proračunskih sredstava u sklopu Operativnih programa i poboljšanja njihove kvalitete. Evaluacijama se utvrđuju i ocjenjuju nejednakosti, razlike i potencijal za razvoj, ciljevi koje treba postići, očekivani rezultati,

mjerljivi ciljevi i usklađenost programskih dokumenata. Koordinacijsko tijelo organiziralo je četiri odvojene ex ante evaluacije i provelo ih u kolovozu 2012. godine na četiri OP-a koji primaju financiranje iz strukturnih i Kohezijskog fonda u programskom razdoblju od 2007. do 2013. godine. Posebne preporuke u pogledu daljnjih poboljšanja teksta Operativnih programa kao i povezanih pokazatelja nadzora osigurani su u četiri pojedinačna izvješća o ex ante evaluaciji. Preporuke su uzete u obzir tijekom revizije nacrtu OP-eva. Evaluacijska izvješća nalaze se u dodatku operativnih programa te su tako javno dostupna.

Premda se ne radi o službenom zahtjevu, na osnovi mogućnosti regulatornog okvira Financijske perspektive 2007. – 2013., ugovaratelj je pokrenuo ex ante evaluaciju NSRO-a kao dio projekta EuropeAid/130401/D/SER/HR želeći osigurati neovisnu analizu i pregled programskog dokumenta u svrhu ispitivanja postojećih promjena politike i potreba, te radi ocjene strateških odluka za alokaciju strukturnih i Kohezijskog fonda nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji 1. srpnja 2013. godine. Evaluacija NSRO-a odredila je pet glavnih analitičkih zadaća:

- Ocjena socioekonomske sektorske analize u smislu utvrđivanja snaga i slabosti i značaja općeg stanja te ocjene potreba i SWOT analize koja se odnosi na NSRO;
- Ocjena vanjske i unutarnje dosljednosti strategije i logike intervencije na kojoj su zasnovani strateški ciljevi i tematski prioriteti NSRO-a i njihov stupanj doprinosa tematskim ciljevima Uredbe o strukturnim fondovima;
- Ocjena prikladnosti i jasnoće pokazatelja, kao i njihove važnosti za posebnosti intervencija NSRO-a radi utvrđivanja njegovog mogućeg općeg utjecaja;
- Analiza očekivanih utjecaja i njihova usklađenost i dosljednost s proračunskom alokacijom nad ciljevima NSRO-a;
- Ocjena kvalitete i prikladnosti struktura upravljanja programom i nadzora struktura predviđenih za NSRO.

Glavni zaključci ex ante evaluacije NSRO-a prikazani su dalje u tekstu.

Zaključak 1. Očekivana ocjena procjene potreba i SWOT analize NSRO-a otkrila je da:

- Imaju mjerodavan obuhvat sa stanovišta intervencija (obuhvaćaju teme koje imaju utjecaj ili mogući učinak na strateške odluke, ciljeve i prioritete ulaganja NSRO-a) i koriste kvalitativne i kvantitativne podatke koji uvjerljivo podupiru i potkrepljuju zaključke analize;
- Bave se svim ključnim makroekonomskim parametrima Kohezijske politike u Hrvatskoj, ali postoji potreba za uključivanjem ažuriranih informacija o smanjenju BDP-a i sve lošijim uvjetima na tržištu rada tijekom 2012. godine,
- Sveobuhvatni su, zasnovani na potpunim i odgovarajućim općim podacima (strukturnim pokazateljima) i pružaju cjelovitu sliku sektora i zajednica hrvatskog gospodarstva;
- Logički su povezani s utvrđenim potrebama i odgovarajuće su određeni u SWOT analizi, uz neke kvalifikacije;
- Omogućuju razlikovanje i rješavanje potreba pojedinih skupina dionika i regija;
- Imaju europsku perspektivu koja probleme i zaključke čini usporedivim sa položajem tema u EU,
- Ne uzimaju u obzir nekoliko ključnih posrednih čimbenika, niti iskustva stečena u prošlim intervencijama.

Zaključak 2. Strateška usmjerenost NSRO-a, uključujući opće i strateške ciljeve i tematske prioritete vrlo je detaljno strukturirana i jasno objašnjena, uz dobro strukturiran prikaz logike intervencije. Također, vanjska usklađenost NSRO-a s politikama EU-a, kao i odnosnim nacionalnim politikama dokumentirana je kroz proces planiranja i sadržaj, dok revizija planiranih oblika intervencije po tematskom prioritetu vrednuje logiku intervencije od predviđenih mjera do očekivanih rezultata. Međutim, s obzirom na jedinstvene osobine

NSRO-a u smislu skraćenog vremenskog okvira provedbe i ograničenih sredstava financiranja, izjave o namjeri na razini općih i strateških ciljeva po prirodi su vrlo široke i ambiciozne u usporedbi s odabranim i uskim fokusom intervencija u sklopu OP-eva.

Zaključak 3. NSRO sadrži ograničen broj pokazatelja s mjerljivim ciljevima koji bi se u načelu trebali postići do kraja programskog razdoblja. Neki elementi sustava pokazatelja dobro su razrađeni, provedivi i korisni, posebno oni koji uključuju prva dva tematska prioriteta (Tematski prioritet 1.: Razvoj modernih prometnih mreža i povećana pristupačnost regija, Tematski prioritet 2.: Poboljšanje okolišne infrastrukture i kvalitete povezanih usluga), koji su odredili pokazatelje, koji su odgovarajući i mjerodavni za sve intervencije. Međutim, pokazatelje za druga dva tematska prioriteta (Tematski prioritet 3.: Veća konkurentnost MSP-a i podrška gospodarstvu zasnovanom na znanju, Tematski prioritet 4.: Poboljšanje učinkovitosti tržišta rada, razvoj ljudskog kapitala i jačanje socijalne uključenosti) trebalo bi detaljnije razraditi jer su u većini slučajeva to skupni pokazatelji koji se ne mogu neposredno pripisati intervencijama u sklopu NSRO-a. Ovaj nedostatak i relativno skromna financijska sredstva znače da nije lako ocijeniti vjerojatni rezultat NSRO-a u sklopu ovih prioriteta.

Zaključak 4. Uspostavljanje institucija za NSRO uključuje složenu strukturu upravljanja više institucija na tri razine, ali ta struktura osigurava kontinuitet pa je zbog toga i zadržana jer Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije i Ministarstvo financija osiguravaju koordiniran i strateški pristup u uspostavi mjerodavnog institucionalnog okvira za provedbu fondova EU-a nakon pristupanja. Iskustvo iz IPA-e međutim naglasak stavlja na upravljanje zadaćama na razini projekta dok će upravljanje strukturnim fondovima zahtijevati značajan pomak fokusa pripreme s odgovarajućeg upravljanja projektima prema pripremi za zadaće upravljanja na razini programa. Tako su potrebne jasne smjernice o strukturama radi osiguranja i uključivanja partnera u provedbi, izradi projektnih prijedloga i odabiru projekata u kombinaciji s osiguranjem dovoljnog administrativnog kapaciteta.

Na osnovi glavnih nalaza i zaključaka, ex ante evaluatori dali su sljedeće preporuke:

Preporuka 1.

- Ažurirati procjene makroekonomskih pokazatelja s najnovijim bročanim pokazateljima koji odražavaju strožu politiku kao odgovor na nastavak smanjenja zaduživanja kućanstava i poslovnih subjekata, pad domaće potražnje i usporavanje izvoza u eurozonu, uz gotovo zaustavljanje realnog rasta BDP-a u Hrvatskoj.
- Ažurirati podatke o padu sudjelovanja radne snage i rastućoj nezaposlenosti da bi se bolje ocijenili uvjeti i očekivanja za strukturne reforme na tržištu rada.
- Uključiti opće podatke o posrednim čimbenicima, poput administrativnog kapaciteta, širenja IKT-a i potrošnje energije, što uključuje i podatke o prethodnim intervencijama financiranim od strane EU-a ili drugih donatora u Hrvatskoj.
- Potrebno je napraviti manje prilagodbe u SWOT analizi u vezi s NSRO-om kako bi bolje odražavala sadržaj njenih elemenata.

Preporuka 2. Osigurati usklađenu 'stratešku' logiku između planiranih područja intervencija u sklopu OP-a, s tematskim prioritetima koji proizlaze iz strategije NSRO-a, opći i strateški ciljevi trebaju se ponovno razmotriti u cilju pojednostavljenja i usklađivanja njihovog sadržaja. Kao druga mogućnost, trenutačna formulacija općih i strateških ciljeva NSRO-a mogla bi se odrediti prijelaznim pojmovima, jasnije povezujući nastavak politike u sklopu IPA-e sa širim nacionalnim ciljevima i onima iz financijske perspektive 2014. - 2020. godine.

Preporuka 3. Posebna nastojanja treba uložiti u razvijanje pokazatelja za dva tematska prioriteta (Tematski prioritet 3.: Veća konkurentnost MSP-a i podrška gospodarstvu zasnovanom na znanju, Tematski prioritet 4.: Poboljšanje učinkovitosti tržišta rada, razvoj ljudskog kapitala i jačanje socijalne uključenosti), koji trenutačno ne omogućuju određivanje ciljeva. Moglo bi se pružiti više informacija o procjeni

ciljeva, posebno o tome može li se nadzor osloniti na postojeće podatke, treba li dodati nove podatke pomoću makroekonomskog modela ili hoće li samo procjene biti dostupne.

Preporuka 4. Strukture koordinacije u pogledu provedbe, izrade projektnih prijedloga i odabira projekata trebaju se razmatrati i detaljno razraditi u NSRO-u jer je učinkovita institucionalna koordinacija jedan od najzahtjevnijih elemenata horizontalne i vertikalne provedbe uz osiguranje postojanja dovoljnog kapaciteta za raspon intervencija navedenih u sklopu OP-eva koji će se provoditi i sredstava NSRO-a koja će se povući.

Zaključci i preporuke ex ante evaluacije uzeti su u obzir prilikom revizije NSRO-a.

Ex-post evaluaciju provodi Europska komisija za svaki cilj u uskoj suradnji s državom članicom i upravljačkim tijelima. Ex-post evaluacija obuhvaća sve OP-eve u sklopu svakog cilja i ispituje razmjer do kojeg su sredstva iskorištena, učinkovitost i djelotvornost programiranja fondova i socioekonomski utjecaj. Provodi se za svaki pojedini cilj i ima za cilj donošenje zaključaka za politiku o ekonomskoj i socijalnoj koheziji. Utvrđuje čimbenike koji pridonose uspjehu ili neuspjehu provedbe Operativnih programa i utvrđuje dobru praksu. Ex-post evaluacija treba biti dovršena do 31. prosinca 2016. godine.

Tijekom razdoblja programiranja mogu se provoditi evaluacije povezane s nadzorom OP-a posebno u slučaju kada taj nadzor otkrije značajno odstupanje od ciljeva koji su u početku postavljeni u svrhu detaljnijeg ispitivanja razloga za lošu provedbu. To može dovesti do revizije OP-a uz trajnu evaluaciju u svrhu doprinosa širem procesu odlučivanja. Ova vrsta evaluacije također se provodi u slučaju kada se daju prijedlozi za reviziju Operativnih programa zbog velikih ili neočekivanih događaja u vanjskom okruženju programa ili značajnih promjena politike. Rezultati trajne evaluacije šalju se Nadzornom odboru za Operativni program i Komisiji.

Vlada Republike Hrvatske je u ožujku 2012. godine usvojila Evaluacijsku strategiju za strukturne instrumente Europske unije koja utvrđuje sljedeće prioritete: (1) jačanje evaluacijskog kapaciteta u glavnim institucijama uključenim u upravljanje strukturnim instrumentima EU-a, (2) poštivanje zahtjeva povezanih s evaluacijom u programskom razdoblju od 2007. – 2013. kao i 2014. – 2020. i (3) promicanje evaluacije u procesu donošenja odluka.

Hrvatska je pripremila četiri Evaluacijska plana koji sadrže indikativne evaluacijske aktivnosti koje će se izvršavati u različitim fazama provedbe na razini svakog OP-a koji se financiraju iz sredstava strukturnih i Kohezijskog fonda u razdoblju od 2007. do 2013. godine. Njihova provedba je u nadležnosti upravljačkih tijela.

7.5. FINANCIJSKI TIJEKOVI

Ovo poglavlje opisuje glavne postupke za mobilizaciju i kruženje financijskih tijekova radi osiguranja njihove transparentnosti za vrijeme provedbe Operativnih programa. Sustav koji je opisan u ovom poglavlju zajednički je za sve strukturne pomoći EU-a koji se provode u Hrvatskoj u skladu s Ciljem konvergencije, te će stoga biti jednako tako primijenjen na sve Operativne programe u sklopu prethodno navedenog cilja. Mogu se razlikovati sljedeća dva osnovna vida sustava financijskog tijeka: a) sufinanciranje mjera kroz strukturnu pomoć EU-a i b) ciklus kretanja fondova EU-a prema korisnicima.

Nacionalno sufinanciranje strukturne pomoći EU-a bit će osigurano iz sredstava državnog proračuna, ostalih nacionalnih javnih sufinanciranja, proračuna gradova i općina i vlastitih sredstava korisnika.

Planiranje strukturne pomoći EU-a kao dio državnog proračuna osigurat će potencijal nacionalnog sufinanciranja strukturne pomoći EU-a. Priprema državnog proračuna i rezerviranje za strukturnu pomoć EU-a i nacionalno sufinanciranje osigurano je u skladu s važećim Napatkom za pripremu državnog proračuna Republike Hrvatske za određeno razdoblje (koji izdaje Državna riznica Ministarstva financija), a koji čini dio općeg postupka povezanog s pripremom državnog proračuna. U pravilu, sredstva iz strukturne pomoći EU-a namijenjena za alokaciju određenom gospodarskom sektoru bit će uključena u godišnji proračun mjerodavnog proračunskog korisnika - posredničko tijelo razine 1 (obično nadležno ministarstvo), odgovorno za koordinaciju državne politike u tom području, uključivanjem tih sredstava u proračunske raspodjele.

Europska komisija će prenijeti sredstva strukturne pomoći EU-a na zaseban bankovni račun otvoren posebno za svaki fond kod Hrvatske narodne banke kojim upravlja Državna riznica Ministarstva financija. Ta će sredstva biti prenijeta na jedinstveni račun riznice koji se nalazi u Hrvatskoj narodnoj banci. Ta će sredstva biti prenijeta korisnicima pomoću financijskog informacijskog sustava Državne riznice (STFIS). STFIS je osmišljen tako da obrađuje sve transakcije koje se odnose na sve faze proračunskog ciklusa. Svi proračunski korisnici su povezani u jedinstvenom financijsko-informacijskom sustavu – STFIS-u kroz koji Državna riznica može provoditi transakcije. Korisnici će podnositi svoje zahtjeve za plaćanje posredničkom tijelu razine 2 koje će provjeriti prihvatljivost izdataka koje korisnici prijavljuju a koji će se financirati iz fondova strukturne pomoći EU-a, prema postupku utvrđenom u zajedničkim pravilima koje usvaja Koordinacijsko tijelo (MRRFEU) i mjerodavnim napatcima upravljačkog tijela.

Nakon utvrđivanja iznosa navedenih u zahtjevima za plaćanje prihvatljivih za financiranje iz fondova strukturne pomoći EU-a, proračunski korisnik – Posredničko tijelo, pripremit će zahtjeve za plaćanje (ZzP) Državnoj riznici za iznose koji će se proslijediti u STFIS. Nakon pripreme zahtjeva za plaćanje u STFIS-u, proces verifikacije i validacije zahtjeva za plaćanje uslijedit će nakon općeg postupka za plaćanje sredstava državnog proračuna. Nakon primitka odgovarajućeg zahtjeva za plaćanje za pojedinačnu stavku raspodjele iz državnog proračuna, unutar koje je planiran izdatak za strukturnu pomoć EU-a, Državna riznica Ministarstva financija će prenijeti iznos sredstava strukturne pomoći EU-a naznačenih u zahtjevu za plaćanje s jedinstvenog računa riznice neposredno korisniku.

Tako će se osigurati transparentnost ciklusa kretanja sredstava EU-a do korisnika kroz navedenih nekoliko glavnih mjera:

- Nakon što strukturna pomoć EU-a postane dio državnog proračuna, tijekom plaćanja primijenit će se opće mjere kontrole za plaćanje sredstava iz državnog proračuna;
- Sredstva EU-a, pomoću STFIS-a, prenijet će se neposredno korisniku, čime će se pojačati provedba načela revizorskog traga, što će isto tako omogućiti provedbu načela iz Uredbe Vijeća br. 1083/2006, koja kaže da sredstva EU-a trebaju stići do korisnika što je prije moguće, na najučinkovitiji način;
- Sustav će osigurati da u svim slučajevima sredstva EU-a za korisnike budu prenijeta tek nakon verifikacije i validacije iznosa prihvatljivih za financiranje iz sredstava strukturne pomoći EU-a postupkom uspostavljenim od strane Koordinacijskog tijela (MRRFEU) i prema napatcima upravljačkog tijela.

STFIS će također osigurati da sve unaprijed obračunate kamate na strukturnu pomoć EU-a prenjete Republici Hrvatskoj budu doznačene kao javno nacionalno sufinanciranje.

Prikaz financijskih tijekova nalazi se u Dodatku 4.

7.6. OVJERAVANJE IZDATAKA

U skladu s odredbama članka 59. i 61. *Uredbe Vijeća br. 1083/2006*, Hrvatska je imenovala Ministarstvo financija kao Tijelo za ovjeravanje radi ovjeravanja izjava o izdacima i zahtjeva za plaćanje prije no što ih se pošalje Komisiji. Tijelo za ovjeravanje obavlja sljedeće funkcije:

- Sastavlja i podnosi Komisiji ovjerene izjave o izdacima i zahtjeve za plaćanje;
- Ovjerava izdatke;
- Osigurava za svrhe ovjeravanja primitak odgovarajućih informacija od upravljačkog tijela o postupcima i verifikacijama provedenim u vezi s izdacima uključenim u izjave o izdacima;
- Uzima u obzir, u svrhe ovjeravanja, rezultate svih revizija provedenih od strane i u nadležnosti Tijela za reviziju;
- Vodi računovodstvene evidencije u elektroničkom obliku o izdacima prijavljenim Komisiji;
- Vodi račun o povratnim izdacima i o iznosima povučenim nakon otkazivanja svih ili dijela sufinanciranja za projekt;
- Dostavlja Komisiji privremena predviđanja o zahtjevima za plaćanje;
- Dostavlja Komisiji izjave o povučenim i vraćenim sredstvima, očekivanim povratima i nepovratnim sredstvima.

Tijelo za ovjeravanje ne namjerava prenijeti svoje funkcije na druga tijela.

7.7. REVIZIJA

U skladu s odredbama članka 59. i 62. *Uredbe Vijeća br. 1083/2006*, Republika Hrvatska je imenovala Agenciju za reviziju sustava provedbe programa Europske unije (ARPA) kao Tijelo za reviziju, neovisno od upravljačkog tijela i Tijela za ovjeravanje nadležnog za vanjsku reviziju propisnog i učinkovitog funkcioniranja sustava upravljanja i kontrole.

Tijelo za reviziju obavlja sljedeće funkcije:

- Osigurava da se revizije provode radi potvrde učinkovitog funkcioniranja sustava upravljanja i kontrole;
- Osigurava provedbu revizija operacija na osnovi odgovarajućeg uzorka radi provjere prijavljenih izdataka;
- Priprema i dostavlja Komisiji strategiju revizije;
- Priprema i podnosi Komisiji godišnje kontrolno izvješće i završno kontrolno izvješća;
- Izdaje mišljenje o tome djeluje li sustav propisno i učinkovito kako bi pružio prihvatljivo osiguranje da su izjave o izdacima dostavljene Komisiji točne te da postoji utemeljeno uvjerenje da su predmetne transakcije zakonite i propisne;
- Prema potrebi, Komisiji podnosi izjavu za (djelomično) zatvaranje uz ocjenu zakonitosti i regularnosti predmetnog izdatka;
- Priprema unutarne pisane pravilnike za obavljanje svojih funkcija;
- Tijekom revizija u obzir uzima međunarodno prihvaćene revizorske standarde;
- Unosi mjerodavne podatke u MIS i osigurava razmjenu podataka s Komisijom kroz SCF2007;
- Pohranjuje dokumente i zapisnik o obavljanju funkcija radi osiguranja odgovarajućeg revizorskog traga;
- Obavlja ocjenu usklađenosti sustava upravljanja i kontrole za svaki Operativni program i priprema izvješće u kojem se navode rezultati ocjene te daje mišljenje o usklađenosti sustava upravljanja i kontrole s mjerodavnim Uredbama EU.

Tijelo za reviziju ne namjerava prenositi svoje funkcije na druga tijela.

Godišnja kontrolna izvješća koja obuhvaćaju razdoblja od 1. srpnja 2013. do 30. lipnja 2014., od 1. srpnja 2014. do 30. lipnja 2015. i od 1. srpnja 2015. do 30. lipnja 2016. podnose se Komisiji do 31. prosinca 2014., 31. prosinca 2015. i 31. prosinca 2016, svako pojedinačno. Informacije o revizijama provedenim nakon 1. srpnja 2016. godine bit će uključene u završno kontrolno izvješće uz izjavu o zatvaranju. Izjava o zatvaranju uz završno kontrolno izvješće podnosi se Komisiji do 31. ožujka 2018. godine.

7.8. MJERE PREDVIĐENE ZA JAČANJE ADMINISTRATIVNE UČINKOVITOSTI

Administrativna sposobnost od ključnog je značaja za efikasno i učinkovito korištenje fondova Europske unije. Iskustvo s istovremenim upravljanjem programima CARDS, Phare, ISPA i IPA, te priprema za strukturne i Kohezijski fond dokazali su da je Hrvatskoj potreban veći broj stručnih i motiviranih zaposlenika ako želi uspješno provesti operativne programe i istovremeno upravljati preostalom pretpristupnom pomoći u prvim godinama nakon pristupanja EU. Ovim pitanjem bave se strategije organizacijskog razvoja koje upravo pripremaju buduća upravljačka tijela i tijela s horizontalnim nadležnostima.

U cilju osiguranja visokih stopa apsorpcije fondova EU-a i učinkovitog korištenja instrumenata Kohezijske politike, aktivnosti javne uprave u predstojećem razdoblju i dalje će biti povezane posebno s jačanjem administrativnih sposobnosti institucija u sustavu upravljanja, kontrole i kapaciteta potencijalnih korisnika na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini koje rade na pripremi i provedbi projekata, kao i na aktivnostima pripreme širokog portfelja zrelih projekata. Zbog toga provedba ovih aktivnosti uključuje osiguranje dovoljnih upravnih kapaciteta za provedbu, kako zadržavanjem postojećeg tako i zapošljavanjem novog osoblja, održavanje obuke za potencijalne trenere i utvrđivanje mjerodavnih stručnjaka kao budućih trenera, odnosno osiguranje trajne obuke za osoblje radi razvoja odgovarajućih znanja i vještina. To je također osigurano kroz nastavak provedbe postojećih programa obuke i razvoj novih programa u skladu s utvrđenim potrebama na svim razinama. To će se također rješavati kroz organizaciju sustavne obuke i mjere izgradnje kapaciteta u sklopu prioritarnih osi tehničke pomoći pojedinih operativnih programa.

Vlada Republike Hrvatske uložila je značajan napor u osiguranje odgovarajućih institucionalnih kapaciteta za apsorpciju sredstava iz fondova EU u završnom pretpristupnom razdoblju i prvoj godini implementacije strukturnih fondova. U srpnju 2012. godine, Vlada Republike Hrvatske usvojila je odluku⁵⁸ s ciljem jačanja kapaciteta institucija uključene u upravljanje fondovima EU u Hrvatskoj preraspodjelom ili zapošljavanjem ukupno 232 službenika i namještenika.

Međutim, s obzirom da administrativni kapaciteti još uvijek nisu bili dovoljno ojačani, u prosincu 2012. Vlada RH donijela je novu odluku⁵⁹ o zapošljavanju dodatnih 204 novih državnih službenika i namještenika (do planiranog broja iz prve Odluke) putem javnih natječaja, s ciljem objavljivanja svih natječaja do 31. prosinca 2012., a završetka zapošljavanja do 31. ožujka 2013. godine. Dodatno osoblje za upravljanje fondovima EU u RH je zaposleno, te je na dan 31. ožujka 2013. zabilježeno povećanje broja zaposlenih:

⁵⁸ Odluka o aktivnostima koje ministarstva i ostale institucije uključene u provedbu IPA programa trebaju poduzeti u 2012. godini s ciljem bi dobivanja dozvole za rad u sustavu upravljanja pretpristupnim programima Europske unije bez prethodne (ex -ante) kontrole od strane Delegacije Europske unije, te dozvolu za rad u sustavu provedbe fondova EU u RH, KLASA: 400-01/05-02/01, URBROJ: 5030125-12-13 od 26. srpnja 2012.

⁵⁹ Odluka o zapošljavanju putem javnog natječaja u ministarstvima i ostalim institucijama uključenima u provedbu IPA programa s ciljem dobivanja dozvole za rad u sustavu upravljanja pretpristupnim programima Europske unije, bez prethodne (ex-ante) kontrole od strane Delegacije Europske unije, te dozvolu za rad u sustavu provedbe fondova EU u RH, KLASA: 400-01/12-01/13, URBROJ: 50301-25/25-12-5 od 6. prosinca 2012.

dodatnih 87 državnih službenika i namještenika stalno je zaposleno putem javnih natječaja, dok je 13 djelatnika prošlo postupak internog premještanja. Preostali djelatnici zaposlit će se u predstojećem razdoblju, s obzirom da je određen broj postupaka zapošljavanja još u tijeku.

Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije u okviru Twinning projekta „Jačanje kapaciteta za učinkovito upravljanje strukturnim instrumentima Europske unije“ provelo je ciklus edukacija pod nazivom „Upravljanje i kontrola korištenja strukturnih instrumenata Europske unije u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2007.-2013“, namijenjenog jačanju postojećih kapaciteta institucija koje čine dio sustava. Ciklus edukacija sastoji se od deset edukacija (u trajanju od jednog do tri dana) iz sljedećih tematskih cjelina: Sustav upravljanja i kontrole za korištenje strukturnih instrumenata EU u RH u financijskoj perspektivi 2007.-2013. (pravni okvir i institucionalni ustroj); ugovori o dodjeli bespovratnih sredstava u SKF - ugovaranje i upravljanje; projektni menadžment; verifikacije; uloga i odgovornosti Upravljačkog tijela; izvršenje plaćanja; ovjeravanje izdataka; upravljanje nesuklađenostima i povratima sredstava. Također, održane su dodatne edukacije na temu horizontalnih pitanja, kao što su javna nabava i državne potpore, a neke su organizirane i u suradnji s Europskom komisijom. Edukacije će se nastaviti i u predstojećem razdoblju kako bi se omogućio razvoj kapaciteta novih djelatnika u sustavu, kao i omogućilo jačanje kapaciteta trenutno zaposlenih državnih službenika i namještenika.

Jačanje ljudskih potencijala na regionalnoj i lokalnoj razini bit će usmjereno na jačanje kapaciteta potencijalnih korisnika u pripremi i provedbi njihovih projekata. To će im omogućiti postupnu prilagodbu zahtjevnijim uvjetima i kriterijima koje će morati ispuniti kod podnošenja zahtjeva za sredstva i njihovog korištenja.

Hrvatska ministarstva također pružaju podršku u smislu pružanja tehničke pomoći i pripreme projektne odnosno tehničke i natječajne dokumentacije i planiranja sufinanciranja provedbe projekata za nacionalne strateške projekte i projekte regionalnog razvoja s jedne strane te projekata u područjima kojima je pružena pomoć s druge strane. Priprema projekata ili točnije priprema projektne odnosno tehničke i natječajne dokumentacije u sektorima obuhvaćenim operativnim programima za razdoblje 2007. – 2013. godine financira se i iz sredstava državnog proračuna kao i iz fondova EU-a.

Cijeli ovaj proces stalno se nadzire od strane novoosnovane međuministarske Radne skupine za fondove Europske unije pri Vladi Republike Hrvatske. Njena aktivnost uključuje nadzor i evaluaciju pripreme i provedbe projekata koji se financiraju i koji će biti financirani sredstvima EU-a i usvajanje prijedloga u cilju uklanjanja administrativnih i drugih poteškoća za pripremu i provedbu projekata na svim razinama kao i planiranje financijskih programa za financiranje pripreme projekata i sufinanciranje njihove provedbe.

DODACI

Dodatak 1. Osnovni statistički podaci

Tablica 1: Osnovni makroekonomski pokazatelji za Hrvatsku

	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.
Stopa rasta BDP-a (realna), %	5,4	4,1	4,3	4,9	5,1	2,1	-6,9	-2,3	0,0 ^p	-2,0 ^p
BDP, tekuće cijene, u milijunima eura ¹	30.265	33.009	36.034	39.745	43.390	47.543	44.781	44.441	44.412 ^p	43.929 ^p
BDP po stanovniku, u eurima	6.816	7.436	8.112	8.951	9.781	10.722	10.111	10.372	10.365 ^p	10.252 ^p
Indeks potrošačkih cijena, na kraju razdoblja, %	1,8	2,1	3,3	3,2	2,9	6,1	2,4	1,1	2,3	3,4
Nominalna neto mjesečna plaća, u eurima ²	521	557	591	628	660	717	713	720	732	726
Stopa nezaposlenosti po ILO definiciji, %	14,3	13,8	12,7	11,8	9,0	8,4	9,1	11,8	13,5	15,9
Bilanca opće države, % BDP-a	-4,5	-4,3	-4,0	-3,0	-2,5	-1,4	-4,1	-4,9	-5,1	-3,8
Dug opće države, % BDP-a ³	35,4	37,6	38,2	35,4	32,9	29,3	35,8	42,2	46,7	53,7
Prosječni tečaj euro/kn	7,56	7,50	7,40	7,32	7,34	7,22	7,34	7,29	7,43	7,52
Bilanca tekućeg računa, % BDP-a ⁴	-5,1	-4,1	-5,3	-6,7	-7,3	-9,0	-5,1	-1,0	-0,9	-0,6
Vanjski dug, % BDP-a ⁵	65,7	69,5	72,1	74,8	77,7	85,4	101,0	103,6	101,8	101,4
Turistička noćenja, godišnja promjena, %	4,3	2,5	7,6	3,1	5,7	2,0	-1,4	0,2	7,0	4,0
Stopa rasta građevinskih radova, %	22,8	2,0	-0,8	9,3	2,4	11,8	-6,5	-15,9	-9,1	-11,8
Industrijska proizvodnja, godišnja promjena, %	4,0	3,6	5,1	4,5	5,6	1,6	-9,0	-1,5	-1,3	-5,4
Maloprodaja, godišnja promjena (realna), %	3,7	2,6	2,8	2,1	5,3	-0,5	-15,3	-1,8	1,0	-4,2

Izvor: Eurostat, Državni zavod za statistiku, Hrvatska narodna banka, Ministarstvo financija

p – privremeni podaci

1 – Podaci su izračunati primjenom prosječnog godišnjeg tečaja (kn/euro) prema BDP-u u kunama.

2 – Podaci za 2012. odnose se na razdoblje od siječnja do rujna 2012.

3 – Od 2008. dug opće države ne uključuje dug HAC-a (Hrvatske autoceste d.o.o.). Godine 2012. Vlada je prenijela dug jamstava brodogradilištima u javni dug.

4 – Podaci za 2012. odnose se na 3. kvartal 2012. godine i predstavljaju ukupni zbroj posljednja četiri kvartala.

5 – Vanjski dug od 2008. godine obračunava se na osnovi novog sustava izvještavanja, uvedenog od početka 2013. godine. Da bi se dobili usporedivi podaci, položaj vanjskog duga za 2007. godinu također je izračunat prema ovom sustavu. Podaci za 2012. odnose se na rujan 2012.

Tablica 2.: Struktura bruto dodane vrijednosti po gospodarskom sektoru, prema NKD-u⁶⁰ za 2007. godinu i bruto domaćem proizvodu prema tekućim cijenama (u milijunima eura)

Godina	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo (A)	Rudarstvo, vađenje, proizvodnja, opskrba električnom energijom, plinom, parom, klimatizacijom i vodom, odvodnja otpadnih voda, gospodarenje otpadom i sanacijske aktivnosti (B, C, D, E)	Građevinarstvo (F)	Trgovina na veliko i trgovina na malo, popravak motornih vozila i motocikala; Prijevoz i skladištenje; Hoteli i restorani (G, H, I)	Informiranje i komunikacije (J)	Financije i osiguranje, Poslovanje nekretninama (K, L)	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti; Uprava i usluge podrške; Javna uprava i obrana, obvezno socijalno osiguranje; obrazovanje; zdravstvena zaštita i socijalna skrb; Umjetnost, zabava i rekreacija; Ostale uslužne djelatnosti; Privatna kućanstva sa zaposlenim osobljem, Djelatnosti stranih organizacija i tijela (M, N, O, P, Q, R, S, T, U)	BDV (osnovne cijene)	Porezi na proizvode bez subvencija na proizvode	BDP (tržišne cijene)
2000	1,255	4,682	978	3,851	937	2,789	4,889	19,381	3,952	23,333
2001	1,384	4,943	1,196	4,529	1,122	3,135	5,063	21,373	4,365	25,738
2002	1,496	5,216	1,385	5,195	1,264	3,401	5,516	23,473	4,716	28,189
2003	1,325	5,470	1,778	5,882	1,280	3,741	5,830	25,307	4,958	30,265
2004	1,560	6,169	2,124	6,237	1,385	4,037	6,384	27,895	5,114	33,009
2005	1,543	6,505	2,410	6,890	1,500	4,611	7,098	30,558	5,476	36,034
2006	1,747	6,952	2,721	7,556	1,635	5,171	7,905	33,686	6,059	39,745
2007	1,804	7,376	2,983	8,065	1,732	6,155	8,844	36,959	6,430	43,390
2008	2,035	7,796	3,459	8,818	2,036	6,690	9,796	40,631	6,912	47,543
2009	1,963	7,520	3,059	7,710	1,951	6,643	9,658	38,503	6,278	44,781
2010	1,873	7,677	2,552	7,651	1,930	6,671	9,670	38,024	6,417	44,441
2011 ^p	1,852	7,859	2,297	7,764	1,852	6,804	9,665	38,094	6,319	44,412
2012 ^p	1,861	7,775	2,019	7,599	1,770	6,648	9,629	37,301	6,628	43,929

Izvor: Državni zavod za statistiku
p – privremeni podaci

Napomena: Gospodarske djelatnosti (prema klasifikaciji NKD-a) kategorizirane su u četiri sektora gospodarstva na sljedeći način: primarni sektor (djelatnosti A), sekundarni sektor (djelatnosti B, C, D, E i F), tercijarni sektor (djelatnosti G, H, I, K i L) i kvartarni sektor (djelatnosti J, M, N, O, P, Q, R, S, T, U). Struktura svake djelatnosti prikazana je u gornjoj tablici 2.

⁶⁰ NKD (Nacionalna klasifikacija djelatnosti) je standardizirana nacionalna klasifikacija raznih gospodarskih djelatnosti izrađena u statističke svrhe.

Tablica 3.: Struktura bruto dodane vrijednosti (BDV) po gospodarskom sektoru (udio ukupnog BDV-a), izračunata na osnovi tekućih cijena

Godina	Sektor gospodarstva			
	Primarni	Sekundarni	Tercijarni	Kvartenarni
2000.	6,48	29,20	34,26	30,06
2001.	6,48	28,72	35,86	28,94
2002.	6,38	28,12	36,62	28,88
2003.	5,24	28,64	38,03	28,10
2004.	5,59	29,73	36,83	27,85
2005.	5,05	29,17	37,64	28,14
2006.	5,19	28,71	15,37	28,32
2007.	4,88	28,03	38,48	28,61
2008.	5,01	27,70	38,17	29,12
2009.	5,10	27,47	37,28	30,15
2010.	4,88	26,66	37,33	30,23
2011. ^p	4,81	26,37	37,83	29,90
2012. ^p	4,89	25,72	37,41	29,93

Izvor: Državni zavod za statistiku
p – privremeni podaci

Dodatak 2. Strukturni pokazatelji i mjerljivi ciljevi na razini tematskih prioriteta

Mjerljivi ciljevi prikazani u sljedećim tablicama u skladu su s metodološkim okvirom EZ-a i zasnovani su na pristupu „od dna prema gore“, uzimajući u obzir doprinos pokazatelja uključenih na razini OP-a. Skupina pokazatelja razvijena je na osnovi načela ravnomjernosti i uključuje ograničen broj pokazatelja učinka i rezultata po tematskom prioritetu.

Tematski prioritet 1.: Razvoj modernih prometnih mreža i povećana pristupačnost regija

POKAZATELJ	JEDINICA	OSNOVNA VRIJEDNOST	IZVOR/GODINA	CILJ 2016.
Broj ljudi koji imaju pristup poboljšanim prometnim uslugama zbog razvoja regionalnog odnosno prigradskog željezničkog prijevoza	Tisuća putnika / g.	0	Statistika HŽ-a (procjena UT-a) / 2006.	3.800
Skraćeno putovanje željeznicom između Zagrebačke i Bjelovarsko-bilogorske županije	Minuta	100	Statistika HŽ-a (procjena UT-a) / 2006.	70
Km nadzirane mreže unutarnjih vodnih putova	Km	151,5	Završno izvješće/izvješće o napretku / 2007.	534,5

Tematski prioritet 2.: Poboljšanje okolišne infrastrukture i kvalitete povezanih usluga

POKAZATELJ	JEDINICA	OSNOVNA VRIJEDNOST	IZVOR/GODINA	CILJ 2016.
Stanovništvo koristi usluge novih centara za gospodarenje otpadom	Br.	0	MZOIP, krajnji korisnik	580.000
Smanjenje zbrinutog otpada na odlagalištima (županijska razina)	%	0	MZOIP, krajnji korisnik (2007.)	70
Smanjenje zbrinutog otpada na odlagalištima na nacionalnoj razini kao rezultat novootvorenih centara za gospodarenje otpadom	%	0	MZOIP, krajnji korisnik (2007.)	11
Sanirano područje odlagališta	m ²	0	FZOEU	61.546
Stanovništvo priključeno na novu odnosno obnovljenu mrežu javne vodoopskrbe	Br.	0	Min. poljoprivrede, javna komunalna društva, monitoring izvješća projekta (2007.)	20.000
Stanovništvo priključeno na novu odnosno obnovljenu mrežu odvodnje	Br.	0	Min. poljoprivrede, javna komunalna društva, monitoring izvješća projekta (2007.)	44.550
Stanovništvo koristi usluge uređaja za preradu otpadnih voda (kapacitet UPOV-a)	Br.	0	Min. poljoprivrede, javna komunalna društva, monitoring izvješća projekta (2007.)	472.500 PE

Tematski prioritet 3.: Veća konkurentnost MSP-a i podrška gospodarstvu zasnovanom na znanju

POKAZATELJ	JEDINICA	OSNOVNA VRIJEDNOST	IZVOR/GODINA	CILJ 2016.
Bruto otvorenih radnih mjesta	Broj ekvivalenta punog vremena	0	UT, krajnji korisnik	230
MSP-a osnovano unutar nove odnosno unaprijeđene infrastrukture	Broj	0	UT, krajnji korisnik	60
Povećan broj posjeta kulturnim i turističkim objektima	Broj	0	Županijski uredi za statistiku	18.000
Potpomognuta privatna ulaganja (MSP-i)	Milijuna eura	0	UT, krajnji korisnik	70
Broj noćenja u potpomognutim objektima	Broj	0	UT, krajnji korisnik	100
Trajanje turističke sezone u danima u potpomognutim objektima	Broj	0	UT, krajnji korisnik	1.500
Potpisani sporazumi o suradnji između visokoškolskih institucija i javnih istraživačkih ustanova i poslovnog sektora odnosno industrije	Broj	0	UT, krajnji korisnik	15
Objavljenih znanstvenih radova među najviše 10% citiranih radova u cijelom svijetu kao % ukupno objavljenih znanstvenih radova zemlje	% doprinosa povećanog na nacionalnoj razini	3,07%	UT, krajnji korisnik	4

Tematski prioritet 4.: Poboljšanje učinkovitosti tržišta rada, razvoj ljudskog kapitala i jačanje socijalne uključenosti

POKAZATELJ	JEDINICA	OSNOVNA VRIJEDNOST	IZVOR/GODINA	CILJ 2016.
Broj osoba koje sudjeluju u politici aktivnih mjera na tržištu rada	Broj	0	UT, krajnji korisnik	6.000
Broj uspostavljenih partnerstva za zapošljavanje, izrađene strategije razvoja ljudskih potencijala i prihvaćene od strane županijskih skupština	Broj	8	UT, krajnji korisnik	21
Broj uspostavljenih savjetovališta za cjeloživotno profesionalno napredovanje	Broj	0	UT, krajnji korisnik	7
Broj osoba u nepovoljnom položaju koje sudjeluju u ciljanim obrazovnim aktivnostima	Broj	0	UT, krajnji korisnik	600
Broj obrazovnih programa izrađenih na osnovi rezultata učenja	Broj	0	UT, krajnji korisnik	200
Broj odraslih polaznika osposobljenih za osuvremenjene postojeće odnosno nove prilagođene programe obrazovanja odraslih koji vode do aktivnijeg sudjelovanja na tržištu rada	Broj	0	UT, krajnji korisnik	3.000
Razvijen nacionalni informacijski sustav za znanost i visoko obrazovanje	Broj	0	UT, krajnji korisnik	1
Broj znanstvenika koji su sudjelovali u intervencijama unutar programa	Broj	0	UT, krajnji korisnik	100
Broj struktura podrške organizacijama civilnoga društva uspostavljenih na regionalnim i lokalnim razinama	Broj	0	UT, krajnji korisnik	15

Broj novih volonterskih programa koje vode organizacije civilnoga društva u Hrvatskoj	Broj	0	UT, krajnji korisnik	40
Br. motivacijskih programa usmjerenih na socijalno isključene skupine	Broj	0	UT, krajnji korisnik	5
Broj organizacija civilnoga društva koje sudjeluju u aktivnostima izgradnje kapaciteta za isporuku socijalnih usluga	Broj	0	UT, krajnji korisnik	15

Dodatak 3. Komplementarnost između OP-a i razgraničenje između aktivnosti financiranih sredstvima EFRR-a, KF-a, ESF-a i IPARD-a za 2013.

U skladu s člankom 27. stavak 5. točka b Uredbe Vijeća 1083/2006, svaka država članica u svom NSRO-u može navesti mehanizme za osiguranje koordinacije između EFRR-a, ESF-a, Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR), i Europskog fonda za ribarstvo (EFR) i ostalih financijskih instrumenata. Hrvatska će uvesti odgovarajuće mehanizme koji će osigurati odgovarajuće razgraničenje i izbjegavanje podvostručavanja intervencija između različitih fondova.

PODRUČJE INTERVENCIJE	OPP	OPO	OPRK	OPRLJP	IPARD
Prometna infrastruktura	X Željeznička mreža na koridorima TEN-T i regionalna i prigradska željeznička mreža; sustav unutarnjih vodnih putova				X Javne lokalne neklasificirane ceste; Ceste za zaštitu od požara s elementima šumskog puta
Gospodarenje otpadom i kontaminirani lokaliteti		X Centri za gospodarenje otpadom; Uklanjanje lokaliteta koji su visoko onečišćeni otpadom			X Mali projekti gospodarenja otpadom na ruralnim lokalitetima usmjereni na vlastite potrebe poljoprivrednih gospodarstava, koji nisu uključeni u OP „Okoliš“
Sustavi otpadnih voda i odvodnje		X Veliki, integrirani regionalni projekti u urbanim i nekim ruralnim aglomeracijama (preko 37.000 stanovnika)			X Mali projekti na ruralnim lokalitetima ispod 10.000 stanovnika, koji nisu uključeni u OP „Okoliš“
Poslovna infrastruktura			X Poslovna infrastruktura regionalne i lokalne dimenzije		
Turizam			X Javna turistička infrastruktura uključujući objekte kulturnog nasljeđa; MSP-i u sektoru turizma		X Ruralni turizam (samo u područjima u kojima su usvojeni URP-i i/ili ROP-ovi i/ili SRŽ-ovi što ruralni turizam određuje kao

					razvojni sektor, inače je područje isključeno)
Izravna podrška malom i srednjem poduzetništvu za proizvodna ulaganja			X Proizvodna ulaganja za već uspostavljene MSP-e		X Proizvodna ulaganja za preradu poljoprivrednih proizvoda i prehrambenu industriju (za poljoprivredna gospodarstva)
Konzultantske usluge			X Usluge poslovnog savjetovanja za MSP-e		
Istraživanje i razvoj, prijenos tehnologije			X Aktivnosti prijenosa tehnologije visokoškolskih institucija i javnih istraživačkih ustanova; infrastruktura za istraživanje i razvoj	X Razvoj ljudskog potencijala u istraživanju i razvoju	
Obrazovanje i osposobljavanje			X Ograničena obuka za MSP-e (npr. popratno korištenje nove opreme, itd.)	X Intervencije ESF-vrste uključuju: posredovanje, stručno vodstvo i programe obrazovanja odnosno osposobljavanja za nezaposlene; Poduzetničke vještine za MSP-e i obrte; Unaprjeđenje obrazovnog sustava	
Socijalne intervencije / Socijalna uključenost				X Unaprjeđenje kvalitete HZZ-a; Pristup zapošljavanju za skupine kojima je pristup tržištu rada otežan; Socijalna uključenost u obrazovanju; Razvoj socijalnih usluga	
Civilno društvo				X Jačanje ljudskih i organizacijskih kapaciteta	

				socijalnih partnera; Izgradnja kapaciteta organizacija civilnoga društva	
Tehnička pomoć	X Podrška ovisno o OP-u	X Podrška ovisno o OP-u	X Podrška ovisno o OP-u	X Podrška ovisno o OP-u	X Podrška ovisno o programu

Legenda:

OPP	Operativni program „Promet“
OPO	Operativni program „Okoliš“
OPRK	Operativni program „Regionalna konkurentnost“
OPRLJP	Operativni program „Razvoj ljudskih potencijala“
IPARD	Instrument pretprijetne pomoći programa ruralnog razvoja
URP	Ukupni razvojni program
ROP	Regionalni operativni program
SRŽ	Strategija razvoja županija
VŠI	Visokoškolske institucije
JIO	Javne istraživačke organizacije
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
OCD	Organizacija civilnoga društva

Dodatak 4. Financijski tijekovi

